

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLÂHİYAT ANA BİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

ABDURRAHMAN GUBÂRÎ'NİN HAYATI
ESERLERİ VE MENÂSİK-İ HAC ADLI ESERİ
(EDİSYON KRİTİK)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÂMİNE GÜL

İSTANBUL 2006

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLÂHİYAT ANA BİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

ABDURRAHMAN GUBÂRÎ'NİN HAYATI
ESERLERİ VE MENÂSİK-İ HAC ADLI ESERİ
(EDİSYON KRİTİK)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÂMİNE GÜL

Danışman: Prof. Dr. Hasan AKSOY

İSTANBUL 2006

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İLAHİYAT Anabilim Dalı İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi AMİNE GÜL nın ABDURRAHMAN GUBARI'NIN HAYATI ESERLERİ VE MENASİK-İ HAC ADLI ESERİ (EDİSYON KRİTİK) adlı tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 22.06.2006 tarih ve 2006-6/13 sayılı kararı ile oluşturulan jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 07.07.2006

1) Tez Danışmanı : PROF. DR. HASAN AKSOY

2) Jüri Üyesi : PROF. DR. MUSTAFA UZUN

3) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. BİLAL AYBAKAN

.....

.....

.....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	III
ÖNSÖZ.....	IV

I.BÖLÜM

ABDURRAHMAN GUBÂRÎ HAYATI VE ESERLERİ

1. Hayatı.....	1
2. İlmî ve Edebî Şahsiyeti.....	5
3. Eserleri.....	9

II.BÖLÜM

MENÂSİK-İ HAC

1. Eserin Muhteva Özellikleri.....	12
1. a) <i>Menâsik-i Hacc</i> 'ın Kaynağı.....	12
1.a.a) Âyetlere Telmihler ve İktibaslar.....	12
1.a.b) Hadislere Telmihler ve İktibaslar.....	19
1.a.c) Kıssalara ve Diğer Peygamberlere Telmihler.....	22
1.a.d) Hanefî Mezhebi Hükümlerinin Esas Alınması.....	23
1.b) <i>Menâsik-i Hacc</i> 'ın Konusu ve Mâhiyeti.....	24
1.c) <i>Menâsik-i Hacc</i> 'ın Yazımındaki Esas Amaç.....	28
1.d) <i>Menâsik-i Hacc</i> 'ın Dili.....	29
1.e) <i>Menâsik-i Hacc</i> 'ın Edebî Husûsiyetleri.....	30

1.f) <i>Menâsik-i Hacc</i> 'ın Özeti.....	30
---	----

III.BÖLÜM

MENÂSİK-İ HACC'IN KARŞILAŞTIRMALI METNİ

1. <i>Menâsik-i Hacc</i> 'ın Yazma Nüshalarının Tavsifleri.....	47
2. Metin Tespitiyle İlgili Açıklamalar.....	53
3. Metinde Kullanılan Transkripsiyon Alfabesi.....	55
4. Metnin Bölüm Başlıkları ve Beyit Numaraları.....	56
5. Metin.....	57
SONUÇ.....	155
KAYNAKÇA.....	157
TIPKI BASIM.....	160

KISALTMALAR

A1	: Millet Kütüphanesi 1. nüsha
A2	: Millet Kütüphanesi 2. nüsha
a.g.e.	: <i>Adı geçen eser</i>
a.g.m.	: <i>Adı geçen makale</i>
bk	: bakınız
c.	: cilt
DİA	: <i>Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi</i>
Ef.	: Efendi
haz.	: hazırlayan
İA	: <i>İslâm Ansiklopedisi</i>
İSAM	: İslâm Ansiklopedisi Araştırma Merkezi
ist.tar.	: istinsah tarihi
Ktp	: Kütüphane, Kütüphanesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÜTAD	: <i>Marmara Üniversitesi Türklük Araştırmaları Dergisi</i>
MÜİF	: Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi
MÜSBE	: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
müst.	: müstensih
nr.	: numara
nşr.	: neşreden
S	: Süleymâniye Kütüphanesi Nüshası
s.	: sayfa
sy.	: sayı
TA	: <i>Türk Ansiklopedisi</i>
TD	: <i>Tarih Dergisi</i>
TDEA	: <i>Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi</i>
ty	: tarih yok
vb.	: ve benzeri
ve dğr.	: Ve diğerleri
vr.	: varak
vs.	: vesâire

ÖNSÖZ

Eski şiirimizde Kâ'be ve Kâ'be ziyâretleri konusu sınırları oldukça geniş bir ilham kaynağı olmuştur. Kâ'be motifinin pek çok Dîvan şiirinde yerini bulmasının yanısıra bu kutsal mekânda yerine getirilen hac fârizası da eserlere konu olmuştur.

İslâmî unsurların sıkça yer aldığı İslâmî Türk Edebiyatı'nda hac âdâbı, fârizası ve yolculuğuyla ilgili manzum ve mensur eserler de bulunmaktadır. Menâsik-i hac ve menâzil-i hac adını verdiğimiz iki türde karşımıza çıkan bu eserler ne yazık ki üzerinde çok fazla çalışma yapılmamış türlerdir. Bu ilgisizlik bu konuda araştırma yapacak olan kişilerin, sadece edebiyat sahasında değil ilâhiyat sahasında da ciddi bir birikim kazanmaları gerekmesindendir. Bu zorluk araştırmacıların bu eserlere yönelmesini engellemiştir.

Günümüzde menâsik türünde manzum ve mensur eserler varsa da bunlar kütüphâne raflarından çıkarılıp ilim dünyasına kazandırılmayı beklemektedir.

Bizim bu çalışmamızda incelediğimiz Abdurrâhman Gubârî'nin *Menâsik-i Hac* adlı eseri bu türün içerisinde en meşhur olanıdır.

Eserimizin “Birinci Bölüm”ünde Abdurrahman Gubârî'nin hayatı hakkında bilgi verdik. Bunu yaparken Gubârî'nin ilmî ve edebî şahsiyetini her yönüyle incelemeye çalıştık. Müellifin incelediğimiz eserinin dışındaki eserleri hakkında da araştırmacıları bilgilendirmeyi ihmâl etmedik.

“İkinci Bölüm”de *Menâsik-i Hac* adlı eseri ayrıntılı bir şekilde inceledik. Eserin islâmî bir hüviyeti olması hasebiyle bu çalışma esnasında Kur'ân-ı Kerîm ve hadisler bizim için önemli birer kaynak oldu. Bunun yanısıra eseri incelerken fikhî hükümler de göz ardı edilmemiş, eserin Hanefî mezhebi hükümlerine göre yazılmış olduğu beyitlerle de örneklendirilmiştir.

Çalışmamızın “Üçüncü Bölüm”ünde *Menâsik-i Hacc*’ın edisyon kritiğini yaptık. Kütüphâne kataloglarında yaptığımız araştırma neticesinde eserin üç nüshasını tespit edebildik. Karşılaştırmaya dahil ettiğimiz bu üç nüshadan Millet Kütüphânesi Ali Emîrî nr.820’de kayıtlı bulunanı müellif nüshası olması hasebiyle esas kabul ettik ve çalışmamızın sonuna bu yazmanın bir de fotokopisini ilâve ettik.

Yüksek lisans öğrenciliğimizin başlangıcından sonuna kadar engin bilgi ve tecrübeleriyle bizden yardım ve desteğini esirgemeyen, her adımda ve her aşamada sabır ve hoşgörü ile bize yol gösteren, değerli vakitlerini ayırarak bizi sürekli teşvîk eden kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Hasan AKSOY Bey’e teşekkürü bir borç bilirim.

Konunun tespiti ve kaynakların bulunmasından metnin incelenmesine kadar her aşamada, yoğun çalışmalarından vakit ayırarak bize rehberlik eden, kıymetli fikirleriyle bize yön veren muhabbet ehli saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa UZUN Bey’e şükranlarımı sunarım.

Son olarak, bu yolu bizden önce geçmiş olması nedeniyle her konuda fikirlerine başvurduğumuz yardım ve desteğini esirgemeyen Arş. Gör. Ahmet KARATAŞ’a minnet ve teşekkür hislerimi ifade etmeden geçemeyeceğim.

Bu çalışma eksik ve hatalardan arınmış değildir. Lutfedip tetkik eden araştırmacıların hoşgörülerine sığınıyoruz.

Amine GÜL

Aydın 2006

I.BÖLÜM

ABDURRAHMAN GUBÂRÎ HAYATI VE ESERLERİ

1.Hayatı

Abdurrahman Gubarî, XVI. yüzyılda yaşamış nakşibendi şeyhlerinden ve bu yüzyılın şâir ve hattatlarındandır.Hayatının ilk devirleri hakkında çok kesin bilgiler yoksa da ¹ pek çok kaynak onu günümüze taşıyacak önemli bilgiler ihtiva etmektedir.

Kaynaklara göre Gubârî'nin asıl adı Abdurrahman olup, babasının adı Abdullah'tır.² Doğum yeri hakkında kaynaklar farklı yerleri göstermektedir. Mesela Âşık Çelebi Hamîdeli,³ Latîfî Karaman'a mülhâk Larendeli,⁴ Şemseddin Sâmi Karaman'a bağlı Aksaraylı⁵ olduğunu söylerler. Beyânî,⁶ Hasan Çelebi⁷ ve Ahdî⁸ ise Akşehirli olduğunu kaydederler.

Fakat Gubârî kendi eseri olan *Kâbenâme*'de⁹

Mekke şehri dilde çün berk eyledim

Akşehir'i ol zaman terk eyledim

¹ İsmet Parmaksızoğlu, "Abdurrahman Gubarî'nin Hayatı ve Eserleri", *TD*, sy. 2 (1950), s. 348.

² İsmet Parmaksızoğlu, a.g.m, s. 347; Bursalı Mehmet Tahir, "Gubârî (Abdurrahman bin Abdullah)", *Türk Yurdu Dergisi*, Yıl 3, sy. 51(Ekim 1913), s. 55.

³ Âşık Çelebi, *Meşâirü's-şuarâ*, (nşr. G. M. Merdith Qwens), Londra 1971, vr. 285^a.

⁴ Latîfî, *Tezkire*, İstanbul 1314, s. .252.

⁵ Şemseddin Sâmi, *Kâmusu'l-Âlâm*, İstanbul 1314, V, 3256.

⁶ Beyânî Mustafa bin Cârullâh, *Tezkiretü's-şuara* (haz. İbrahim Kutluk), Ankara 1997, s. 191. (Bundan sonraki dipnotlarda Beyânî olarak belirtilecektir.)

⁷ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-şuara* (haz. İbrahim Kutluk), Ankara 1981, s. 712. (Bundan sonraki dipnotlarda Kınalızâde olarak belirtilecektir.)

⁸ Süleyman Solmaz, *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı*, Ankara 2005, s. 451.

⁹ Ali Alparslan, "Gubârî,Abdurrahman", *DİA*, XIV, 168.

Mevlidimdir gerçi ol şehir-i şerîf
Lâkin olmaz Mekke şehrine harîf

diyerek Akşehirli olduğunu bizzat kendisi söylemiştir.

İlk tahsilini Akşehir’de babasından görmüştür.¹⁰ Daha sonra İstanbul’a gelerek zamanın meşhur müderrislerinden Kınalızâde Ali ve Müslim Çelebi’lerden ders almıştır.¹¹ Bir taraftan da Şeyh Hamdullah-zâde Mustafa Dede’den aklâm-ı sitte¹² adı verilen yazı türlerinden meşk etmiş, gubar yazı nev’inde gösterdiği kabiliyet kendisine büyük bir şöhret kazandırmıştır.¹³ Şiirlerinde ve yazılarında Gubârî mahlasını kullanması da bu sebeptendir.

Tahsilini tamamladıktan bir süre sonra medreselerde müderrislik etmişse de bu konuda kesin ve net bilgiler yoktur. 1534 yılında Kânûnî Sultân Süleymân’ın Irak seferine ordu kâtibi olarak katıldı.¹⁴ Bu sefer esnasında “sor” redifli şu gazeli yazıp şu’ârâya gönderdi.

Ne bilür ışkı her Mecnûn sen ol ahvâli benden sor
Ne anlar kıssa-i Şîrîn ü Hüsrev kûhkenden sor

Görelüm ey sabâ bu şi’r-i sihr-âmîze âlemde
Nazîr olur mı her bir şâir-i şîrîn-suhandan sor

Gubârî makdem-i şâhîden istersen haber almak
Gubâr ol yollar üstünde gelenden sor gidenden sor

¹⁰ Kınalızâde, *Tezkire*, s. 712.

¹¹ Âşık Çelebi, *Meşâirü’ş-şuarâ*, vr. 285^a; Gelibolulu Âli, *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*(haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 229.

¹² aklâm-ı sitte: Eskiden altı türlü olarak kabul edilen yazı.

¹³ Müstakimzâde Süleyman Sâdüddin Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn*, İstanbul 1928, s. 354.

¹⁴ Gelibolulu Âli, *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, s. 229; Bursalı Mehmet Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1342, III, s. 112.

gazelinin makta‘ beyitini gören Surûrî, Gubârî’ye ta‘nla şu cevabı göndermiş:

Bir iki türkî beyt ile gurûr itmek revâ mîdur
Sen insâf eylemezsen bâri bir ehl-i suhandan sor¹⁵

1535 yılında bu seferden dönen Gubârî, tasavvufa olan meyli dolayısıyla resmî hizmetten ayrılıp Nakşibendî şeyhi Ahmed Emir Buhârî zâviyesi postnişini Şeyh Abdullatif Efendi’ye intisâb eyleyerek, Şeyh Vefâ Tekkesi’nde seyr ü sülûkunu tamamladı.¹⁶ Burada geçirdiği günlerini

Ser-i kûy-ı Vefâ’nın hâk-sârı
Ayaklar toprağı yani Gubârî¹⁷

beyitiyle anan şâir, bu sırada yazdığı ilâhî aşkı anlatan şiirleriyle şöhret buldu.

Gubârî burada tarikat âdâbını öğrendikten sonra bir müddet Akşehir’de Sultan Abdullah Zaviyesi’nde Nakşî şeyhliği yaptı, daha sonra şeyhi Abdullatif Efendi’nin işâretiyle¹⁸ 1537’de kara yolu ile yaya olarak hacca gitti. Orada uzunca bir süre mücâvir¹⁹ olarak kalan Gubârî,²⁰ daha sonra Nişancı Ramazan Çelebi-zâde Mehmet Çelebi’nin himmetiyle surre eminliğine²¹ getirildi.²² İlk eserlerinden biri olan *Kâbenâme*’yi burada kaleme aldı. 1546’ya kadar Mekke’de dervişâne bir hayat süren Abdurrahmân Gubârî, buradan dostlarına yazdığı şiirlerinde de onlara her türlü gösteriştten uzak durmaları tavsiyesinde bulunmuştur. Bilhassa tarikat yoldaşı Molla Surûrî’nin dervişlik yolunda

¹⁵ Gelibolulu Âli, *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, s. 229; Kınalızâde, *Tezkire*, s. 714.

¹⁶ Âşık Çelebi, *Meşâirü’ş-şuarâ*, vr. 285^a; Kınalızâde, *Tezkire*, s. 712; Beyânî, *Tezkire*, s. 191; Şemseddin Sâmî, *Kâmusu’l-Âlâm*, s. 3256.

¹⁷ Latîfî, *Tezkire*, s. 253; Beyânî, *Tekire*, s. 191; Kınalızâde, *Tezkire*, s. 712; Âşık Çelebi, *Meşâirü’ş-şuarâ*, vr. 285^a.

¹⁸ Ali Alparslan, “Gubârî, Abdurrahman”, *DİA*, XIV, 168.

¹⁹ mücâvir: Yurdunu ve diyârını terk ederek zamânını Harameyn-i Şerifeyn’de ibâdetle geçiren kimse.

²⁰ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, vr. 285^b; Şemseddin Sâmî, *Kâmusu’l-Âlâm*, s. 3256; Beyânî, *Tezkire*, s. 191; Kınalızâde, *Tezkire*, s. 713; Bursalı Mehmet Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, s. 112.

²¹ surre emini: Hac zamanlarında pâdişâh tarafından Mekke’ye ve Medine’ye gönderilen parayla ilgili vazifelendirilen kimse.

²² Âşık Çelebi, *Meşâirü’ş-şuarâ*, vr. 285^b; Gelibolulu Âli, *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, s. 247.

ilerlerken dünya makâmına dalarak, Şehzâde Sultan Mustafâ'ya hoca oluşunu şiddetli bir dille tenkîd ederek, şu belîğ şiiri

Ey sidre-nişîn-i 'arş-pervâz
Vey tâ'ir-i kuds-i 'âlem-i râz

beyitiyle başlayan belîğ şiirini göndermiştir.²³

Surûrî Efendi de bunun üzerine Gubârî'ye nükteli bir cevap yazarak barışıklarını göstermiştir.²⁴

Gubârî, 1546'ya kadar Mekke'de kalarak dervişâne bir hayat sürmüştür. Bu sene içinde geri dönerken Kütahya'ya uğrayarak Kanûnî'nin burada sancak beyi olan küçük oğlu Şehzâde Bayezid'in hizmetine girmiştir. Önce kapı kullarına muallim tâyin edilen Gubârî, kısa sürede liyâkâtı ve kabiliyeti sebebiyle kendisini sevdirek Şehzâde'nin büyük oğlu Orhan Çelebi'ye hoca tâyin edilmiştir. Böyle bir vazifeyi kabul edişi zamanın ulemâsı tarafından alay konusu olmuş, daha önce tenkîd ettiği Sûrûrî tarafından tenkîde uğramıştır. Âşık Çelebi, Surûrî ile Gubârî'nin bu konuda şöyle bir farkları olduğunu söyler ki; Sûrûrî padişahın emri ile bu göreve gelmişken, Gubârî kendi isteği ile gelmişti.²⁵ Diğer taraftan Gubârî bu vazife dolayısıyla kendini sevdirme imkanı bulmuş, Kanûnî'nin gözüne girerek onun emriyle 1551 (959) yılında en önemli eseri²⁶ olan *Şâhnâme*'yi yazmaya başlamıştır. Fakat o esnada Şehzâde Bayezid ile Şehzâde Selim arasında ilk önce sancaklarının değişmesi sebebiyle başlayan daha sonra şiddetlenerek Konya Ovası'nda askeri bir çatışmaya dönüşen münâferet hâdisesinde Şehzâde Bayezid'in mağlub olarak İran'a kaçması üzerine onun adamıdır diye tevkif olunarak Yenihisar'a hapsedilmiştir.²⁷

²³ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, vr. 285^b ; Kınalızâde, *Tezkire*, s. 713; Beyânî, *Tezkire*, s. 191; Gelibolulu Âli, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, s. 229.

²⁴ Gelibolulu Âli, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, s. 230.

²⁵ Âşık Çelebi, *Meşâirü's-suarâ*, vr. 286^a.

²⁶ İsmet Parmaksızoğlu, "Abdurrahman Gubarî'nin Hayatı ve Eserleri", *TD*, sy. 2 (1950), s. 349.

²⁷ Âşık Çelebi, *Meşâirü's-suarâ*, vr. 286^a; Gelibolulu Âli, s. 247; Şemseddin Sâmî, *Kâmusu'l-Âlâm*, s. 3256; Kınalızâde, *Tezkire*, s. 715; Beyânî, *Tezkire*, s. 192.

Bir müddet sonra Ferhad Paşa ve Abdurrahman Çelebi'nin yardımıyla serbest bırakılan Gubârî, Yenihişar'da hapiste iken İran şâirlerinden Fettâhî'nin *Şebistân-ı Hayal* adlı eserine nazîre yazmaya başlamıştır. Yenihişar'dan tahliye olunduktan sonra bir süre açıkta kalan Gubârî, daha sonra bazı dostlarının tavsiyesiyle Kânûnî tarafından 1562'de Mahmil kadılığı göreviyle tekrar Mekke'ye gönderilmiştir.²⁸ Burada bir taraftan resmî vazîfesi olan kadılık hizmetini götürürken bir taraftan da eserlerini tamamlamaya çalışıyordu. Diğer taraftan Kanûnî'nin Haremeyn'i tamiri sırasında onun adına yaptırdığı Nakşibendiyye zâviyesinde halkı irşâdla meşgul oluyordu. 974(1566) yılında ölürek Mekke'nin meşhûr mezarlıklarından Cennetü'l-Mualla'da Ebtah mevkiine gömülmüştür. Gubârî'nin mezarını bir ziyâret yeri olarak tavsîf eden Evliyâ Çelebi, onun Mekke mollalığı yaptığı sırada öldüğünü söyleyerek son görevinin Mekke mollalığı olduğunu tespit etmiştir.²⁹ Fakat diğer kaynaklar onun son vazîfesinin Mahmil Kadısı olduğunu kaydederekler.³⁰

2. İlmî ve Edebî Şahsiyeti

Tezkireciler Gubârî'nin usta bir şâir olduğu hususunda birleşirler.³¹ Gubârî, Türkçe ve Farsça eserler vermiş bir şâirdir.³² Farîsî dilinde “ma‘lumâtı hûb ve eş‘âr-ı mahabbet -iş‘ârı ser-â-ser mergûb ve tab‘-ı şerîfî rûz u şeb semt-i şî‘re râgıb ve zurafâ-yı cihân içre mahbûb-ı musâhabeti ve âdâb-ı sohbeti ve şöhret-i zâtı eş‘ârına gâlib” olarak tavsîf edilir.³³

“Hakka budur ki ol nîkû-halef bakıyye-i şu‘arâ-yı selefdür”.³⁴ Mutasavvıf bir şâirdir. Eserlerinde dinî ve tasavvûfî konuları işlemiştir.³⁵ *Hasan Çelebi Tezkîresi*’nde onun

²⁸ Âşık Çelebi, *Meşâirü’ş-şuarâ*, vr. 286^b.

²⁹ Evliyâ Çelebi, *Seyâhatnâme*, İstanbul 1935, IX, 791.

³⁰ Âşık Çelebi, *Meşâirü’ş-şuarâ*, vr. 286^b; Şemseddin Sâmî, *Kâmusu’l-Âlâm*, s. 3256; Kınalızâde, *Tezkire*, s. 716.

³¹ Haluk İpekten, *Tezkîrelere Göre Dîvan Edebiyatı’nda İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988, s.162.

³² Özey Karadağ, *Abdurrahman Gubârî ve Kâbenâmesi*(yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 1999), s. 3.

³³ Süleyman Solmaz, *Ahdî ve Gülşen-i Şu‘arâsı*, s. 452.

³⁴ Süleyman Solmaz, *a.g.e.*, s. 452.

Ġāfil olma gözüñ aç ‘ âlem-i kübrâsın sen
Sidre vü levh u qalem ‘ arş-ı mu‘ allâsın sen

beyitiyle başlayan terci-i bendiyle şâirler arasında şöhret bulduğı, hüneriyle de beğenildiğı kaydedilmektedir.³⁶ Bu eseriyle devrinde pek çok şâiri etkilediğı gibi etkisi kendinden sonra Şeyh Galip’e kadar da sürmüştür.

Abdurrâhmân Gubârî kuvvetli bir şâir olup nazmının halâveti ve şiirlerinin belâgatı ile herkesçe bilinmektedir. Vefâ’da iken söylediğı

Ser-i kûy-ı Vefâ’nıñ hâk-sârı
Ayaklar toprağı miskin Ġubârî

beyti onun yumuşak yaratılışını göstermektedir.³⁷

Beyânî, *Tezkîresi*’nde ise onun kendini beğenen, kendini fazlaca metheden bir kişi olduğunu kaydeder.³⁸

Ey Ġubârî seniñ eş‘ârıña hiç
Kimse bir zerrece toz konduramaz

Meger ol kâtib-i müsta‘cil kim
Ta kuruyunca mürekkebi tıramaz

beyitleri herkese duyurmuş olduğı fahriye-i şâirânesindendir.³⁹ Şemseddin Sâmî, *Kâmusu’l-Âlâm*’da bu beyitlerin Gubârî adındaki bir başka şâire ait olduğunu söylerse

³⁵ Özay Karadağ, *Abdurrahman Gubârî ve Kâbenâmesi*, s. 3.

³⁶ Kınalızâde, *Tezkire*, s. 712.

³⁷ Gelibolulu Âli, *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire* Kısmı, s. 247.

³⁸ Beyânî, *Tezkire*, s. 192.

³⁹ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, s. 113; Bu beyitler Âşık Çelebi, Gelibolulu Âli, Şemseddin Sâmî’de şu şekildedir:

Ey Ġubârî bu cihan içre benim
Kimse eş‘ârıma toz konduramaz

de Âşık Çelebi, Beyânî, Gelibolulu Âli ‘de kayıtlı olan bilgilere göre bu beyitler de Abdurrâhman Gubârî’nindir.

Kânûnî Sultân Süleymân devrinde kâtiplik hizmeti ile Irakeyn seferine katılan Abdurrâhmân Gubârî orada inşâ eyleyip Rûm’a gönderdiği manzumesiyle meşhûr olmuştur.

sor redifli bu manzumenin bilhassa

Ġubârî maḳdem-i şâhiden isterseñ haber almak
Ġubâr ol yollar üstünde gelenden şor gidenden şor⁴⁰

beyiti meşhûr olmuş, Gelibolulu şâir Surûrî, buna bir nazîre söylemiştir.

Abdurrahmân Gubârî, oldukça velûd bir şâir olup düşünce terazisinde tartarak yazdığı şiirleriyle manzum bir eser oluşturmuştur.⁴¹ Ünlü şâirin

Naḳş iden ḥaḳḳ-ı hilâli tâḳ-ı mînâ üstüne
Görmedüm ebrû ben ol ebrû-yı ġarrâ üstüne

Yâ ḳaşîñ râdur ḳamer altında ey mâhım benim
Nûndur yâḥud yazılmış nûr-i zibâ üstüne

Kâtib-i ḳudret kitâb-ı ḥüsnün içre ḳaşını
Rây-ı ġarrâdır ki yazmış ‘ayn-i ra‘ nâ üstüne

beyitleriyle başlayan gazeli meşhur olmuş ve pek çok şâir nazîre söylemiştir.⁴²

Meger ol kâtib-i müsta‘ cel kim
Ḥaṭṭ-ı şî‘ rim kuruyunca tıramaz

⁴⁰ Bursalı Mehmet Tâhir, *a.g.e.*, s.113.

⁴¹ Kınalızâde, *Tezkire*, s. 716.

⁴² Âşık Çelebi, *Meşâirü’ş-şuarâ*, vr. 286^a.

Abdurrâhman Gubârî Yenihisar'dan tahliye olduktan sonra bir süre açıkta kalmış daha sonra halini padişâha arz etmiştir. Bu dilekçesinde

Şimdi bildüm kim imiş Maḥmil'e kâdî olsun

mısra' ını söylemiştir. Daha sonra kazasker eliyle bu göreve getirildiği kendisine haber verildiğinde

Şöyle hizmet ideyin kâfile râzı olsun

mısra' ını söyleyerek şiir söylemedeki ustalığını ortaya koymuştur.⁴³

Gubârî'nin şiirdeki ustalığını gösteren beyitlerinden birisi de

Ey Ğubârî mey-i nâb olmayıcağ işte ğubâr
Şu bulunmazsa zarûretde teyemmüm câ'iz⁴⁴

beyitidir.

Abdurrâhman Gubârî'nin şâirliğinin yanısıra hattatlığı da dikkat çekmektedir. Osmanlı hattatlarının pîri sayılan Şeyh Hamdullah'ın oğlu Mustafa Dede'den yazı meşk eden Gubârî, "gubârî" adı verilen yazıdaki ustalığıyla tanınmaktadır.

Abdurrâhman Gubârî, şiirlerinin yanında musîkî ile de ilgileniyordu. Nevâ-yı uşşak ve rast makamında kendini geliştirmiştir.⁴⁵

⁴³ Kınalızâde, *Tezkire*, s. 715,716; Gelibolulu Âli, *Künhü2l-Ahbâr'ın Tezkire* Kısmı, s. 248.

⁴⁴ Gelibolulu Âli, *a.g.e.*, s. 247; Bu beyitin ikinci mısra' ı Âşık Çelebi'de "Çün bulursan şu bulunmazsa teyemmüm câ'iz" şeklindedir.

⁴⁵ Âşık Çelebi, *Meşâirü's-şuarâ*, vr . 285^a; Kınalızâde, *Tezkire*, s. 712.

3. Eserleri

3.a) *Şahnâme* : Abdurrâhmân Gubârî'nin bu eseri *Süleymannâme* adıyla da bilinen Kânûnî'nin isteği üzerine 959 (1551) yılında kaleme alınan Farsça manzum bir eserdir. Eser Firdevsi-i Tusî'nin *Şehnâme*'sine nazîre sayılmaktadır. Eserde Yavuz Sultan Selim'in Mısır ve İran seferleriyle, Gubârî'nin bizzat şahit olduğu Kanûnî Sultan Süleyman devrinin ilk yılları anlatılmaktadır. Eser bir methiye özelliği taşımakta Kanûnî methinde birçok şiir bulunmaktadır. Eserin Süleymâniye Kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 764'te kayıtlı bir nüshası ve Manisa Genel Kütüphanesi, Murâdiye, nr. 1346'da kayıtlı eksik bir nüshası bulunmaktadır.

Manisa Genel Kütüphanesi'ndeki nüshanın dış kısmı 254 x 168; iç kısmı 172 x 102 ebadında olup 150 varaklıdır. Her sâhifede 15 beyit vardır. Yazı çeşidi nesih olup kağıdı aharlı adi kağıt, cildi kenarları zırhlı meşin ve ebru kağıt kaplı mikleplidir.

3.b) *Kâ'benâme* : Gubârî'nin Mekke'de ilk ikâmeti esnâsında yazmaya başladığı bu eseri 963 (1556)'da tamamlanmıştır. Eser Kânûnî'nin Haremeyn'de yaptırdığı tamirat, vakıf ve hayratla, Osmanlılar tarafından Harem-i Şerif'e yaptırılan tesislerden bahseder. Bunların dışında hac farizâsı ve Harem-i Şerif'in kudsiyetini de anlatan bir eserdir. Eser padişaha ithâf edilmiştir.

Eser aruzun *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* vezninde yazılmış olup, beyit sayısı 3213'tür.

Kabenâme, şâirin şiir söylemedeki ustalığının görüldüğü, kendi hayatını da aydınlatmaya yardımcı olan, bu isimle yazılmış tek eserdir.⁴⁶

Eserin iki nüshası vardır. Tam nüshası Üsküdar-Selim Ağa Kütüphanesi, Kemankeş Emir Hoca Kitapları, no. 223'de kayıtlıdır. Eksik bir nüshası da Manisa Genel Kütüphanesi, Çeşnigir Kitapları, no. 4952'de kayıtlıdır.

⁴⁶ Özey Karadağ, *Abdurrahman Gubârî ve Kâbenâmesi*, s. 4.

Eser üzerinde yapılmış iki çalışmadan birincisi Özey Karadağ'ın hazırlamış olduğu yüksek lisans tezidir. Abdurrahman Gubârî ve Ka'benâmesi (Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). Diğer bir çalışma ise Nuray Şimşek tarafından hazırlanmış olan yüksek lisans çalışmasıdır. Abdurrahman Gubârî ve Ka'benâmesi (MÜSBE).

3.c) Şebistân-ı Hayal : Tasavvûfî aşkı anlatan bir mesnevî olup İran şâirlerinden Fettâhi-i Nisâbûrî'nin aynı isimdeki mesnevîsine nazîre olarak yazılmıştır. Gubârî bu eseri 1561 (969)'da Şehzâde Bayezid vak'asından dolayı Yenihisar'da mahpus bulunduğu sırada yazmaya başlamış 1562 (970)'de Mekke'de tamamlamıştır.

Eserin iki nüshası mevcuttur. Süleymâniye, Hacı Mahmud Efendi, nr. 3830'da kayıtlı nüsha ile Manisa İl Halk Kütüphanesi, Murâdiye, nr. 2715'de kayıtlı birer nüshası vardır. Manisa nüshası münaca'at, na't ve Kânûnî'ye ithaf edilen bir kasîde ile başlar. Bundan sonra tasavvûfî remizlerle, aşk ve âşık gibi bazı kelimelerdeki harflerin taşıdığı tasavvûfî manaları îzâh eden eserde hece sırasıyla devam eden birçok tasavvûfî şiir yer almaktadır. Dış kısmı 220 x 147, iç kısmı 172 x 90 ebadında 34 varaktan mürekkep olan eserin yazısı sülûs, cildi ebru kağıt kaplıdır. Kenarları meşin zırlı ve mikleplidir. Müellifin rivâyetine göre 800 beyitten oluşmuştur.

3.d) Yusuf u Züleyha : II.Selim'e ithâf olunan bu eser Gubârî'nin son eseridir. İranlı şâir Abdurrâhmân Câmî ve Türk şâirlerinden Hamdî'nin aynı adı taşıyan eserlerine nazîre olarak yazılmıştır. Şâir bu müelliflerin konuyu geniş tutup onu esas mahiyetinden uzaklaştırdıklarını, kendisinin ise eserini Kur'an'daki Yusuf Sûresi'ne sâdik kalarak yazdığını bildirir. Gubârî Türkçe olan bu mesneviyi 1566 (974)'de tamamlamıştır. Eser 2044 beyittir.

Eserin tek nüshası Manisa Genel Kütüphanesi, Murâdiye. nr. 1215/5 'de kayıtlıdır. 203 x 140 ebadındaki bu nüsha 74 varaklı olup her sahifesinde 15 satır vardır. Cilt itibarıyla kenarları zırlı meşin, mukavva adi cilt ve mikleplidir.

3.e) *Menâsik-i Hac* : Tez konumuz olan bu eser hakkında ayrıntılı bilgi II.Bölüm’de verilmiştir.

Abdurrahman Gubârî’nin bunlardan başka *Mesâhatnâme* adlı bir eseri kaydedilmektedir.⁴⁷ Mekke’deki bazı eserlerin inşâ tarihi ve bunların mimârî ölçüleri hakkında bilgi veren bu eser müstakil bir eser olmayıp, *Menâsik-i Hac* adlı eserin içinde yer alan mensur bir risâledir. Eserin ayrıca Süleymâniye Kütüphanesi’nde de bir nüshası vardır.

Abdurrâhmân Gubârî’nin bunlardan başka *Gazavât-ı Midilli* adlı târihî bir eseri olduğu da kaydedilmektedir.⁴⁸ Fakat bazı kaynaklar bu eserin Gubârî’ye ait olmadığı bilgisini vermektedir.⁴⁹ Yine Bursalı Mehmet Tâhir, Gubârî’nin *Tercüme-i Târih-i Cennâbî* adlı bir eseri olduğunu kaydeder ki,⁵⁰ Gubârî, 974(1566) yılında vefat ettiğine göre 588’de tamamlanıp III.Murad’a ithâf edilen bu eserin ona ait olması mümkün değildir.

⁴⁷ Ali Alparslan, "Gubârî,Abdurrahman", *DİA*, XIV, 169.

⁴⁸ Âmil Çelebioğlu, *Kanûni Sultân Süleymân Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul 1994, s. 89.

⁴⁹ Ali Alparslan, "Gubârî,Abdurrahman", *DİA*, XIV, 169.

⁵⁰ Bursalı Mehmet Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, s. 114.

II.BÖLÜM

MENÂSİK-İ HAC

1.Eserin Muhtevâ Özellikleri

1.a.) *Menâsik-i Hacc*'ın Kaynağı

Menâsik-i Hacc tamamıyla dinî muhtevâlî bir eser olmasından dolayı kaynağı Kur'an ve Hz.Peygamber (s.a.s)'in sünnetidir. Nitekim eser boyunca âyet ve hadislere yapılan telmihler, âyet ve hadislerden yapılan iktibaslar bunu doğrulamaktadır. Ayrıca dikkati çeken bir diğer özellik de eserde Hanefî mezhebi hükümlerinin esas alınmasıdır. Bunu, eserin hitâb ettiği zümrenin genellikle Hanefî olmasına bağlayabiliriz.

1.a.a) Âyetlere Telmihler ve Âyetlerden İktibaslar

139 Hâc için ‘âleme şâlâ itdi
 Hacc-ile halkı mübtelâ itdi

186 Kim Halîl itdi Ka‘be üzre ezân
 Ol ezân oldu da‘vet-i insân

Qālallāhu tebâreke ve te‘âlâ “Ve ezzin fi’n-nâsi bi’l-hacci ye’tûke
ricâlen ve ‘alâ külli zâmirin ye’tîne min külli feccin ‘amîkîn liyeşhedû
menâfi‘a lehüm

beytinde Hac Sûresi'nin(22) 27. ve 28. âyetlerine telmih vardır. Âyetler meâlen şöyledir: “İnsanlar arasında haccı ilân et ki, gerek yaya olarak gerekse nice uzak

yoldan gelen yorgun argın develer üzerinde kendilerine âit birtakım yararları yakînen görmeleri, Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanlar üzerinde belli günlerde Allah'ın ismini anmaları (kurban kesmeleri için) sana (Kâbe'ye) gelsinler.⁵¹

176 Daḥi şehriñden olmadın fâriḳ
 Oku üç ve's-semâ'ı ve't-târiḳ

177 Daḥi her şehre girdiğince oku
 İrmeye tâ ki saña miḥnet oḳu

beyitlerinde hacılara hac yolculuğuna çıkarken ve yolculuk esnasında her şehre girerken Târik Suresi'ni(86) okumaları tavsiye edilmektedir. Sûrenin dördüncü âyetinde meâlen “Hiç kimse yoktur ki üzerinde bir koruyucu ve denetleyici bulunmasın.” buyurulmaktadır. Hacıların da sıkıntılardan da uzak olmaları, yol boyunca Allah Te'âlâ'nın kendilerine yoldaş olması için bu sûreyi okumaları tavsiye edilmiştir.

70 Ehl-i İslâm olanlar eyler ḥac
 Her ne deñlü ba'îd olursa da fec

“Ve lil'lâhi 'alâ'n-nâsi ḥıccu'l-beyti men'is-teṭâ'a ileyhi sebîlâ”

kısmı Âli-imrân Sûresi(3) 97. âyetten iktibas yapılmıştır. Meâlen şöyledir: “Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır”

96 Farz u vâcibdür itmesi her bâr
 Cümle-i ma'şiyetden istiğfâr

Ḳālâl'lâhu tebâreke ve te'âlâ “Ve'stağfir li zenbike ve

⁵¹ Âyet meâllerini verirken Hayrettin Karaman, Ali Özek, İbrahim Kâfi Dönmez, Mustafa Çağrıçı, Sadrettin Gümüş, Ali Gümüş'ten oluşan heyetin hazırladığı *Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli*'ni esas aldık (Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara 2002).

li'l-mü'minîne ve'l-mü'minâti şadaḳallâhu'l-‘azîm”

kısmı Muhammed Sûresi(47) 19. âyetten iktibastır. Âyetin meâli şöyledir:
“(Habîbim) Hem kendinin hem de mü'min erkeklerin ve mü'min kadınların günahlarının bağışlanmasını dile.”

98 Fehm iden lâ cidâle fi'l-ḥaccı
Bâşa iltür edeble bu fecci

Ḳāla'llāhu tebâreke ve te'âlā “Ve lâ cidâle fi'l-ḥaccı”

kısmı Bakara Sûresi(2) 197. âyetten alınmıştır. Âyet: ”Hac esnâsında kavga etmek yoktur.” meâlindedir.

143 Gözi yaşlıları sever Allāh
Bağrı başlıları sever Allāh

Ḳāla'l-lāhu tebâreke ve te'âlā “Fe'l-yedḥakû ḳalîlen ve'l-yebkû
keşîran”

kısmı Tevbe Sûresi(9) 82. âyetten iktibas olup meâlen şöyledir: ”Artık kazanmakta olduklarının cezâsı olarak az gülsünler çok ağlasınlar”

149 Oḳu veccehtü vechiye âyetini
Tâ bulasîñ yolîñ selâmetini

Ḳāla'l-lāhu tebâreke ve te'âlā “İnnî veccehtü vechiye lillezî
feṭara's-semâvâti ve'l-arzı ḥanîfen ve mâ ene mine'l-müşrikîn”

kısmı En'am Sûresi(6) 79. âyetten alınmıştır. Meâlen şöyledir: ”Ben hânif olarak, yüzümü gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah'a çevirdim ve ben müşriklerden değilim.”

172 Ba‘ de zân ol süvâr-ı merkeb-i râh
Kim seniñçün yaratdı anı ilâh

Qāla’l-lāhu tebâreke ve te‘ âlā “Ellezî ce‘ ale lekümü’l-en‘ âme li
terkebû minhâ”

kısmı Mü‘min Sûresi(40) 79. âyetten iktibas yapılmıştır. Meâlen şöyle
buyurulmaktadır: “Allah, kimine binesiniz, kimini yiyesiniz diye sizin için
hayvanları yaratandır.”

175 Ger şorarsañ bu âyeti mâ-zâ
Âyet-i seẖhara lenâ hazâ

“Subhânellezî seẖhara lenâ hazâ ve mâ künnâ lehü muqrinîne ve
innâ ilâ rabbînâ le münkalibûn”

kısmı Zuhurf Sûresi(43) 13. âyetten alınmış olup meâlen “...Bunu bizim
hizmetimize vereni tesbih ve takdis ederiz, yoksa biz bunlara güç
yetiremezdik, diyesiniz.” buyurulmaktadır.

192 Rabbi enzilni âyetin okuyuñ
Ba‘ de zân her işi yerine koyuñ

“Rabbi enzilnî münzelen mübâreken ve ente hayru’l-münzilîn”

kısmı Mü‘minûn Sûresi (23) 29. âyetten iktibas yapılmıştır. Meâlen şöyledir:
”Rabbim! Beni bereketli bir yere indir. Sen iskân edenlerin en hayırlısısın.”

249 Ya‘ ni okuñ bu âyeti anda
Buldıñız çün hidâyeti anda

Elhamdülillâhillezî hedânâ li hâzâ ve mâ künnâ li nehtediye

lev lâ en hedânâ'llâhu

kısmı A'raf Sûresi(7) 43. âyetten alınmıştır. Meâlen, "Hidâyetiyle bizi (bu nimetlere) kavuşturan Allah'a hamd olsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik." buyurulmaktadır.

324 Meger anı ki kıatli vâcib ola
Def -i darr için ol münâsib ola

Qāla'llāhu tebâreke ve te'âlā "Hurrime 'aleyküm şaydu'l-berri mâ dümtüm hürumen"

kısmı Mâide Sûresi(5) 96. âyetten iktibas yapılmıştır. Meâlen şöyledir: "İhramlı olduğunuz müddetçe kara avı size haram kılındı."

329 Oldı şaydı helâl deryânîñ
Hem helâl oldı yimesi anîñ

Qāla'llāhu tebâreke ve te'âlā "Uḥılle leküm şaydu'l-baḥrı ve ta'âmühü"

kısmı da yine Mâide Sûresi(5) 96. âyetten alınmıştır. Meâlen şöyledir: "Deniz avı yapmak ve yemek size helâl kılındı."

338 Aña dâhil olan emâna irer
Ne emân ravza-i cinâna irer

Qāla'l-lāhu tebâreke ve te'âlā "Ve men deḥalehü kâne âminen"

kısmı Âli-İmrân Sûresi(3) 97. âyetten iktibas yapılmıştır. Meâlen "Oraya giren emniyette olur." buyurulmaktadır.

353 Menziliñ ola cünki Bâb-ı Selâm
 Okı bu âyeti ‘alel-itmam

“Rabbi edhılñi müdhale şıdkın ve ahrıcnı muhrace şıdkın vec‘alli
min ledünke sultânen naşîran”

kısmı İsrâ Sûresi(17) 80. âyetten alınmış olup meâlen şöyledir: “Rabbim! Gireceğim yere dürüstlkle girmemi sağla; çıkacağım yerden de dürstlkle çıkmamı sağla. Bana tarafından, hakkıyla yardım edici bir kuvvet ver.”

432 Ol tavâf içün eyle anda namâz
 El açub şöñra eyle dürlü niyâz

Qāla’llāhu tebâreke ve te‘ālā “Ve’t-tahızû min maqām-ı İbrâhîme
muşalleyen”

kısmı Bakara Sûresi (2) 125. âyetten iktibas yapılmış olup meâlen “Siz de İbrâhim’in makamından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın). “ buyurulmaktadır.

441 Okı bu âyeti şafâ eyle
 Âhir it nâm-ı Muştafâ ile

Qāla’llāhu tebâreke ve te‘ālā “İnne’s-şafâ ve’l-mervete min
şe‘â’irillâhi fe men hacce’l-beyte evi‘temera fe lâ cünâhâ ‘aleyhi
en yettavvafe bihimâ ve men tetavve‘a hayran fe innellâhe şâkirun
‘alîm

kısmı Bakara Sûresi(2) 158. âyetten alınmış olup meâlen şöyle buyurulmaktadır:
“Şüphe yok ki Safâ ile Merve Allah’ın koyduğu nişanlardandır. Her kim Beytullah’ı ziyâret eder veya umre yaparsa onları tavâf etmesinde kendisine bir günah

yoktur. Her kim gönüllü olarak bir iyilik yaparsa şüphesiz Allah kabul eder ve (yapılanı) hakkıyla bilir.”

507 Vaqfede vâkıf iken ol Hâzret
Hâzrete nâzil oldu bu âyet

Qāla'l-lāhu tebâreke ve te'âlâ “El-yevme ekmeltü leküm dîneküm
ve etmemtû 'aleyküm ni'meti ve razîtü lekümü'l-islâme dînen”

kısmı Mâide Sûresi(5) 3. âyetten iktibas yapılmıştır. Meâlen “Bugün size dîninizi ikmâl ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim.” buyurulmaktadır.

584 Menzil olur o gice Müzdelife
Seheri idüñ anda hem vaqfe

Qālallāhu tebâreke ve te'âlâ “Ve izâ efaztüm min 'arafâtin
fe'z-kuru'l-lâhe 'inde'l-meş'ari'l-harâm”

kısmı Bakara Sûresi(2) 198. âyetten alınmıştır. Meâlen şu şekildedir: “Arafat'tan ayrılıp akın ettiğinizde Meş'ar-i Haram'da Allah'ı zikredin.”

617 Anda ten'imden getir 'umre
Eyle tetmîm-i hacc uyub 'emre

Qāla'l-lāhu tebâreke ve te'âlâ “Ve etimmü'l-hacce ve'l-'umrete
lillâl”

kısmı Bakara Sûresi(2) 196. âyetten iktibas olup meâlen “Haccı ve umreyi Allah için tam yapın.” buyurulmaktadır.

671 Eyle ol bâb öñünde niçe vedâ‘
Eyle bu âyetile istircâ‘

“Ellezîne izâ eşâbethüm muşîbetün kâlû innâ lillâhi ve innâ ileyhi
râci‘ ûn”

kısmı Bakara Sûresi(2) 156. âyetten iktibas olup âyetin meâli şöyledir: “O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman: “Biz Allah’ın kullarıyız ve biz O’na döneceğiz.” derler.”

1.a.b) Hadislere Telmihler ve Hadislerden İktibaslar

75 Anıñ içün didi Resûl-ı kerîm
Olur aña harâm nâr-ı cahîm

76 Hem didi cennet aña vâcib olur
Görmege cennet aña tâlib olur

77 Ka‘be yârın aña şefâ‘ at ider
Hacca vardığına şehâdet ider

beyitlerinde hacca giden kişiye cennetin vâcib olduğu hususunda Hz.Peygamber’in şu hadislerine telmih vardır. Ümmü Seleme anlatıyor: ‘Resûlullâh buyurdular ki: “Kim, hac ve umre için Mescid-i Aksa’dan Mescid-i Haram’a (kadar) ihrâma girerse, geçmiş ve gelecek bütün günahları affedilir veya cennet kendisine vâcib olur.”⁵²

82 Anıñçün didi Resûl-ı ilâh
Ka‘be’ye her ki böyle ide nigâh

⁵² Ebu Dâvud, “Menâsik” 9, (1741); İbnu Mâce, “Menâsik” 49, (3001-3002),

83 Çıkar olsa ol kişiniñ cânı
Ya yahûdî olur ya naşrânî

beyitlerinde Hz.Peygamber'in şu hadislerine telmih vardır. Hz.Ali anlatıyor: "Resûlullâh efendimiz şöyle buyurdular: "Kim kendisini Beytullahi'l-haram'a ulaştıracak kadar azık ve bineğe sahip olduğu halde haccetmemişse onun yahudi veya hıristiyan olarak ölmesi arasında fark yoktur. Zîra Cenab-ı Hakk şöyle buyurmuştur : 'Oraya yol bulabilen insanın, Allah için Kâbe'yi haccetmesi gerekir' (Âl-i İmran 97).⁵³

278 Şûret-i telbiye budur ey yâr
Ki eşk-i surhile yazdım anı Ğubâr

Lebbeyke'llâhümme lebbeyk.Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk inne'l-
hamde ve'n-ni' mete leke ve'l-mülk lâ şerîke lek

Telbiye adı verilen bu dua pek çok hadis kitabında yer almaktadır: İbn Ömer anlatıyor: "Rasûlullâh'ı telbiye çekerken işittim, şöyle diyordu: 'Lebbeyk Allâhümme lebbeyk. Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk. İnne'l-hamde ve'n-ni' mete leke ve'l-mülk, lâ şerîke lek.' Bu kelimelere başka ilâvede bulunmuyordu."⁵⁴

287 'Avrat ihrâmı açmadur yüzünü
Şaklamağdur günâhdan özünü

beyitinde Hz.Peygamber'in kadınların ihrâma girerken yüzlerini açmaları gerektiği hususundaki hadisine telmih vardır. İbnu Ömer 'den rivâyete göre demiştir ki : "Resûlullâh kadınları ihrâma girdikleri vakit eldiven kullanmaktan, yüzlerini örtmekten ve vers ve za'ferân⁵⁵ değmiş elbise giymekten yasakladı ve 'Bunlardan gayrı hoşuna giden elbise

⁵³ Tirmizi, "Hac" 3 (812).

⁵⁴ Buhârî, "Hac" 26; Müslim, "Hac", 19, (1184); Tirmizi, "Hac", 13, (825); Ebu Davud, "Menâsik", 27, (1812); Nesâî, "Hac", 54 (5.159-160).

⁵⁵ za'ferân: safran.

çeşitlerinden safranla boyanmış veya ipekli veya zinet veya şalvar veya kamis veya mest giysin' dedi."⁵⁶

389 Biri Rükni-i Yemânî biri Hacer
Bunları istilâmsız itme güzër

390 Nitekim eyledi Rasûlu'l-lâh
Bu iki rükni istilâm her gâh

beyitlerinde Hz.Peygamber(s.a.s)'in İbn-i Ömer radiya'llâhu anhümâ'dan rivayet edilen şu hadisine telmih vardır. "Nebî(s.a.s)'nin şu iki Rükni-i Yemânî'yi istilâm ettiğini gördüğüm zamandan beri (Harem-i Şerif kalabalık olsun تنها bulunsun), bu iki rükni istilâm etmeyi hiçbir zaman bırakmadım."⁵⁷

520 İtmeyen bu cebel yanında vuķûf
Hacı olmaz tavâfı itse ulûf

Қәле rasûlullâh şallallâhu ‘aleyhi ve sellem El haccu ‘arafeh~

Bu kısım Hz.Peygamber'in şu hadisinden iktibas yapılmıştır. Abdurrahmân İbnu Ya'mur anlatıyor: "Resûlullâh Arafat'ta iken, münâdisine(dellâlına) şöyle nidâ edip duyurmasını emretti: 'Hac Arafat'tır, kim Cem(Müzdelife) gecesi fecrin doğmasından önce (vakfeye) yetişirse, haccı idrâk etmiş demektir. Eyyâm-ı Mina üç gündür. Kim iki günde acele davranırsa, herhangi bir günah terettüp etmediği gibi, te'hir edene de bir günah terettüp etmez."⁵⁸

⁵⁶ Ebu Dâvud, "Menâsik"32, (1827).

⁵⁷ Ebû Dâvud, "Menâsik" 48, (1876); Nesâî , "Hac" 156 (5,231).

⁵⁸ Tirmizi, "Hac" 57, (889); Ebû Dâvud, "Menâsik" 69, (1949); Nesâî, "Hac" 211, (5,264); İbnu Mâce, "Menâsik" 37, (3015).

1.a.c) Kıssalara ve Diğer Peygamberlere Telmihler

25 Yâ ilâhî be-kûrbet-i Yûsuf
 Yâ ilâhî be-ğurbet-i Yûsuf

beyitinde Hz.Yusuf (a.s) kıssasına telmih vardır.

47 Hemdem-i ‘Îsâ eyle demlerini
 Pür kâdem eyle her kâdemlerini

632 Dem-i ‘Îsâ durur nefesleri heb
 Rûh-ı kudsî durur mekesleri heb

beyitlerinde Hz.Îsâ (a.s) ‘ya ve onun hastalıkları nefesiyle iyileştirebilme mûcizesine telmih vardır.

154 Hâzret-i Hızır’ı yâr-ı yoldâş it
 Kâr’vân-ı sa‘âdete bâş it

beyitinde Hz.Hızır(a.s)’a telmih vardır.

611 Anda olmuş durur binâ üç mil
 Ki anda şeytana taş oldu Halîl

beyitinde Hz.İbrâhim (a.s) ‘e telmih vardır.

635 Nefs-i Cebrâ’il’i dūrūr bâdî
 Rûh-ı pâkile pürdür ol vâdî

beyitinde Cebrâîl (a.s)’e telmih vardır.

1.a.d) Hanefî Mezhebi Hükümlerinin Esas Alınması

- 299 Ol cinâyet olursa erkânda
Hac gider fâsid olur ol anda
- 300 Anı vâcib de itse bir insân
Aña kurbân ile olur dermân
- 307 Bâşdan şaķın itme bâşı tıraş
Degme bir kılna şaķın kardaş
- 308 Örtme hem bâşnı şaķın zinhâr
Başdan itme cinâyeti ey yâr
- 309 Bâşını bir gün örtse bir âdem
Vâcib olur ol âdeme bir dem
- 310 Hem çünân pîrehen yahud kaftân
Giyse vâcib olur aña kurbân
- 311 Başma sen poşt-ı pâyiñi başmak
Vâcib olur saña koyun başmak
- 312 Cümleyi giyse leyk bir insân
Kârine iki gayre bir kurbân
- 313 Cümle hıfz eyle elüñ ayağun
Hem giderme dişinle tırnağun
- 314 Hem daħi itme şayd-ı cismânî
Koyasın bir ki gün o hayvânı

- 315 Hazer it nefsünü itmesün terğîb
 Ki harâm oldu saña dühn ile tîb
- 316 Yime hem içme daḥi dörtünme
 Bunlar olan libâsı örtünme
- 317 Kaftanuñ itseñ eḡniñe ferçi
 Yoḡdur anuñ ḥarâcı vu ḥarci

Yukarıdaki beyitlerde konu olan yasakların ihlâli söz konusu olduğunda verilmesi gereken ceza konusunda Hanefî mezhebi hükümleri esas alınmıştır.

2.b) *Menâsik-i Hacc'*ın Konusu ve Mahiyeti

Eserde hac ibâdetiyle ilgili farz, vâcip, sünnet ve müstehab hükmündeki ameller bunun yanında işlenmesi yasak olan fiiller ele alınmıştır. Yasaklar ele alınırken bu yasakların ihlâl edilmesi neticesinde yerine getirilmesi gereken cezâlar da nazmedilmiştir. Eserde Medine'ye ve Ravza-i Mutahhara'ya yer verilmemiş buradaki ashabın makamları ihmâl edilmiştir.

Eserin önemli bir tarafı hac farızasının sadece şartları belirtilmekle kalınmamış, bunun yanı sıra bu ibâdete niyet eden hacı adaylarının huzurlu bir şekilde bu ibâdetlerini tamamlayabilmeleri için birtakım tavsiyelerde bulunulmuştur. Bu ibâdete niyet eden kişilerin korku içinde olduklarını ifâde eden şâir hacılara şu tavsiyelerde bulunur:

- 112 Şol kişi ki ola ḥacca dilbeste
 Fi'l-meşel ol kişi durur ḥaste
- 113 Aña lâzım durur vaşıyyetler
 Evde қalanlara naşîḥatler

- 114 Vaşî naşb eyleyüp vaşıyyet idiñ
Evde kalanlara naşîhat idiñ
- 115 Fuḳarâ cem' idüp ṭa'âm eyleñ
Ya'ni in'âm-ı hâş u 'âm eyleñ
- 116 Her birisi du'âlar itsünler
Ya'ni ref'-i belâlar itsünler
- 117 Aḳribâ ile ictimâ' eyleñ
Her birisine bir vedâ' eyleñ

Bunun yanında bu mekânlara kavuşmanın herkese nasip olmayacağı, bunun büyük bir nimet olduğu vurgulanarak buradaki evliyâ ve ahabın kabirlerini ve mekânlarını ziyâret etmeleri gerektiği hacılara hatırlatılır.

- 412 Belki başında devletiñ var imiş
Ṭâli'inde sa'âdetiñ var imiş
- 413 Biñde bir kula bu naşîb olmaz
Pâdişâhlar bu devleti bulmaz
- 414 Ele girmez bu nuşret ü fırsat
Aç gözün laḳza eyleme ğaflet
- 623 Mekke uluların ri'âyet idüñ
Daḥi uluların ziyâret idüñ
- 624 Dirisin ölüsün ziyâret idüñ
Dürlü ta'zîm idüb ri'âyet idüñ

Birtakım fikhî terimlerin îzâhına girmek istemeyen şâir hacılara gönül gözlerini açmalarını tavsiye ederek onların gönüllerine hitâp etmiştir. Hacılara nafîle ibâdetlere önem vermelerini, gözyaşıyla ibâdet etmelerini, bol bol duâ etmelerini söyleyerek, çevrelerine ibret gözüyle bakmaları tavsiyesinde bulunmuştur. Şâir bu husûsa dikkat çekmek üzere bir de gazel söyler.

Ġazel-i Hikmet pür - edebest

Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

- 1 Dîde'-i 'ibreti aç gör ki temâşâ göresin
Dâr-ı dünyâyı bütün Ka'be-yi 'ulyâ göresin
- 2 Her belde Mekke Medîne görine saña tamâm
Ser-be-ser yiryüzünü Yeşrib ü Baḥḥâ göresin
- 3 Göresin cümle-i vîrâne-yi beyti'l-ma' mûr
Ferş-i ğabrâda niçe 'arş-ı mu'allâ göresin
- 4 Bahri kaçre göresin kaçreyi deryâ göresin
Zerreyi maṭla'-ı mihr-i felek ârâ göresin
- 5 Ey Ġubârî toz urub ten gözine can gözin aç
Tâ ki cân göziyle kendini bînâ göresin

Şâir sadece hac ibâdetinin hükümlerini nazmetmekle kalmamış hacılara tam anlamıyla hacı olmalarını sağlayacak bazı dînî ve ahlâkî öğütler vermeyi de ihmâl etmemiştir. Hacılara sabır, hürmet, kalp kırmamak gibi güzel hasletler tavsiye edilmiştir.

- 97 Biri daḥi ri' âyet-i insân
Nice insân belki hem hayvân

101 Didiler Ka‘be yıķ g  n  l yıķma
Yol budur yolca git Őaķın çıķma

199 G  nde bir c  z va  fe  iz olsun
Őadı  nız n  r-ı p  k-ile   olsun

Gub  r   ayrıca hacıları herkese g  venmemeleri konusunda da uyarır. Haccı en iyi bilen ve kendilerine en iyi rehber olabilecek olan kiŐ ilerin ancak Hanef   rehberler oldu  unu if  de eden Ő  ir aceleci, cahil ve o y  renin yabancısı olan rehberlerin ancak bir   m   h  km  nde olaca  ı konusunda hacıları uyarır.

196 Bi  nde bir Őa  Ő a i‘ tim  d itme  
Ő  z   t  t  n    z   t  t  n ‘ in  d itme  

197 Ő ol kiŐ i ki ide her    zinde yem  n
Ő aķını   ol kiŐ iden olma  n em  n

373 Uyma Őaķın del  l-i n  d  na
Ő  r y  z  n p  y-ı ehl-i ‘ irf  na

374 H  ne  i olsun ehl-i ‘ arz u va   r
‘   lim - i fecc    h  acc   l  ’l-ebŐ  r

377 Didi r  Ő en-  zam  r olan ‘ ulem  a
MeŐ el   el-g  r  b u ke‘l-a‘ m  a

Eser her ne kadar Hz.Peygamber (s.a.s)’in kabri, Medine’de bulunan ziy  ret yerleri gibi hususlarda eksik bırakılmıŐ sa da hacıların pek   ok sorusuna cevap

içeren oldukça hacimli bir eserdir. Ayrıca eserde sadece fikhî kâidelerin sıralanmayıp insanların gönüllerine hitâp eden husuların da yer alması eserin önemini artırmıştır.

2.c) *Menâsik-i Hacc'*ın Yazımındaki Esas Amaç

Şâirin bu eseri yazmasındaki tek amaç okuyucuyu bu konuda bilgilendirmektir. Nitekim eserini yazış amacını şu beyitlerde de ortaya koymuştur:

- 63 Diñle ey sâlik-i mesâlik-i hac
 Yazmışam saña bir Menâsik-i Hac
- 64 Muhtaşardur müfiddür gâyet
 Maṭlab-ı müstefiddür gâyet
- 65 Tâ bunı okuyup ‘amel idesin
 Haccıñı ya‘ni bî-ḥalel idesin

Gubârî’nin bu beyitlerde de dile getirdiği gibi eserin yazılış amacı hac yolculuğuna niyetlenen bir kişiyi bu yolculuk ve hac ibâdeti hakkında bilgilendirmektir. Şâir eserinin okuyucular için faydalı olacağını belirterek bunu okuyarak, uygulamalarını tavsiye eder. Bu türdeki eserlerin yazılışı hacı adaylarının yanlış bilgilenmesini de engellemektedir.

- 66 Her varan hacıya inanma şaķın
 Yile uyma şuya ṭayanma şaķın
- 67 İdeyin dir iken seni irşâd
 Haccıñı câhil itmesün ifsâd

diyen şâir kendi eserinin bu konuda güvenilir bir kaynak olduğunu da ifade eder. Eser daha kolay ezberlenmesi amacıyla manzum olarak kaleme alınmıştır.

699 Emûtu ve yebkâ küllü mâ ketebtühü
Feyâleyte men yekra' huţûfî-de' â-liya

700 Le' alle ilâhî ya' fû ' annî bi fazlihi
Ve yağfîru zellâti ve sû'-u fi' âliya

Arapça beyitlerle eserini bitiren şâir öldükten sonra da yazdıklarının kalacağını ve okunacağını ümit eder. Okuyanların duâlarıyla Allah Teâlâ'nın affını dileyerek eserini bitirir.

2.d) *Menâsik i Hacc'*ın Dili

Eser mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır. Fıkî bir metin olması sebebiyle dili basittir. Yer yer Arapça ve Farsça ibareler varsa da genellikle halkın anlayabileceği bir dille kaleme alınmıştır.

Eser Osmanlı Türkçesi karakterine göre harekelenmiş olmakla birlikte düzlük yuvarlaklık konusunda eklerde tam bir düzen yoktur. O dönemde eklerin yuvarlak olması beklenirken metinde eklerin düz şekillerinin olması dikkati çeker. İle bağlacı veznin gereğine göre bazen bitişik bazen ayrı yazılmıştır.

Eserde bölüm başlıkları birçok eserde olduğu gibi Farsça ve Arapça yazılmış, bu dillerden alınan tamlama ve alıntılara yer verilmiştir.

2.e) *Menâsik-i Hacc*'ın Edebî Hususiyetleri

Eser aruzun “*fâilâtün mefâilün fâ‘lün*” kalıbıyla kaleme alınmıştır. Eserde yer yer aruz hatalarına rastlansa da genel olarak şâirin vezni başarıyla uyguladığı söylenebilir.

Eserde “tîğ-i taqđîr “(17.beyit), “Hâzret-i Hızır “ (154.beyit), ”Leyli” “Mecnûn”(231.beyit) gibi divan şiirinin mazmun ve kalıplarına da rastlanır.

2.f) *Menâsik-i Hacc*'ın Özeti

Eser, 32 beyitlik bir giriş ile başlar. Bu kısım bir münâcâttır. Bu kısımda ve eserin diğer bölümlerindeki pek çok beyit bu eseri şâirin zindanda iken kaleme aldığını göstermektedir.

1 Ey kapuñ kıblegâh-ı her muhtâc
Eşigüñ ‘özü- h‘âh-ı her hüccâc

beyitiyle eserine başlayan şâir Allah’a kendisini zindândan kurtarması için yalvarır.

21 Beni zindândan eyle halâş
Âsitânında eyle bende-i hâş

Bu dünya kendisine zindân iken bir kere daha zindân içinde zindâna düşmek şâiri üzmektedir.Gûbârî burada Hz. Yûsûf’a telmihte bulunur.

24 Çıkmak ister meded benim cânım
Dir ki ten dañı oldı zindânım

25 Yâ ilâhî be-kûrbet-i Yûsuf
Yâ ilâhî be-ğurbet-i Yûsuf

26 Kürbetimden beni hâlâş eyle
Gurbetimden beni hâlâş eyle

Günahlarını affetmesi ve ten kafesinden kendini kurtarıp, Medine'ye ve Mekke'ye ulaştırması için Allah'a yalvaran şâir Hameyn'e olan derin sevgi ve özlemin yanında Mekke'de kalan eşi ve çocuklarının da hasretini çekmektedir.

28 Kaldı evlâd-ile 'ayâl anda
Ben kuluñ bunda kaldı zindânda

29 Anlarıñ anda gözleri giryân
Ben kuluñ bunda sînesi piryân

30 Anlarıñ gözi yâşı hürmetine
Ben kuluñ bağırî bâşı hürmetine

31 Kalmasın rûz-ı haşre bu hasret
Bağrımı yakdı âteş-i firkat

32 Ben kuluñ anlarıñla şâd eyle
Haremiñ içre ber murâd eyle

33. beyitten itibaren hac yolculuğuna çıkanlara Allah'ın yardım etmesi için dúa edilir. Karşılaştırma yaptığımız diğer iki nüshada bu kısmın yerine Hz.Peygamber (s.a.s)'e ve devrin padişahı Kânûnî Sultân Süleyman'a yazılan bir naat vardır.

63. beyitten itibaren şâir,

63 Diñle ey sâlik-i mesâlik-i hac
Yazmışam saña bir Menâsik-i Hac

diyerek asıl bölüm olan Menâsik-i Hâc kısmına geçer. İlk 3 beyitte Hac yolculuğuna çıkanlar için bu eserin yazıldığı söylenir. Bu yola çıkanların her söze inanmayıp bu eseri okuyarak onunla amel etmeleri tavsiye edilir. Haccın İslâm'ın beşinci şartı olduğu ve bunu inkar edenlerin kâfir olacağına deyilir.(69-73) Hacı olanlar Hz.Peygamber(s.a.s)'in hadisleriyle müjdelenirken, gücü yettiği halde bu yola niyet etmeyenlerin de ya yahudi ya da hristiyan olarak öleceği haber verilir.

84. beyitten itibaren haccın şartları, farz, vâcip, sünnet ve müstehâbları nazma dökülür. Bunlar anlatılırken hadislerden yapılan iktibaslar da bir nevi delil olarak gösterilir. Hac için birinci şart kişinin bu ibâdete gücünün yetmesidir. İkinci şart yol güvenliği, üçüncü şart ise sâdık bir yol arkadaşıdır. Şâir,

90 Niçe kim 'avrete gerek mahrem
Yâr-ı şâdık gerekdür erlere hem

diyerek hanımların hacca gitmesi için kendisine mahrem bir erkeğin olması gerektiğine değinirken, bunun erkekler için de sâdık bir yol arkadaşı olacağına işâret eder.

Dördüncü şart yol gösteren bir kılavuzun olmasıdır. Beşinci şart ise erkeklerin kendileri için belirtilen yerlerde ihrâma girmeleridir.⁵⁹ Bunların yanında hac yolculuğuna niyet eden kişinin her adımda günahlarına istiğfâr etmesi farz ve vâciptir. Hac yolculuğu sırasında en önemli hususlardan birinin de sabır olduğuna değinen şâir,

97 Biri daği ri' âyet-i insân
Nice insân belki hem hayvân

diyerek hacı adaylarının uyumlu olmaları gerektiği konusunda uyarır.

⁵⁹ İhrâma Mekke dışından gelen müslümanlar için Mikât denilen yerlerde başlamak vâciptir. Yolları bu mikât denilen yerlere rastlamayan müslümanlar bunlardan birinin hizâsında bulunacak bir yerden ihrâma başlarlar.

100 Hâşşa kim bir kişi ola muħrim
Yıkmasun göñli kim olur mücrim

101 Didiler Ka‘be yık göñül yıķma
Yol budur yolca git řaķın çıķma

diyen şâir gönöl kırmanın Kâbe yıkmaktan bile daha kötü olduğuna değinir.

Hac sırasında uyulması gereken kuralları bu şekilde nazma döken şâir, bu farz ibâdetini yerine getirmeden önce uyulması gereken önemli bir hususun da hacı adayının varsa borçlarını ödeyip herkes ile helalleşmek olduğunu ifade eder. Bunun dînin gereklerini yerine getirmekten daha önce geldiğini söyler.

103 Hakkı olan ile helallaşmak
Var ise deyni cümle ħallaşmak

104 Evvelâ kııl edâ’-ı deyn-i ħalk
Şoñra eyle edâ’-ı dîn-i ħak

105. beyitten sonraki 7 beyitte haccın rükünleri nazmedilir. Bu bölümde şâir okuyucuyu sıkmak istemez.

110 Cümle vâcibât otuz üçdür
Söz uzun olsa lezzetini bozar

111 Cümle’i tafşıl idersevüz söz uzar
Söz uzun olsa lezzetini bozar

beyitleriyle bu bölümü bitirir.

112. beyitten başlayarak hacı adaylarının yola çıkmadan önce yapması gerekenler anlatılır. Korku ve endişe dolu olan hacı adaylarının Allah’a sığınıp, O’ndan

yardım dilemesi tavsiye edilir. Şâir burada bu yolculuğa çıkacak olan hacı adaylarının fakirlere ikramda bulunmalarını, onların hayır dualarını almalarını, akrabalarına ve ehl-i beytine de vedâ ederek onları Allah’a emânet etmelerini tavsiye eder.(115-120) Yolcunun duâsının geri çevrilmeyeceğine işâret eden şâir yola çıkmadan önce kılınan iki rekat namazın ve gözyaşı içinde yapılan duânın önemine değinir.

121 İki rik‘ at kı lup namâz-ı vedâ‘
Eyleyüp hem o dem niyâz-ı vedâ‘

122 Şoñra el kaldırıp du‘ â eyleñ
Hâzrete ‘ arz-ı müdde‘ â eyleñ

125 Ki ol zamân vaqt-i isticâbetdür
Ol maḥall da‘ vet-i icâbetdür

Bu yolda dökülen gözyaşlarının insanın bedenini ve ruhunu temizleyeceği, cehennem ateşini söndüreceği ifâde edilir.

128 Bu şudur nice dürlü derde şifâ
Âteş-i dûzahı ider itfâ

Şâir, Allah Te‘âlâ’nın ganî olduğunu hiçbir ibâdete ihtiyacı olmadığını hac ibâdetinin kulluğu yerine getirmek ve Allah’a daha yakın olmak için yerine getirilmesi gerektiğini söyler. Bu ibâdetin farz olduğu ve insanların bu dünyada imtihanda oldukları hatırlatılır. (139-143)

Şâir haccın rükünleri, farz, vâcip ve sünnetlerini nazma dökmenin yanında hac yolcularına yola çıkarken bu yolu Allah’ın kendilerine kolay kılması için dua etmelerini tavsiye eder.(152-154) Çünkü bu yola çıkan hacı adayı yeni doğmuş bir çocuk gibi şaşkın ve bilgisiz hissetmektedir kendini. Ayrıca hacı yolcusuna yola çıkmadan önce kapısının önünde bir kurban kesmesi de tavsiye edilir.

171 Atıña daḥi binmedin ey cân
Ḳapuñ öñünde eyle bir ḳurbân

Şâir, eserin bu bölümünde ‘dînin direği’ olan namazın da önemine değinir. Bugün namaz kılanın kıldığı namaz ahirette onu yalnız bırakmaz.(178 -182)

Haccın edeblerine de değinen şâir “Hacca gidiyoruz” diyerek herkese söylemenin yanlış olduğunu ifâde ederek bunun bir ticâret ve Allah’ın dâvetine bir icâbet olduğunu söyler. Yine haccın edeblerinden olarak alışverişe çok dalmayıp dönüşte yüklerini hafif tutmalarını tavsiye eder.

187 Gelüriken daḥi nihân eyleñ
Sepüñ itmeñ yüki girân eyleñ

Alışverişe çok dalan, haccın edeblerine uymayan kişilerin hac ibadetlerini satmış olduğunu söyler. Şâir bu konuda hacıları uyarır.

190 Sen daḥi şatma ḥaccıñı zinhâr
Ka‘be’den gelirüz diyüp ey yâr

Şâir eserinde yer yer dînî ve ahlâkî öğütler de verir:

197 Şol kişi ki ide her sözinde yemîn
Şaḳınuñ ol kişiden olmañ emîn

198 Olmaḳ isterseñüz maşûn-u racîm
Yâr u hemrâh idüñ kelâm-ı ḳadîm

199 Günde bir cüz vazîfeñiz olsun
Şadrıñız nûr-ı pâk-ile ṭolsun

Hacı adaylarının Haremeyn'e varıncaya kadar pek çok şehre ulaştığını bilen şâir hacı adaylarına ulaştıkları yerlerin zenginliklerinden istifâde etmelerini, etraflarına ibret gözüyle bakmalarını, şehrin âlim ve sâlih kişilerini ziyâret edip hayır duâlarını almalarını, ahirete intikal etmiş olanların da mezarlarını ziyâret etmelerini tavsiye eder.(206-231)

Hacı adaylarına uzun uzun tavsiyelerde bulunan şâir bu bölümü beş beyitlik bir gazelle bitirir. Bu gazelde dünyaya can gözüyle değil ten gözüyle bakanların neler görebileceği nazmedilir.

241. beyitten başlayarak 46 beyitte ihrâma girmenin adâbı nazma dökülür. Bu ve diğer bölümlerde Hz.Peygamber'in hadislerinden ve âyetlerden iktibaslar yapılarak eser zenginleştirilir. Hacılar ihrâmın ne anlama geldiği anlatılır. Hacıların ihrâma girdikten sonra iki rekat namaz kılmaları gerektiği hatırlatılır. Ihrâma giren hacının kendi kefenini giymiş olduğuna ve dolayısıyla ölümü yaşaması gerektiğine değinilir.

256 Çünkü geydün elünle sen kefenün
Kefen içinde mürde anla tenün

262 Mürde gibi yok itmeyen vârun
Ne bilür hac u feccîñ esrârûn

İhrâma girmekteki asıl esrârın vücud giysisinden soyunmak olduğunu söyleyen şâir hacı adayının bunu yapmazsa hakîkî hacı olamayacağını söyler.

265 Çıkmayınca be kim libâs-ı vücûd
Mümkün olmaz saña haqîkî sücûd

Daha sonra hacılara telbiye getirmeleri gerektiği söylenir ve telbiye cümlesi nakledilir.Hacı adaylarının yeri ve göğü 'lebbeyk' sadalarıyla

doldurduğuna işâret eden şâir, bu sadâyı işiten her şeyin şehâdet ettiği, mahşer günü şefaât edeceği belirtilir.(274-275) Hacılar Kıran haccının(Hac aylarından önce veya hac ayları içinde mikattan evvel veya mikatta Umre ile farz haccı bir ihramda toplayıp bir niyetle Umre yapıldıktan sonra usulü üzere yapılan farz hacdır.)⁶⁰ daha faziletli olduğu hatırlatılır.

287. beyitten itibaren dört beyitte ihrama giren kadınların dikkat etmesi gerekenler nazmedilir. Kadınlara yüzlerini açmamaları ve telbiye getirirken seslerini yükseltmemeleri gerektiği hatırlatılır.

291. beyitten sonra ihrâmın hükümlerinin neler olduğu anlatılır. İhram kelimesinin lügat ve terim anlamı üzerinde durulur. Bu kelimenin lügat anlamının helâli haram etmek olduğu, hacda ihrâma giren bir kişinin de ihrâmdan çıkana kadar bazı şeylerden uzak durması gerektiği anlatılır. Hacı, bu yasaklardan birini işlerse buna karşılık bir kurban kesmesi gerekir. Buna gücü yetmiyorsa üç gün oruç tutar. İhrâmda iken av hayvanlarını öldüren veya yaş ağaçları kesen bir kişi ise bunların kıymetlerini ödemek zorundadır.

Kıran haccında ise bu cezalar iki katıdır; çünkü kıran haccı yapan bir kişinin ihrâmı da ikidir.

307. beyitle başlayan bölümde ihrâma giren kişiye yasaklanan şeyler nazma dökülür. 23 beyitte bu yasakları dile getiren şâir sözü fazla uzatmak istemez.

330 Çok durur bu yoluñ cinâyâtı
Dûrdur Ka‘ be gibi gââyâtı

331 Hep yazarsam dirâz olur defter
Yazmasam ser-firâz olur defter

⁶⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslâm İlmihali*, İstanbul, s. 348.

diyerek sözü bitirir.

Daha sonra Mekkeli'lerin ve Mekke dışından gelenlerin ihrâma girecekleri yer hakkında bilgi verilir. Mekke'ye ulaşan hacılara bu mekanların ne mübârek yerler olduğu hakkında bilgi verilir.

- 343 ‘Âlîdür Ka‘be ‘arş-ı a‘lâdan
Yücedür kubbe-yi mu‘allâdan
- 344 Beyt-i ma‘mûrdan hem eşrefdür
Sakf-ı pür-nûrdan hem eşrefdür
- 345 Meskenet hâkin idinüp mesken
‘Arş u kürsîden oldı ol ahsen
- 346 Yüz urub secde kaldı ol hâke
Oldı gâlib bu vechle eflâke

Bu mübârek yeri tavâf eden kişilerin lütuflara nâil olacakları söylenir. Hacıların bundan sonra yapması gerekenler nazma dökülür. Besmele ile ve ibâdet etme niyeti ile Kâbe'ye girmeleri söylenen hacıların burada gözyaşı içerisinde duâ etmeleri tavsiye edilir. Çünkü bu gözyaşlarının taşı bile delebileceği ifâde edilir.

Hâcıların tavâfa Hacerü'l- Esved'den itibâren başlayıp, buraya her varışlarında telbiye getirmeleri gerektiğine işâret edilir. Tavâfın bir nevi namaz olduğu ve tavâfa niyet eden bir hacının abdest alması gerektiğine işâret edilir ki burada Hz.Peygamber (s.a.s)' in hadislerinden iktibaslara yer verilir. Bu bölümde şâir hacıların

tavâf esnasında ilk üç şavttan⁶¹ sonra remel⁶² yapmaları gerektiğine ve yine her şavtta istilâm⁶³ yapmaları gerektiğine işâret eder.

Şâir ayrıca bu yerlerin edeb yeri olduğunu söyleyerek, tavâf esnâsında kimseye zarar verilmemesi gerektiğine işâret eder. Yine bu yerlerin ibâdet yeri olduğunu söyleyen şâir buraya mal mülk düşüncesiyle gelinmemesi gerektiği konusunda uyarır.

394 Dahı ol yire mâl-ile varma
Dürlü dürlü hayâl-ile varma

395 Anda sermâyeñ i' tîkâd olsun
Emr-i Mevlâ'ya inkıyâd olsun

Önce kudûm tavâfını⁶⁴ tamamlayan hacıların sonra umre tavâfına yönelmeleri söylenir. Tavafını tamamlayan her hacının sultan bile olsa bu kapıda bir dilenci olduğu ve gönülden duâ etmeleri gerektiğine işâret edilir.

Bu saâdetin herkese nasîp olmayacağına, bu kapıya gözyaşı ile yüz sürmeleri gerektiğine değinilir.

412 Bil ki başında devletiñ var imiş
Tâli' iñde sa' âdetiñ var imiş

413 Biñde bir kula bu naşîb olmaz
Pâdişâhlar bu devleti bulmaz

⁶¹ şavt: Kâbe'yi tavâf esnasında Hacerü'l- Esved'den başlayarak yine orada tamamlanan bir dolaşım.

⁶² remel: Adımlarını kısaltıp, omuzlarını silkerek çalımlica yürümek.

⁶³ istilâm: Tavâf esnâsında Hacerü'l-Esved'in önüne her gelişte, ona doğru elleri kaldırıp işâret yapılır gibi selamlamak.

⁶⁴ kudûm tavâfı: Taşradan Mekke-i Mükerreme'ye varılınca ilk yapılan tavâftır.

416 Yüz ur ol eşige olup nâlân
‘Arz-ı ‘acz eyle zâr u girye künân

417 Başıñı ur ol eşigün taşına
Anı ğark eyle gözleriñ yaşına

418. beyitten itibâren “Der münâcât-ı kıadiye’l-hâcât” başlığı altında herkesin dileklerini yerine getiren Allah’a yalvarış vardır. Şâir burada muhrim ve mücrim kelimeleri arasında güzel bir kelime oyunu yapmıştır.

420 Muhrim ol nokta ile mücrim olur
Mücrim ol nokta gitse muhrim olur

421 Yâ ilâhî bu noktamı hakk it
Nokta –i şekki kazı bî-şekk it

diyerek insanın günahlarla kalbinde oluşan noktalarla, muhrim ve mücrim kelimelerini birbirinden ayırd eden noktayı birlikte zikreder.

431. beyite kadar duâya devam eden şâir bu beyitten sonra tavâf ile ilgili bilgi vermeye başlar. Her tavâf için iki rekat namazın vâcip olduğuna, bazı imâmlar buna sünnet dese de vâcip demenin daha uygun olacağına işâret edilir. Bu da bize eserde Hanefî hükümlerine göre hareket edildiğini gösterir. Hacıların her tavâftan sonra zemzem içebileceği söylenir. Daha sonra tavâfin ardından Safâ’ya çıkan hacılar önce Kâbe’yi karşılarına alarak tekbir ve salât getirip duâ ederler. Ardından sa‘ye niyet eden hacılar Safâ’da başlayıp Merve’de bitirmek üzere sa‘ye başlarlar. Şâir burada hacıların sa‘y esnâsında okumaları gereken duâ hakkında bilgi vermeyi de ihmâl etmez.

446 Bu du‘âyı dilünde kıl mezkûr
Ta ki sa‘yiñ ola kamu meşkûr

Rabbîğfir verḥam ve tecâvez ‘ammâ ta‘lemu inneke ente’l-
e‘ azzü’l-ekramü⁶⁵

Hacıların Kâbe’de bulundukları müddetçe gece gündüz tavâf etmeleri böylelikle rahmet deryâsından istifâde etmeleri tavsiye edilir.

Haccın sünnetlerinden birisi Zilhicce ayının yedinci (terviye) gününde öğle namazından sonra Mekke’de tek bir hutbe okunup insanlara menâsiki öğretmektir. *Huṭbe-i terviye ve iḥrâmet* başlıklı bu bölümde şâir bu hutbeyi dikkatlice dinlemeleri ve uymaları konusunda hacıları uyarır.

Hacıların Mina’ya çıktıkları gece, buradaki kalabalığı, şâir mahşer günü Arasat meydanındaki kalabalığa benzetir.

465 Çalınup ol zamân nefîr u raḥîl
Şanki çalındı şûr-ı İsrâfîl

446 Fi’l-meşel şanki rûz-ı bi‘şetdür
‘Araşâta zamân- ı rıḥletdür

O gece hacıların Allah’ın pek çok lutfuna mazhar olduklarını hatırlatan şâir hacıların bu geceden istifâde etmelerine işâret eder.

Daha sonraki bölümde hacıların Arafat’a çıkışlarına değinilir. (497-582) Bu bölümde hacıların Arafat’ta vakfeye duracakları zaman hakkında hacılara bilgi verilir. Bu zaman dilimi arefe günü seherden önce başlar aynı gün öğleden sonraya kadar sürer. Bu zaman dilimi içerisinde Arafat’a girenin artık ölse bile hacı olarak öleceği müjdelenir.

⁶⁵ “Rabbim mağfiret et ve bildiklerini geç (yazma).En kuvvetli ve ikrâm edici sensin.

- 497 Evvel vaqt-i vakfe olunsa su'âl
Virûñ aña cevâbı ba' de-z-zevâl
- 498 Âhirinde su'âl olunsa eger
Viriñ aña cevâbı kabl-i seher
- 499 'Arafât'a giren ol ezmânda
Hacı olur ölürse gör anda

Hz. Peygamber (s.a.s) Arafat'ta iken dînin artık tamamlanmış olduğuna dâir âyetin inmiş olduğuna işâret edilerek müslümanların da artık burada hac ibâdetlerini tamamlamış olacaklarına değinilir. Yine Arafat'ta vakfeye durmayanların da hac ibadetlerini yerine getirmemiş olacakları hatırlatılır. O gün Arafat'ta herkes durup imâmın arkasında gözyaşı içinde münâcaat eder. Şâir bu kalabalığı mahşere ve bu günü hesap gününe benzetir.

- 538 Beñzeyüp haşre 'arşa-ı 'Arafât
Görinüp cümle hâlet-i 'Araşât
- 539 Eyle şan kim dem- kıyâmetdür
Yâhu rûz-ı hisâb u hasretdür

Şâir o günü sözle anlatmanın mümkün olmayacağını, o günün halini ancak hâl ehlinin bilebileceğini söyleyerek insanoğlunun âcizliğini ifâde eder.

- 540 Ol günü ben nice 'ayân ideyim
Ğâyibi ben nice 'ayân ideyim
- 541 Ol günüñ hâlin ehl-i hâl bilür
Şanmañuz anı ehl-i kâl bilür

Şâir herkesin kendi derdini, münâcaatını Allah'a arz edeceği o günde, hacılardan kendisini ve islam ülkelerinin pâdişâhını yani Kânûnî Sultân Süleymân'ı da unutmamalarını ister. Kendisi ve onlara imkanlar sağlayan padişâhları için de dua etmelerini hatırlatır. Yine hacılara bu duâlarına evliyâ ve enbiyâları da katarak himmetlerinden istifâde etmeleri tavsiyesinde bulunulur.(556-568)

583. beyitten itibâren hacıların Arafat'tan ayrılıp Müzdelife'ye yönelişleri nazma dökülür. Hacıların burada akşam ile yatsı namazlarını cem' edecekleri hatırlatılır. Geceyi burada geçiren hacılar gece yetmiş taş toplayarak güneş henüz doğmadan buradan ayrılıp Mina'ya yönelirler. Burada yedi taş atan hacılar artık tıraş olup kurban kesebilirler. Daha sonra farz olan ziyâret tavâfını yerine getiren hacılar için artık bütün hac yasakları kalkmış olur. Gubârî hacıların şeytan taşlamaya daha sonra da devam edeceğine işâret ederek bu ibâdet sırasında şu du'âyı okumalarını hacılara tavsiye eder.

Bismillâh 'alâ rağmi'ş-şeytânî ve hızbihi

Şâir bu bölümde islâm ahlâkına da yer verir. Haccını tamamlayan müslümanlara fakirleri görmelerini söylerken, bir fakire verdikleri birin Allah katında yüz bin olacağı müjdelendir. Yine ibâdetini tamamlayan müslümanlara Mekke'de bulunan evliyâ ve din büyüklerini ziyâret etmeleri, ahirete intikâl etmiş olanların mezarlarını ziyaret etmeleri tavsiye edilir. Mekke'nin ulular diyârı olup onların ayakları toprağına yüz sürmenin cana can katacağı hatırlatılır.

625 Evliyâ ma' deni dūrūr Mekke
Aşfiyâ menba' ı durur Mekke

630 Uruñ ayağı tozlarına yüzi
Sürüñ ayağı tozlarına yüzi

631 Kimyâdur ayağı tozları hep
Cevher-i cân- fezâdur evleri hep

Gûbârî Mekke'ye olan özleminden dolayı burada da sık sık hacılardan kendisini de unutmamalarını, selâmını iletip, hasretini anlatıp, du'âlarına katmalarını ister.

637 Ben Ğubârî olada yâd eyleñ
Zerreden 'arza şad vidâd eyleñ

640 Sicn-i sulţânide o mescûndur
Hâli Yûsuf gibi diger gûndur

641 Hâk-i pâyiñize siziñ müştâķ
Künc-i zindânda olmasa tuţsâķ

645 Size ol zerre çok selâm itdi
Cümleten zikr-i hâş u 'âm itdi

Haccın farz, vâcip, sünnet ve âdâbını bu şekilde nazmeden şâir 653. beyitten itibâren haccını tamamlayan hacıların geri döneceklerini ifâde eder. Geri dönmek üzere yola çıkmadan önce hacıların veda tavâfı yapmaları, yine bu tavâfa da Hacer-i esved'den itibâren başlamaları söylenir. Burada Hacer-i esved taşının anlamına da deyinilir. Daha sonra hacıların çıkış kapısından edeb ile ayrılacaklarına ve kervanlarına katılıp Anadolu'ya döneceklerine işâret edilir. Son olarak burada hacılara kervanlarından ayrılmamaları tavsiyesinde bulunulur.

673 Ya' ni hem râh-ı kâr'vân olasız
Rûm'a yâşım gibi revân olasız

674 Şaķınıñ kâr'vândan olmañ dûr
Olmayuß yoluñ emnine mağrûr

Şâirin burada Medine ve Ravza-i Mutahhara'ya yer vermemesi bir eksikliktir. Çünkü hacıların “Rûm'a revân” olmadan önce Medine'yi ziyâret etmesi gerekmektedir.

Ayrıca Gûbârî eserinde hacıların yol boyunca ziyâret ettikleri mekânlara da yer vermemiştir.

Şâir eserin sonunda kendi hasretini ve Mekke'den ayrılan hacıların hasretini dile getiren bir gazel söyler. İnsanoğluna bu dünyânın bir zindan olduğunu söyleyen şâir yine de ümitsiz değildir. Allah Te'âlâ'nın kendisini yine Mekke'ye kavuşturacağını, sonunun Mekke'de olacağını ümit eder. Allah Te'âlâ Gubârî'nin bu du'âsına isticâb etmiş ve Gubârî Mekke'de iken Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.⁶⁶

Şâir bu gazelin sonunda hacılara Mekke'den ayrılmadan önce üç defa Târik sûresini okumalarını ve fukarânın du'âsını alarak yola çıkmalarını tavsiye eder. Şâir burada fakirin du'âsının ne kadar kıymetli olduğuna da değinir.

684 Mekke'den dahî olmadan fâriķ
Oķuñ üç ve's-semâ'î ve'ķ-ķârık

685 Şadaķa eyleyüñ yemîn ü yesâr
Eyleyüñ şükür içün faķîre nişâr

Şâir daha sonra bir kıt'a ile Allah'tan eserini kusursuz ve sağlam eylemesini diler. Bu eserin Allah Te'âlâ'nın yardımıyla tamamlandığını ifâde eder.

Daha sonra “Târiķ-i tamâm in risâle” başlığı altında eserin tamamlandığı târiķ düşürölür.

⁶⁶ bk.: Hayatı

Tamâm şod Menâsik-i Hâc

mısra' ı ebced hesâbı ile 968(1561) tarihini vermektedir.

Daha sonra yer alan mensur kısımda Abdurrahamn Gubârî'nin doğum yerinin Akşehir; fakat ikâmet yerinin Mekke olduğu bilgisi verilir.

Şâir 696-698. beyitlerde El- kıt'atü'l-'Arabiyye başlığı altında Sultan hapishânesine hapsedildiğini, iki yıl burada mahpus kaldığını ve zor geçen bu yıllarda sabretmeyi öğrendiğini ifâde eder. Bu ifâdeler bizi, eseri Abdurrahman Gubârî'nin hapiste iken yazdığı sonucuna götürür.

Yine Arapça bir kıt'a ile eserini bitiren şâir eserinin okunmasını ve kendisine mağfîret etmesini Allah Te'âlâ'dan diler

III.BÖLÜM

MENÂSİK-İ HACC'IN KARŞILAŞTIRMALI METNİ

1. *Menâsik-i Hacc'ın Yazma Nüshalarının Tavsifleri*

Kaynaklarda, incelediğimiz eserin üç nüshası olduğunu tespit ettik.

Eserin kütüphâne kataloglarında kayıtlı olan ulaşabildiğimiz nüshaları şunlardır:

a) Millet Ktp., Ali Emîri Manzum, nr. 820. (“Menâsik-i Hac Manzûmesi” olarak kayıtlı)

b) Millet Ktp., Ali Emîri Manzum, nr. 819. (“Menâsik-i Hac Manzumesi” olarak kayıtlı)

c) Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2411/2. (“Haccın Rükünlerini Anlatan Manzum Bir Eser” olarak kayıtlı)

a) **Millet Ktp., Ali Emîri Manzum, nr. 820** (Metinde **A1** olarak gösterilmiştir.)

Menâsik-i Hac 59 varaklık bir mecmuânın 1^b-31^a sayfaları arasındadır.

Başı : Ey kapuñ kıblegâh-ı her muhtâc

Eşigüñ ‘özü-hâh-ı her hüccâc

Sonu : Emûtü ve yebkâ küllü mâ ketebtühü

Feyâleyte men yekrâ’ hutûti de‘â liya

Le‘ alle ilâhî ya‘fü‘ annî bi fazlihi

Ve yağfiru zellâti ve sû’-u fi‘âliya

Eserin başında ayrı bir başlık olmayıp besmele ile başlamaktadır.

Ebadı : Dış Kısmı 155 x 220 mm., İç Kısmı 160 x 220 mm.

Satır Sayısı : İlk sayfa 10 satır, diğer sayfalar 12-13 satır arasında değişiyor.

Sayfalar iki sütuna bölünmüştür.

Beyit Sayısı : 700

İstinsah Tarihi : 968

Müstensih : Yok

Yazı Özelliği : Harekeli düzgün nesih

Kağıt Özelliği : Krem renkli, aharlı, orta kalınlıkta kağıt üzerinde başlıklar ve dua kısımları kırmızı, metin kısmı siyah mürekkeple yazılmış, sayfa cetveli yok. A2 nüshasına göre daha kalın bir kağıt olması bizi daha eski bir nüsha olduğu düşüncesine götürmektedir.

Cilt Özelliği : Nüsha tamir görmüş. Bu nedenle iç kapaklardaki ebru sanatıyla yapılan süslemeler sonradan yapıştırılmış kağıtlarla örtülmüş. Mecmuanın tamamı 59 varak olup sonunda 9 varak boş. Ancak 9^b’de “Sene bin iki yüz otuz üç mahi zilhicce nin dokuzuncu gecesi” ifadeleri vardır.

Mecmuada *Menâsik-i Hac* dışında “*Peyembernâme-i ‘İlm-i Kur’ânî*” başlığı altında müellifinin Hunâbî olduğunu tahmin ettiğimiz bir eser bulunmaktadır.(31^b-35^b) Elli dört farzı ve birtakım duâları îzah eden bir manzûme vardır. (36^a-38^a) Daha sonra

“*Münâcât-ı İlmü’l- Kûzânî*” başlığıyla bir münâcât yer almaktadır. (38b) Bu münacâtın sonunda bazı âyetleri okumanın faydalarını anlatan bir manzûme var. (39^a-39^b) Daha sonra Mekke ve Medine ile ilgili bir manzûme bulunmaktadır.(40^a-50^b)

Nüşanın hiçbir yerinde resim yer almamaktadır.

Bu nüshanın sonunda kayıtlı olan “Temmet hâzîhi’r-risâleti’ş-şerîfeti’l-manzûme ve’l-makâleti’l- münîfeti’l merķūmeti ‘alâ yed-i mü’ellifihe’l-fakîri ilâ rahmeti’l-lâhi Te‘âlâ ve teķaddese li-‘Abdi’r-raḥmâni’l-Ġubârî’l-Akşehrî sümme’l Mekkiyyü bi vaṭani’l-iķâmeti bi-ehlihi ve ‘ayâlihi es‘adehümü’l-lâhü fi’d-dâreyn” şeklindeki ibâreden bu nüshanın müellif nüshası olduğu anlaşılmaktadır.(31^a) Bunu dikkate alarak bu nüshayı esas aldık.

b) Millet Ktp., Ali Emîri Manzum, nr. 819 (Metinde A2 olarak gösterilmiştir.)

Menâsik- Hac manzûmesi 38 varaklı bir mecmuânın ilk 23 varakını kapsamaktadır.

Başı : Ey kapuñ kıblegâh-ı her muhtâc

Eşigüñ ‘özü-hâh-ı her hüccâc

Sonu: Çün geşt tamâm in risâle

Der mâh-ı Receb ze-behr-i hüccâc

Âmed be-dilem rekîk-i târiḥ

Tamâm şod Menâsik-i Hac

Nüşanın sonunda “Sene 968” kaydı vardır.

Ebadı : Dış Kısmı 145 x 207 mm., İç Kısmı 148 x 209 mm.

Satır sayısı : İlk satır 14, diğer satırlar 16-17. Sayfalar iki sütunlu.

Beyit sayısı : 683

İstinsah tarihi : 968

Müstensih : Kaydedilmemiş

Yazı özelliği : Harekeli düzgün nesih

Kağıt özelliği : Krem renkli, aharlı, orta kalınlıkta fakat A1 nüshasına göre ince. Metin kısmı siyah, bölüm başlıkları ve dua kısımları kırmızı mürekkeple yazılmış. Sayfa cetvelleri kırmızı mürekkeple yazılmış. Serlevha tezhipli, mihrâbiye yaldızlı, kırmızı mürekkeple süslü. Mecmuânın kapak kısımlarında ebru sanatıyla yapılmış süslemeler var.

Cilt özelliği : Nüsha tamir görmemiş.

Bu mecmuâda Menâsik-i Hac'dan başka “Der beyân-ı Mesahat-ı Beytullâhu'l-Harâm” başlıklı bir eser bulunmaktadır. (23^b-36^a) Bu eser de yine Gubârî'ye aittir. Mecmuanın sonunda iki varak boştur.

c) Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2411/2 (Metinde S olarak gösterilmiştir.)

Menâsik –i Hac 123 varaklı bir mecmuânın 30^b-36^b sayfalarını kapsamaktadır.

Başı : Ey kapuñ kıblegâh-ı her muhtâc

Eşigüñ ‘özü-hâh-ı her hüccâc

Sonu: Çün geşt tamâm in risâle
Der mâh-ı Receb ze-behr-i hüccâc
Âmed be-dilem rekîk-i târih
Tamâm şod Menâsik-i Hâc

Ebadı : Dış kısım 283 × 187 mm., iç kısım 260 × 140 mm.

Satır sayısı : 31

Beyit sayısı : 682

İstinsah tarihi : Yok

Müstensih : Kaydedilmemiş

Yazı özelliği : Harekeli düzgün nesih

Kağıt özelliği : Krem renkli bazı varaklar sarı renkli, aharlı, ince. Metin kısmı siyah, bölüm başlıkları ve dua kısımları kırmızı mürekkeple yazılmış. Sayfa cetveli yok.

Cilt özelliği : Yıpranmış, yeşil deri, kurt yenikleri mevcut. Tamir görmemiş fakat tamire ihtiyacı var. Sayfa cetveli yok fakat bazı kısımlarda kırmızı mürekkep kullanılmış. Aralarda boş varaklar mevcut.

Dinî içerikli bir mecmua. İlk 30 varak bir du‘â mecmuâsı. İçinde muhtelif du‘âlar var. Hz. Peygamber’in hadislerinden iktibaslar var. Menâsik-i Hâc adlı eser bu kısımdan sonra başlıyor. Mecmuâda bunların yanında Hz. Peygamber’in şemâilini

anlatan bir eser, çeşitli konularda hutbeler, Esmâ'ül-Hüsna ve muhtelif du'âlar mevcut. Dinî içerikli olmasıyla birlikte çeşitli şâirlerin gazel ve kasîdelerinden alınmış beyitler, müstakil kıt'alar ve çeşitli gazeller de yer alıyor.

2. Metin Tespitiyle İlgili Açıklamalar

a- *Menâsik-i Hac* metninin tespitinde Millet Ktp., Ali Emîrî Ef., Manzum, 820 no'lu nüsha (A1) esas alınmıştır.

b- Millet Ktp., Ali Emîrî, Manzum, 819 (A2) ile Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar, 2411/2 (S) nüshaları karşılaştırmaya dahil edilmiş, bütün nüsha farkları dipnotlarda belirtilmiştir.

c- Beyitlere verilen numaralar esas alınan nüshanın değil, nüsha karşılaştırması sonucu ortaya çıkan metnin beyit numaralarıdır.

d- Metinde (bölüm başlıkları da dahil) genel transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır.

e- “b,c,d” ile biten Türkçe kelimeler çoğunlukla “p,ç,t” şeklinde yazılmıştır.

f- Farsça birleşik ve türemiş kelimelerde kelime ile ek arasına (-) işareti konulmuştur.

g- Nüsha farkları fark bulunan beyitlerin numaraları dipnotta yazılmak suretiyle gösterilmiş, birden fazla fark var ise araya (;) konulmuştur.

h- Ses uyumuna dikkat edilmekle beraber metinde uyum dışı olan ekler olduğu gibi korunmuştur. Bunun yanında esas kabul ettiğimiz nüsha da düzlük-yuvarlaklık bakımından dönemini tam yansıtmaması sebebiyle, bu konuda A2 nüshası dikkate alınmıştır.

ı- Atıf vâvları duruma göre “u,ü,vü” olarak yazılmış, vâv-ı ma'dûleler ise “ ~ ” işaretiyle gösterilmiştir.

i- Farsça ve Arapça kelimelerde bulunan uzun sesliler “ Â â, Î î, Û û “; “ķ” ve “ğ” harflerinden sonra geldiklerinde ise “Ā ā, Ī ī, Ū ū” şeklinde yazılmışlardır.

j- Metin tespitiinde zaman zaman metin tamiri yoluna gidilmiş, sağlam bir metin elde edilmesine gayret gösterilmiştir.

3. Metinde Kullanılan Transkripsiyon Alfabesi

Osmanlı alfabesinde mevcut olup da bugün kullanılmayan harfler için şu işâretler kullanılmıştır:

ء ’

ث Š š

ح Ĥ ĥ

خ Ħ ħ

ذ Ẓ ẓ

ص Š š

ض Ž ž ; Đ đ

ط Ṭ ṭ

ظ Ẓ ẓ

ع ‘

غ Ğ ğ

ق Ḳ ḳ

ك Ñ ñ

4. Metnin Bölüm Başlıkları ve Beyit Numaraları

Bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm (Giriş 1 – 32)

1. Der beyân-ı kerdan-i murâd-ı diger (33 – 62)
2. Der beyân-ı Menâsik-i Hâc (63 – 83)
3. Der beyân-ı şerâ'it ve edebest(84 – 104)
4. Der beyân-ı cemî' erkânest (105 – 111)
5. Der beyân-ı muḳaddimât-ı seferest (112 – 240)
6. Der beyân-ı tecerrüd ü ihrâm(241-286)
7. Ender ihrâm zengi çün bâşed(287-290)
8. Muḳtezât-ı hükm-i ihrâмест (291 – 306)
9. Der beyân-ı cinâyet-i ihrâm (307 – 417)
10. Der münâcât-ı ḳadiye'l-hâcât (418 – 460)
11. Hütbe-i terviye ve ihrâмест (461 – 496)
12. Evvel vâḳt-i vakfe-yi 'Arâfât (497 – 582)
13. Der ifâza-yı be-sû-yı Müzdelife (583 – 652)
14. Der tamâm-ı kitâb-ı ḥâtimest (653 – 674)
15. Der ḡazel ki münâsib-i ḥâlest (675 – 691)
16. Ḳıṭ'a-yı Hâtıme-yi zirû-yı niyâz (692 – 693)
17. Târiḥ-i ṭamâmeyn-i risâle (694 – 695)
18. El-ḳıṭ'atü'l- 'Arabiyyeti (696 – 698)
19. Ḳıṭ'a (699 – 700)

1^b A1;A2;
30^b S

Bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

Fâilâtün Mefâilün Fâilün (Fâ^c lün)

- 1 Ey kapuñ kıblegâh-ı her muhtâc
Eşigüñ 'özü- h'âh-ı her hüccâc
- 2 Âsitânında şad niyâzım var
Şad niyâzımla keşf-i râzım var
- 3 Var cenâbında çok murâdâtım
Dil ü cân-ile 'arz-ı hâcâtım
- 4 Hâcetüm eyle dergehiñde kabûl
Hem murâdatum eyle hep maqbûl
- 5 Biri budur ki ol murâdâtıñ
Dil ü cân-ile 'arz-ı hâcâtıñ
- 6 Beni zindanda koma âzâd it
Dil-i pür guşşamı benim şâd it

2 niyâzımla: niyâzile A2, S.

4 Bu beyit A1'de "Hâcetim dirgehiñde eyle kabûl / Hep murâdâtım eyle maqbûl" şeklindedir.

6 benim: yine A2,S.

- 7 Nola urdînsa neyd ü zindâna
Mazharam nice cürm ü ‘ işyâna
- 8 Hey nice bend ü nice zindâna
Müstahakkam ‘ azâb-ı nîrâna
- 9 İtmişem çok günâh hezâr hezâr
İtmezem ben günâhıma inkâr
- 2^a A1 10 Yokdur imkânı ânı pinhâna
Hâli ma‘ lûmdur gayb-dâna
- 11 Çok günâhım egerçi yâ Raḥmân
Umaram leyk yine ben gufrân
- 12 Umaram luṭfîñ-ile yâ Ğaffâr
‘ Afvıma bâ‘ iş ola istiğfâr

Allâhümme estağfiruke ve etübü ileyke mine’z-zenbillezî

a‘ lemu ve mine’z-zenbi’llezî lâ a‘ lem*

7 İkinci mısra A2 ve S’de “Müstahıkkam ‘ azâb-ı nîrâna” şeklinde.

8 Bu beyit diğer nüshalarda yoktur.

10 imkânı: inkâr A2; ma‘ lûmdur: ma‘ lûm der A1; Beyitin ikinci mısra‘ ı vezne uymuyor.

11 lîkî : leyki A1.

* Bu kısım S’de “Allâhümme estağfiruke ve etübü ileyke mine’z-zenbillezî a‘ lamu ve mine’z-zenbillezî lâ a‘ lamu inneke ğaffâru’z-zünûb ve keşşafü’l-kürüb.” şeklindedir. A2’de “Estağfiruke ve etübü ileyke mine’z-zenbillezî a‘ lamu inneke ente ğaffâru’z-zünûb ve keşşefü’l-kürüb.” şeklindedir.

	13	‘ Abdüke kı̇ale etübu estagfir Yâ gafür ente irham vağfir
2 ^a A2	14	Eyledim ben günâha istiğfar Kaldı gufrân saña yâ Gaffâr
	15	İtmeyem daği tövbeler olsun Tövbelerle iki cihân tolsun
	16	Kaşd idersem daği bu ‘ işyâna Ur beni yine bend ü zindâna
	17	Meger alnımda ol yazılmış ola Tiğ-ı tağdırle kazılmış ola
	18	Küllü şey’in muğadderi kâ’in Hüve ke’ş-şemsi tünîru bâ’in
	19	Ger yazıldıysa aña ne çâre Hâ~h u nâ-hâ~h ol gelür kâre

14 A2’de “Eyledim ben” kısmı okunmuyor.

15 A2’de itmeyem kelimesi okunmuyor.

18 Bu beyit A1’de “Küllü şey’in muğaddirin kâ’inün / Hüve ke’ş-şemsi beyyinün bârikün” şeklindedir; S’de Küllü şey’in muğadderün kâ’inün / Ve hüve ke’ş-şemsi beyyinün bâ’in” şeklindedir.

19 Hâ~h u nâ-hâ~h: Hıvâh nâ huvâh A1.

	20	Her ne deñlü günâhkâr isem Müsteḥakk-ı ‘azâb-ı nâr isem
2 ^b A1	21	Beni zindândan sen eyle ḥalâş Âsitânında eyle bende-i ḥaş
	22	Mü’mine sicc iken bu dâr-ı cihân Câna gelmiş iken bu ğamdan cân
	23	Şimdi ârâm ola mı cânâ Düşdi zindân içinde zindâna
	24	Çıkmağ ister meded benim cânım Der ki ten daḥi oldu zindânım
	25	Yâ ilâhî be-kûrbet-i Yûsuf Yâ ilâhî be-ğurbet-i Yûsuf
	26	Kûrbetimden beni ḥalâş eyle Ğurbetimden beni ḥalâş eyle

21 A1’de sen kelimesi yoktur.

22 meded: medem A1.

26 kûrbetimden: bu kûrbetden A2, S; ğurbetimden: bu ğurbetden A2, S.

- 27 Yine bu hâk-ı Taybe'ne ırgür
Ba' dehû guy-ı Ka' be'ne ırgür
- 28 Kaldı evlâd-ile 'ayâl anda
Ben kuluñ bunda kaldı zindânda
- 29 Anlarıñ anda gözleri giryân
Ben kuluñ bunda sînesi pıryân
- 30 Anlarıñ gözi yâşı hürmetine
Ben kuluñ bağırı bâşı hürmetine
- 2^b A2 31 Kalmasun rûz-ı haşre bu hasret
Bağrımı yakdı âteş-i firkat
- 32 Ben kuluñ anlarıñla şâd eyle
Haremüñ içre ber murâd eyle
- 3^a A1 **Der beyân-ı kerdan-i murâd-ı diger**
- 33 Dahı budur murâd u maşşûdum
Dergehiñden merâm-ı mes'ûdum

27 Taybe'ne: Taybe ki A1; Ka' be'ne: Ka' be'ye ki A1.
28 İkinci mısra A2 ve S'de "Ben kuluñ kaldı bunda zindânda" şeklinde.
29 pıryân : biryân A2,S.
31 İkinci mısra S'de "Yakmasın beni bu âteş-i firkat" şeklinde.
33 dergehiñden: dürghehiñden A1.

34 Tıtdı yüz âsitânıña iki kul

İkisi dağı mukbil ü mağbûl

34 A2 ve S'de 34 – 62.beyitler yok.Bunların yerine şu beyitler var.

Viresin padişâhâ ‘ömr-i dırâz
Eylediñ çünki cümleden mümtâz

Bu cihân içre ol vücûd-ı şerîf
Bir güherdür ki yoğdur aña harîf

Bir güherdür ki aña bu nüh eflâk
Şadef ander şadefdir ol deryâk

Ne güher gevheri kesr-i nümâye
Ki oldı gûş-ı sipihre pirâye

Gûş-ı âlemde bu da bir dürrdür
Gûş-ı âlem bu dürr ile pürdür : S
Gûş-ı âlem çü dürr ile pürdür : A2

Hâğ budur kim budur peykâne
Zib ü fer verdi gâği keyvâne

Oldı âreste bunuñla cihân
Oldı pîreste bunuñla cihân

Ditirer bu dürr üzre her gün mihr
Mihriile üstüne döner sipher

Virdi zînet cihâna bu dür-i pâk
Nola dönerse üstüne eflâk

Bu dür oldur ki Hâzret-i Yezdân
Bunı kılmışdı nü şadefde nihân

Perveriş virüp aña çendin sel
Buldı ol perverişle zîner cemâl

Çün zuhûr itdi bu dür-i rahşân
Taht baht üzre vaz‘ olundı hemân

Şad şeref virdi tahta ol güher
Nitekim virdi hâteme cevher

3^a A2

Bu dür-i pâkdan şorarsañ eger
Budur ol dür-i tâcına server

‘Âşiridür bu dür ol nüh şadefiñ
Eşrefidür bu dür önü selefîñ

Âb-ı rûyıdur âl-i ‘Oşmân’ıñ
Kıtbıdur nü sipihr-i devrânıñ

35 Biri Aḥmed biri Muḥammed'dür

Biri emced biri mümecceddür

36 İsmi nûr-ile bunlar olmuş nûr

Nûr ber nûr dilleri mesrûr

Yâ ilâhi bu kûṭb- devrânı
Ya'ni kim Ḥazret-i Süleymân'ı

Şakla âşûbdan emîn eyle
Tâ kıyâmet emîn-i dîn eyle

Sedd-i İslâm'dır müdâm olsun
Hemçü İslâm berdevâm olsun

Şâbit it anı taht-ı devletde
Eyle dâim anı sa'âdetde

Rişte-i 'ömrini uzun eyle
Şihhat ü devletin füzûn eyle

Sübḥa kerdân-ı 'âlem-i qudsüñ
Seb'a ḥâ'nân-ı meclis-i ünssüñ

Cümle'-i enbiyâ vü aḥyârıñ
Zümre'-i evliyâ' vü ebrârıñ

Aña himmetlerin qarın eyle
Hızrile yâr u hemnişin eyle

Daḥı eyle ricâl-i gayb-ı enis
Ḥâ'cegân sırrın eyle ḥayr-ı celis

Hem rikâb eyle kûṭbu'l aḫṭâbı
Hem 'inân eyle sırr-ı aṣṣâbı

31^a S

Kıble'-yi ḥâcet eyle Ka'be gibi
Daḥı pür nûr eyle Taybe gibi

Ka'be ṭurduḳça dünyada ṭursun
Taht-ı devletde ṭursun otursun

Zât-ı pâk-ı ḥalelden olsun emîn
Diyelim bu du'aya heb âmîn

- 37 Bu iki nûr iki gözümdür
Belki iki gözimde iki merdümdür
- 38 Her birisi mişâl-i kıble nümâ
Kıble semtine itdiler î mâ
- 39 Ya‘ni gör tutdı o dergâha
‘Azm idüp râh-ı Ka‘betu’l-lâha
- 40 Ka‘be ve Taybe’ye idüp ikbâl
Bunlara devlet itdi isti kbâl
- 41 Ka‘be-i kurbete irenler için
Taybe-i ‘izzete girenler için
- 42 Luţf-ı vücûdından eyleyüp ihsân
Böyle de eyle ol yolu âsân
- 43 Fetḥ idüp kufl-ı bâb-ı mesdûdı
Kıl kitâb-ı tarîk-i maḳsûdı
- 44 İtme yolda fütâde bunları sen
Vâşıl eyle murâda bunları sen

37 Bu beyitin ikinci mısra‘ı vezne uymuyor.

39 Bu beyitin birinci mısra‘ı vezne uymuyor.

42 Bu beyit vezne uymuyor.

3^b A1

- 45 Nûr-ı tevfiķiñı refiķ eyle
Luţfiña her birin ğarîķ eyle
- 46 Her birin eyle ķāfile sālâr
Kâr˘vânı eyle sa˘ âdete her bâr
- 47 Hemdem-i ˘Îsâ eyle demlerini
Pür ķadem eyle her ķademlerini
- 48 Refte refte gidüp ķadem be ķadem
Yâr olup her ķademde luţf-ı ķadem
- 49 Keremiñ it kücâve içre enîs
Ehl-i ħayrâtı ħayme˘ içre celîs
- 50 Menzilet vir ķamu menâzilde
Merĥamet kıl heme merâĥılde
- 51 Eyle rûĥâni zâd u râĥılesin
Eyle nûrâni hem müşâ˘ ilesin
- 52 Tîr-i ervâĥ-ı enbiyâ-yı ˘ıẓâm
Ferr-i eşbâĥ-ı evliyâ-yı kirâm
- 53 Himmet-i şâdıkân şad u şafâ
˘İşmet-i ˘ârifân-ı mihr ü vefâ

46 Bu beyitin ikinci mısra˘ ı vezne uymuyor.

47 Bu beyitin birinci mısra˘ ı vezne uymuyor.

- 54 Maḥremân-ı sūrâdiķāt-i cemâl
Perdedârân-ı Ka‘be-i iclâl
- 55 Vâşılân-ı maķām u menzil-i üns
Vâşıfân-ı merâm-ı maḥfil-i ķuds
- 56 ‘Âkifân-ı nişîmen-i ihlâş
Şaf nişînân-ı bezm-i hâşu’l-hâş
- 57 Ola bunlara hemdem ü hemrâh
Biḥaķķı Lâ ilâhe illa’l-lâh
- 4^a A1 58 Devlet-ile daḥı sa‘âdet-ile
Sıḥḥat-ile daḥi selâmet-ile
- 59 Ya‘ni kaṭ‘-ı menâzil eyleyerek
Daḥı ṭayy-ı merâḥıl eyleyerek
- 60 Varalar ol maķām-ı Maḥmûd’a
İreler hem merâm-ı maķşûda
- 61 Yine dönüp gelüp mekânlarına
Rûḥ-ı râḥat irişe canlarına
- 62 Kâr-ı hâgerde râḥ-ı peymûde
Ola ḥâne içre âsûde

62 Bu beyitin ikinci mısra‘ı vezne uymuyor.

Der beyân-ı Menâsik-i Hâc

- 63 Diñle ey sâlik-i mesâlik-i hâc
 Yazmışam saña bir Menâsik-i Hâc
- 64 Muhtaşardur müfiddür gâyet
 Maṭlab-ı müstefiddür gâyet
- 65 Tâ bunı okuyup ‘amel idesin
 Ḥaccıñı ya‘ni bî-halel idesin
- 66 Her varan ḥacıya inanma şaḫın
 Yile uyma şuya ṭayanma şaḫın
- 67 İdeyin dir iken seni irşâd
 Ḥaccıñı câhil itmesün ifsâd
- 68 Bil ki sen ḥaccı ehl-i Mekke bilür
 Hem daḥi fecci ehl-i Mekke bilür
- 69 İstiṭâ‘at olana farzdur ḥac
 Ehl-i İslâm eylemez buña lec
- 4^b A1 70 Ehl-i İslâm olanlar eyler ḥac
 Her ne deñlü ba‘îd olursa da fec

63 A2’de 63 – 91. beyitler yok.

68 Bu beyitin ikinci mısra‘ı A1’de “ Bil ki ḥaccı ehl-i Mekke bilür” şeklinde.

69 İslâm: İslâmî A1.

Ve lil'lâhi 'alâ'n-nâsi hıccu'l-beyti men'is-teṭâ'a ileyhi
sebîlâ

71 Çünkü farz oldu huccetü'l-İslâm
İstiṭâ' atla anı eyle tamâm

72 Ki budur rûkn-i ḥâmis İslâm'a
Vâcib îmân ḥâşa vü 'âma

73 Her kim eyler vücûbına inkâr
Anı şer' -i şerîf ider ikfâr

74 Ka'be'yi bir kişi ki hac itse
Dûr ü nezdiñ kaṭ' -ı fecc itse

75 Anıñ içün didi Resûl-ı kerîm
Olur aña ḥarâm nâr-ı caḥîm

76 Hem didi cennet aña vâcib olur
Görmege cennet aña tâlib olur

77 Ka'be yârın aña şefâ' at ider
Ḥacca vardığına şehâdet ider

70 Her ne deñlü: her deñlü A1.

74 Dûr: Dür S; Bu beyitin ikinci mısra' ı vezne uymuyor.

- 78 Hacerü'l- esvedi kişi görse
Yâhud anı öpüp yüzün sürse
- 79 Yüzi pür nûr olur kıyâmetde
Seyr ider bûstân-ı cennetde
- 80 Şol kişi ola hac aña vâcib
Olmaya hacca tâlib u râgıb
- 81 Gitmege kaçd-ı niyyet eylemeye
Öle gide vaşıyyet eylemeye
- 5^a A1 82 Anıñıçün didi Resûl-ı ilâh
Ka'be'ye her ki böyle ide nigâh
- 83 Çıkar olsa ol kişiniñ cânı
Ya yahûdî olur ya naşrânî

Der beyân-ı şerâ'î ve edebest

- 84 İmdi gel diñle haccıñ aqvâlin
Ulemânıñ eşahh-ı aqvâlin
- 85 Nice dürlü bunıñ şerâ'îti var
Farz vâcib nice vesâ'îti var

78 yüzün: yüzine A1.
80 şol kişi: şol kişi ki S.
82 Anıñıçün: Anıñçün A1.

- 86 Dahı var sünnet ile müstehâbbı
Dahı âdâb-ı râh-ı pür-edebi
- 87 Şart-ı evvel ki istiâ' atdur
Mûcib-i hac nişâb-ı vüs' atdür
- 88 Şart-ı şânî emân u emn-i tarîk
Pes budur mes'ele 'ale't-tahkîk
- 89 Şart-ı şâliş refîk-ı şâdîkdır
Ya'ni kim hem reh-i müvâfîkdır
- 90 Niçe kim 'avrete gerek mahrem
Yâr-ı şâdîk gerekdür erlere hem
- 91 Nitekim didi ol resûl-ı şefîk
Gerek evvel refîk soñra tarîk

Ûale rasûlu'l-lâhu şallal'lâhu 'aleyhi ve sellem “Er-refîku
şümme't-tarîk”

4^b A2

- 92 Şart-ı râbi' delîl-i râhıdur ol
Ki bilür yolu pîş ü pes sağ u sol

86 Bu beyitin ikinci mısra' ı vezne uymuyor.

92 yolu: râhı A2.

5^b A1

93 Nitekim didi ol resûl-ı celîl

Gerek evvel delîl sonra sebîl

Qāle rasûlu'l-lāhu şallal'lāhu 'aleyhi ve sellem "E'd-delîl
şümme's-sebîl"*

94 Şart-ı hâmis ki vakt-ile ihrâm

Rûkn olur bu da hac olursa tamâm

95 Evveli budur ol edeblerinüñ

Hac kabûl olmağa sebeblerinüñ

96 Farz u vâcibdür itmesi her bâr

Cümle-i ma'şiyetden istiğfâr

Qālal'lāhu tebâreke ve te'âlâ "Ve'stağfir li zenbike ve

li'l-mü'minîne ve'l-mü'minâti şadaqallāhu'l-'azîm"*

97 Biri daḥi ri'âyet-i insân

Nice insân belki hem hayvân

* Bu kısım S'de yok. A2'de "Qāle e'n-nebiyyü 'aleyhi's-selâm" şeklinde.

94 Bu beyitin ikinci mısraı A2'de "Farz olur bu daḥi olursa tamâm" şeklinde.

96 her: yek S, A2.

* Bu kısım S'de "Qāla'l-lāhu te'âlâ" şeklinde başlıyor. A2'de "şadaqallāhu'l-'azîm" kısmı yok.

98 Fehm iden lâ cidâle fi'l-ḥaccı

Bâşa iltür edeble bu fecci

Ḳāla'llāhu tebâreke ve te'âlā “Ve lâ cidâle fi'l-ḥaccı”

99 İtmesün ya'ni ḥacı cenk ü cidâl

Kim olur ḥac içinde aña vebâl

100 Ḥâşşa kim bir kişi ola muḥrim

Yıkmasun gönli kim olur mücrim

101 Didiler Ka'be yık gönül yıkma

Yol budur yolca git şaḫın çıḫma

6^a A1

102 Hem daḫi tevbeler inâbetler

Her günâha nice nedâmetler

103 Ḥaḫḫı olan ile ḫelallaşmaḫ

Var ise deyni cümle ḫallaşmaḫ

Ḳāle 'Aliyyün kerema'llāhu vechehü “Edâ'ü'd-deyni
mine'd-dîn”*

99 cenk ü cidâl: cenk cidâl A1.

101 gönül: gönli A1.

102 nice: niçe A2,S.

* Ḳāle 'Aliyyün kerema'llāhu vechehü: Ḳāle e'n-nebiyyü 'aleyhi's-selâm A2.

104 Evvelâ kııl edâ'-ı deyn-i halk

Soñra eyle edâ'-ı dîn-i hak

5^a A2

Der beyân-ı cemî'-i erkânest

105 Ger şorarsañ bu haccıñ erkânı

Kaçdur ol saña diyelim anı

106 İki oldı bu haccıñ erkânı

İki rûkn üzre kındı bünyânı

107 Evveli oldı vakfe-i ' arafe

Anda vâkıf olan irer şerefe

108 Oldı ikincisi tavâf-ı farz

Ki budur istiât at ehline farz

109 Dördi farzdur bunuñ da leyk hemân

Üçi vâcibdür eyle gel iz'ân

110 Cümle-i vâcibât otuz üçdür

Bunı tafşıl eylemek gücdür

105 A2'de 106. beyit yok. 106. beyitin ikinci mısra'ı 105. beyitin ikinci mısra'ı ile karışmış.

106 Bu beyit A2'de yok.

107 vâkıf: vakf A1.

108 ki: kim A2.

109 Bu beyitin birinci mısra'ı A1'de "Dördi farzdur bunuñ da heman" şeklinde.

110 Cümle-i vâcibât: Cümle vâcibât A1; gücdür: gücdür A1,A2.

111 Cümle’i tafşîl idersevüz söz uzar
Söz uzun olsa lezzetini bozar

6^b A1

Der beyân-ı muḳaddimât-ı seferest^{*}

112 Şol kişi ki ola ḥacca dilbeste
Fi’l-meşel ol kişi durur ḥaste

113 Aña lâzım durur vaşıyyetler
Evde ḳalanlara naşîḥatler

114 Vaşî naşb eyleyüp vaşıyyet idiñ
Evde ḳalanlara naşîḥat idiñ

31^b S

115 Fuḳarâ cem‘ idüp ṭa‘âm eyleñ
Ya‘ni in‘âm-ı ḥaş u ‘âm eyleñ

116 Her birisi du‘âlar itsünler
Ya‘ni ref‘-i belâlar itsünler

117 Akribâ ile ictimâ‘ eyleñ
Her birisine bir vedâ‘ eyleñ

111 lezzetini: lezzetin S; Bu beyit A2’de yok; Beyitin birinci mısra‘ı vezne uymuyor.

* seferest: sefer A2, S.

112 Beyitin birinci mısra‘ı vezne uymuyor.

114 eyleyüp: idüp S.

117 Bu beyitin birinci mısra‘ı A2’de “Ehl-i beytile hep vedâ‘ eylen” şeklinde. 118. beyitin ikinci dizesi ile karışmıştır.

	118	Daḫi ehliñle ictimâ ^ç eyle Ehl-i beytüñe hep vedâ ^ç eyle
	119	Her birin vir emânetu'l-lâha Seni anlar da virsin ol şâha
	120	Tâ bulup emni ol emânetle Cem ^ç ola yine selâmetle
	121	İki rik ^ç at kı lup namâz-ı vedâ ^ç Eyleyüp hem o dem niyâz-ı vedâ ^ç
	122	Şoñra el kaldırıp du ^ç â eyleñ Ḥazrete ^ç arz-ı müdde ^ç â eyleñ
5 ^b A2	123	Anı tatvîl idüp dırâz eyleñ Ağlayup ya ^ç ni keşf-i râz eyleñ
7 ^a A1	124	Dünyevî uhrevî murâdâtı İsteyüp eyleyüñ münâcâtı
	125	Ki ol zamân vaḫt-i isticâbetdür Ol maḫall da ^ç vet-i icâbetdür

118 Bu beyit A2'de yok.

120 ola: olasin A2, S; emânetle: emânetile S; selâmetle: selâmetile S.

121 kı lup: kı luñ A2; eyleyüp: eyleyüñ A2.

124 eyleyün: eyle gör A2.

125 Bu beyitin ikinci mısra^ç ı A1 ve A2'de "Maḫalli da^ç vet-i icâbetdür" şeklinde.

- 126 Rûy-ı pâka sürüp yed-i pâkî
Silmeyüp leyk cişm-i nemnâkî
- 127 Didiler haccîñ âb-ı rûyîdur
Dû cihân içre yüzi şuyîdur
- 128 Bu şudur nice dürlü derde şifâ
Âteş-i dûzahı ider itfâ
- 129 Kaşresi baır olur bunîñ yârın
Ėark ider şad günâh-ı kühsârın
- 130 Defter-i seyyi'âtı maıv eyler
'Amel-i münkerâtı maıv eyler
- 131 Didiler hem cenâb-ı 'izzetde
Ya'ni kim ol huzur-ı haızretde
- 132 Cümle hacdan Ėaraı hemân bu şudur
Cevher-i pâk bî-Ėaraı bu şudur
- 133 Cişm-i nâ-pâkî pâk iden bu şudur
Dil-i Ėamnâkî pâk iden bu şudur

126 silmeyüp: silmeyüñ A2, S; cişm: çeşm S.

128 Bu beyitin birinci mısra'ı S'de "Bu şudur nice derde şifa" şeklinde.

129 Bu beyitin ikinci mısra'ı A1'de "Ėark şad günâh-ı kühsârın" şeklinde.

132 Ėarâz: Ėarâz A2.

	134	Didiler akmasa bu ruhisâra Lâyık olmaz bu dîde-i dîdâra
	135	Neylesün hac u ‘umreyi o ğanî Neylesün remi cemreyi o ğanî
	136	Her ne denlû ki hac ide huccâc Hacc-ı huccâca ol degil muhtâc
7 ^b A	137	Cümle emr-i ta‘ abbüdîdür hac Daḥi emr-i tecerrüdîdür hac
	138	Gerçi kim hac ‘ibâdeti haḳdur Haḳ bu hacdan ğaniyy-i muṭlaḳdır
	139	Hac içün ‘âleme şalâ itdi Hacc-ile halkı mübtelâ itdi
6 ^a A2	140	Tâ göre kimler ihtiyâr eyler Ne kişi terk-i kâr u bâr eyler
	141	Kim ider hasret-ile terk-i vaṭan Kim çeker ğurbet-ile dürlü miḥan

-
- 133 cişm: cism S, çeşm A2.
134 ruhisâra: ruhsâra S, A2.
135 remi cemreyi: remi ve cemreyi A2.
136 S’de 136-152. beyitler yok.
138 Gerçi kim: Gerçi A2.

142 Kim döker asret-ile gözyaşın

Hem serinden kim ayırır başın

143 Gözi yaşlıları sever Allāh

Bağrı başlıları sever Allāh

Ḳāla’l-lāhu tebāreke ve te‘ālā “Fe’l-yeḏḏhaku ḳalīlen ve’l-yebkū keṣīran”

144 Gerçi kim ‘abde ibtilādur bu

Leyki āyineye cilādur bu

145 Çünkü gözyaşındur murādu’l-lāh

Anı dūr itme dīdeden gāh gāh

146 Ol du‘āyı çü sen tamām idesin

Seri seccādeden ḳıyām idesin

147 Ḳıbleye ol dem idüp istiḳbāl

Hāḳ te‘ālā ki vire bir hoş ḥāl

148 Hālīṣan muḥliṣan li vechi’llāh

Eyle niyyetle ḳaşd-ı beytu’llāh

143 Bu beyit ve āyet A2’de yok.

144 leyki: līkin A2.

145 Bu beyitin ikinci mısra‘ı A1’de “Anı dūr itme dīde her gāh” şeklinde.

8^a A1

149 Oķu veccehtũ vechiye âyetini

Tâ bulasıñ yolıñ selâmetini

Ķâla'l-lâhu tebâreke ve te'âlâ “İnnî veccehtũ vechiye lillezî
feṭara's-semâvâti ve'l-arzı ḥanîfen ve mâ ene mine'l-
müşrikîn”

150 Ba' de zân çık ķapudan ağlayurak

Dili fırķat odıyla ṭađlayurak

151 Di ķapunıñ öñünde yâ Allâh

Bi ḥaķķı Lâ ilâhe illa'llâh

152 Baña tevfiķıñı refiķ eyle

Bu yolı aḥsen-i ṭarîķ eyle

153 Bu yolıñ ḥurmetine iḥsân it

Bu yolı baña ġâyet âsân it

154 Ḥazret-i Hızır'ı yâr u yoldâş it

Kâr'vân-ı sa' âdete bâş it

155 Çıkdım ûş girye ile ḥânemden

Ben daḥi şimdi ṭođdım anamdan

154 yâr u yoldâş: yâr-ı yoldâş A1.

- 156 Ben daḥi açmadım iki gözümü
Bilmezem daḥi şimdi kendü özümü
- 6^b A2 157 Pes ne bilsin bu gün toğan oğlan
Kandedür kendü zîne sûd ü ziyân
- 158 Zâ‘f u ‘acz u ‘amâ nihâyetde
Maḥalli ihtimâ nihâyetde
- 159 Bende bu yola istiṭâ‘at yok
Ya‘ni ṭayy-i ṭarîka ṭâkat yok
- 8^b A 160 Bilmezem daḥi şağımı şolımı
Gözsüzüm kande görürem yolımı
- 161 Pes bu yollarda nice olur ḥâlim
Saña ma‘lûm cümle aḥvâlim
- 162 Saña tutdım ilâhi ben yüzümü
Saña teslîm eyledim özümü
- 163 Dest-gîr ol fütâdeyem elim al
Beni eyle murâdîma îşâl
- 164 Zâdımı eyle zâd-ı rûḥânî
Kırbama taldur âb-ı ḥayvânî

163 Beyitin birinci mısra‘ı A1’de “Dest-gîrim ol fenâdayım elim al” şeklindedir.

- 165 Kıl hidâyet delîl-i kâfilemi
Pür Hüdâ eyle hıml-ı râhilemi
- 166 Beni sen bindir aña sen indir
Beni râh-ı Hüdâ'ya sen göndir
- 167 Beni ebrek menâzile kondur
Beni emrah murâhile kondur
- 168 Menziletle pür it menâzilimi
Merhametle pür it merâhilimi
- 169 Her kademde nice kadem göreyim
Her âdemde nice kerem göreyim
- 170 Çün du'â bula gâyet ü pâyan
Fuğarâ zümresine kıl ihsân
- 171 Atıña dañi binmedin ey cân
Kapuñ öñünde eyle bir kurbân
- 172 Ba' de zân ol süvâr-ı merkeb-i râh
Kim seniñçün yaratdı anı ilâh

166 göndir: kondur A2, S; aña: râke A1.

167 2. mısradaki kondur: döndür A2, S.

168 merhametle: râhiyetle A2.

169 her: hem A1; İkinci mısra' kalıba uymamaktadır.

179 Her ki bu gün kıılur namâzı kıomaz

Yârın anı kıomaz yabanda namâz

180 Ba‘ zı bir farz içün niçe farzı

Terk idüp yok yere deper arzı

181 Hâc yolunda namâzı terk ider ol

Deyü gör hacca pes niçün gider ol

182 Çün namâz oldu râ-rı dîne direk

Ehl-i dîn olana namâz gerek

9^b A1

183 Kimseye hacca giderüz dime hiç

Şöyle yâ böyle iderüz dime hiç

184 Şorana deyüñ ticârete giderüz

Da‘ vet olındı da‘ vete giderüz

185 Fi’l-ḥaḳıḳa bu hac ticâretidir

Hem daḥi da‘ veti icâbetdir

186 Kim Ḥalîl itdi Ka‘ be üzre ezân

Ol ezân oldu da‘ vet-i insân

Ḳālallāhu tebâreke ve te‘âlâ “Ve ezzin fi’n-nâsi bi’l-hacc

ye’tûke ricâlen ve ‘alâ külli zâmirin ye’tîne min külli

184 Şorana deyüñ: Deyüñ şorana A2; Bu beyitin ikinci mısra‘ı vezne uymuyor.

feccin ‘amîķın li-yeşhedû menâfi‘ a lehüm”

- 187 Gelüriken daḥi nihân eyleñ
Sepüñ itmeñ yüki girân eyleñ
- 188 Birisi yolda ḥacıyuz diyüben
Ḥazretüñe du‘ âcıyuz diyüben
- 189 ‘Alef itmek içün atı yemine
Ḥaccını şatdı bir ki üç şamına
- 7^b A2 190 Sen daḥi şatma ḥaccıñı zinhâr
Ka‘be’den gelirüz diyüp ey yâr
- 191 Her kaçan menzile nüzûl idesiz
Ḥâna yâ ḥâneye düḥûl idesiz
- 32^a S 192 Rabbi enzilni âyetin okuyuñ
Ba‘de zân her işi yerine koyıñ
- 10^a A1 Rabbi enzilni münzelen mübâreken ve ente ḥayru’l-münzilîn
- 193 Tâ ki menzil size mübârek ola
Şadaķa virseñiz daḥi ebrek ola

187 sepüñ: sübüñ A2, sebüñ S; yüki: yolu S.

193 ki: o S, A2; Bu beyitin ikinci mısra‘ ı vezne uymuyor.

- 194 C n gibi der-miy n gerek hemy n
Ya ni yolda nih n gerek hemy n
- 195 Anı  m n mi  l  eyt ndan
Far dur  a laması d zd ndan
- 196 Bi de bir  a  a i tim d itme 
S z tutu  s z tutu   in d itme 
- 197  ol ki i ki ide her s zinde yem n
 a ınu  ol ki iden olma  em n
- 198 Olmak isterse  z ma  n-u rac m
Y r u hemr h id   kel m-ı kad m
- 199 G nde bir c z vaz fe iz olsun
 adri iz n r-ı p k-ile  olsun
- 200 Anı varup gelince itme  terk
 utu uz bu kel mı mu kem berk
- 201 Ne ulu ba id r anı  ba ı
Ki ola  ur  n Mekke yold  ı

195 mi  l: gibi S, A2.

196 Bi de bir: Degme bir A2.

197  ol ki i ki:  a s kim A2; ki iden: ki iyi A2; olma  em n:  anma  em r A2.

201 Bu beyit A2'de yok. Bu beyitin ikinci mısra  ı vezne uymuyor.

	202	Sorulursa bu hâtme ‘umre eger Bâ‘ iş-i hüsn-i hâtme olur ser
	203	Hırz-ı cândır ser-i hamâ’ildür Her kişi bu kelâma kâ’ildür
	204	Daḥi vâcib budur bi kavlı-i imâm Ki ola her dû haremde hatme tamâm
10 ^b A1	205	Dû harem müḥrimân-ı raḥmândır Mehbiṭ-i Cebra’îl ü Qur’ândur
	206	Varasız her kaçan ki bir şehre Ol şehirden elûk nice bahre
	207	Şeyḥ ü şâlihlerin ziyâret idin Berg-i sebz eyledüp ri‘âyet idin
8 ^a A2	208	Celb-i ḳalb eyleyüp hediye ile Sevişin sünnet-i seniyye ile
		Ḳāle rasûlullāḥ ṣallallahu ‘aleyhi ve sellem “Teḥâbbû tehâddû”*

202 Bu beyit A2’de ve S’de yok.

205 miḥrümân: ḳaḥramân S; meḥbiṭ: müḥbeṭ A1.

* Ḳāle rasûlullāḥ ṣallallahu ‘aleyhi ve sellem: Ḳāle’n-nebiyyü ‘aleyhi’-ṣ-ṣalātu ve’s-selâm.

- 209 Her biriniñ hayır du‘âsın alıñ
Hâtırın cebr idüp rızâsın alıñ
- 210 Kande kim var mezâr-ı ehli ’llâh
Anıñ eyleñ ziyâretin her gâh
- 211 Lev tehayyerat fî ihtiyâri’l-umûr
Ser vezür feste‘ın min ehli’l-kubûr
- 212 Kande kim gitseñiz yemîn ü yesâr
Toptoludur ‘acâ’ib ü esrâr
- 213 Nazar eyleñ cihâna ‘ibretle
Güzer eyleñ zamâna hikmetle
- 214 Bu bahâra bakup başârat-ile
Bu nizâma bakup nazârat-ile
- 215 Fehm-i esrârîde mubaşşar oluñ
Derk-i etvârîde müdebber oluñ
- 216 Kaṭreye bakmayuñ kasâvetle
Zerreye bakmayuñ haḳâretle

212 gitseñiz: gitseler A2.

215 esrârîle: esrârda A2, S; etvârîle: etvârda A2, S.

216 kasavetle: kasâvetile A2, S; haḳâretle: haḳâretile A2, S.

11 ^a A	217	Yoğ durur gerçi zerreden kemter Zerredür leyk-i mihrine mazhar
	218	Zerre zerre cihânı fehm eyleñ Kaatre kaatre ‘ummânı fehm eyleñ
	219	Oldı zerrâtdan bu tûde’-i hâk Oldı kaçarâtdan bu nü iflâk
	220	Zerre’i añlamağa zehre gerek Zehreye zerre deñlü behre gerek
	221	Añlamaz her ki zerre’-i hâki Zerrece yoğdur anıñ idrâki
	222	Zerreden niçe âfitâb toğar Kaatrede nice baħr-i nâb toğar
	223	Bir çekirdekde nice biñ eşcâr Her şecer üzre nice biñ eşmâr
8 ^b A2	224	Dîde-i ‘ârife bu zâhirdür Cümle eşyâ aña mezâhirdür

217 yoğ durur: yoğdur A1.

218 Bu beyitin ikinci mısra’ı vezne uymuyor.

219 zerrâtdan: zerrâtıdan A1; Bu beyitin ikinci mısra’ı vezne uymuyor.

221 hâki: pâki A2.

222 Bu beyitin birinci mısra’ı A2’de “Zerreden niçe biñ eşcâr âfitâb toğar” şeklinde.

- 225 İçeri gırgıl ey ahî içeri
İçeriden daḥi daḥi içeri
- 226 Görünen saña zerre-i kemzât
Vardır anıñ içinde ne tabaḳât
- 227 Her birinde nice ‘acâ’ib var
Her birinde nice ġarâ’ib var
- 228 Ṭabaḳât erleri görür anı
Vâridât erleri görür anı
- 229 Ṭabaḳât erleri gözi ile baḳ
Vâridât erleri gözi ile baḳ
- 11^bA 230 Tâ ki añlayasın bu sır sabâḳın
Hem daḥi zerrenüñ toḳuz ṭabaḳın
- 231 Leyliyi ol görür ki özi ile
Baḳa Mecnûn’ın iki gözi ile

225 Bu beyitin ikinci mısra‘ı A2’de “İçeriden daḥi içre” şeklinde.

229 Bu beyitin ikinci mısra‘ı A1’de “Vâridât erleri ile baḳ” şeklinde.

Ġazel-i Hikmet pür – edebest

Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

- 1 Dîde’-i ‘ibreti aç gör ki temâşâ göresin
Dâr-ı dünyâyı bütün Ka’be-yi ‘ulyâ göresin
- 2 Her belde Mekke Medîne görine saña müdâm
Ser-be-ser yiryüzünü Yeşrib ü Baḥḥâ göresin
- 3 Göresin cümle-i vîrâne-yi beyti’l-ma’ mûr
Ferş-i ğabrâda niçe ‘arş-ı mu’allâ göresin
- 4 Bahri kaṭre göresin kaṭreyi deryâ göresin
Zerreyi maṭla’-ı mihr-i felek ârâ göresin
- 5 Ey Ġubârî toz urup ten gözine can gözin aç
Tâ ki cân göziyle kendiñi bînâ göresin

12^a A1 232 Ya’ni seyreyleyüp şanâyî’ini
Ol bedî’iñ kamu bedâyî’ini

2 müdâm: tamâm A2,S.

3 Göresin: göre A2; Ferş-i ğabrâda: Ferş-i ğayr ide A2.

232 Bu beyitin birinci mısra’ı S’de “Ya’ni eyleyüp şanâyî’ni” şeklinde;seyreyleyüp: seyr eyleyiñ A2.

	233	‘ Ayn-ı ‘ irfân-ile nazar eyleñ Bu yola cân ile güz̄er eyleñ
9 ^a A2	234	Gâhi seyyâre gibi seyr eyleñ Gâhi seyrân gâhi ħayr eyleñ
	235	Gih şevâbit gibi olıñ şâbit Gâhi meh gibi sâkin ü sâkit
	236	Gih çıkuñ tağlara seĥâb gibi Gih aķıñ deşte seyl-i nâb gibi
	237	Pes bu vech üzre yolda seyr iderek Rûz u şeb ya‘ ni seyr ü ħayr iderek
	238	Olasız çün qarîn emn ü emân Pâm u şâm tayy idüp zemîn ü zamân
	239	Sıĥĥat-ile daĥi selâmet-ile Devlet-ile daĥi sa‘ âdet-ile
	240	Ķāfile irişe çü mîķāta Anda ĥüccâc döner emvâta

-
- 234 Bu beyitin ikinci mısra‘ ı S ve A2’de “Gâh seyrân u gâh ħayr eyleñ” şeklinde.
237 vech üzre: vechile A2.
238 idüp: olup A2.
239 selâmetile: selâmetle A1; sa‘ âdetile: sa‘ âdetle A1.
240 Bu beyitin birinci mısra‘ ı S’de “Ķāfile çü irişe mîķāta “ şeklinde.

Der beyân-ı tecerrüd ü ihrâm

241 Ya'ni 'uryân olup havâş u 'avâm

Hep girende hacılar ihrâm

242 Evvelâ dūr idiñ libâsıñızı

Bozuñ evvelki iltibâsıñızı

243 Oluñ 'uryân anadan toğma

Olasız tâ ki anadan toğma

12^b A1

Ḳāle'n-nebiyyü 'aleyhi's-selâm “Men tecerrede li'l-ihrâmı
yeşîru keyevme veledethü ümmühü”

244 Şâniyen pâk-ı iğtisâl eyleñ

Ġusl sünnetdir imtişâl eyleñ

245 Kuşanıñ soñra bile aq fûta

Ola muhkem o fûta merbûta

32^b S

246 Soñra kıluñ namâz iki rik'at

İsmi bu iki rik'atıñ sünnet

247 Ba'zılar didi gerçi vâcibdir

Sünnet olmak velî münâsibdir

241 hacılar: şevkıle A2.

243 olası: ola A1.

245 Bu beyitin ikinci mısra'ı A2'de “Şâlişen kuşanuñ bir aq fûta” şeklinde.

248 Şoñra el aldırup du‘ â eyleñ
Haka hamd eyleyüp şenâ eyleñ

9^b A2

249 Ya‘ ni ouñ bu âyeti anda
Buldıñız çün hidâyeti anda

Elhamdülillâhillezî hedânâ li hâzâ ve mâ künne li nehtediye
lev lâ en hedânâ’llâhu

250 Gülmek isterseñ ağlağıl ol dem
Göñliñi Haka bağlağıl ol dem

251 Mâtemüñ eyle kendi ölüñ ağla
Ulu şular gibi yoluñ çağla

252 Geymeyüp pây-ı pûş u destârı
Bürünüñ çün kefen siz estârı

253 Ki bu ikisidür izâr u ridâ
Haccı bu ikisiyle eyleñ edâ

254 Zâhir egerçi bu cerâdetdür
Ma‘ nide bu da bir vilâdetdür

251 yoluñ: boluñ A2.

252 siz estârı: beristârı A1,bir estârı A2.

253 ikisiyle: ikisi ile A1.

13 ^a A1	255	Meşelidür velâdet-i mevtüñ Bu da bir şûretidürür fevtüñ
	256	Çünkü geydüñ elüñle sen kefenüñ Kefen içinde mürde añla tenüñ
	257	Nefsiñi çünki añladuñ mürde Niçe mürde nihâl-i pür-mürde
	258	Fâriğ ol kâr u bâr-ı ahyâdan Nefsiñi şay şümâr-ı mevtâdan
	259	Nâzır ol kendi hâluña nâzır Hâzır ol hem cenâzeñe hâzır
	260	Çâr-ı tekbîr ile namâzuñ kıl Dehen-i rûh-ile niyâzuñ kıl
	261	Mürde ef' âlidür fi' âl-i hac Meyyit âmâlidür me'âl-i hac
	262	Mürde gibi yuğ itmeyen vârun Ne bilür hac u fecciñ esrârun
	263	Çün tecerrüd teşîl didi saña Hâk Ya'ni kim ol mücerred-i muṭlaḳ

256 Bu beyitin ikinci mısra'ı A1'de " Kefen içinde añla teniñ " şeklinde.

260 Dehen: dihn A1, dühn A2; çâr-ı tekbîr ile: çâr-ı tekbîrle S.

	264	Pes libâs ittişâle mâni' dūr Pîrehen hem vişâle mâni' dūr
10 ^a A2	265	Çıkmayınca be kim libâs-ı vücûd Mümkün olmaz saña haqîkî sücûd
	266	Añladuñ mı tecerrüd-i ihrâm Ne imiş ki eyledüm saña i' lâm
	267	Var kıyâs eyle sâ'ir eṭvârın Añlamak ister isenñ esrârın
13 ^b A1	268	Ger yazılsaydı ḥaccuñ esrârı Mekke'ye irişürdi ṭomârı
	269	Ne yazar kişi genc-i zindânda Ḥâşşa ki olmaya bir varaḡ anda
	270	Çünkü geydüñ libâs-ı iḥrâmuñ Muḥrim oldu o dem senüñ nâmuñ
	271	Ol zamân içre ḥacca niyyet idiñ Ḥaccuñ aḥvâlini şıyânet idiñ

266 Bu beyitin ikinci mısra'ı vezne uymamaktadır.

269 Bu beyitin ikinci mısra'ı vezne uymamaktadır.

271 aḥvâlini: ef' âlini S.

- 272 Telbiye eyleyüp diyüñ lebbeyk
‘Azm idüp yola pâ bürehne çûbeyk
- 273 İrgürin ‘arşa şavt-ı lebbeyki
Tolduruñ ferşe şavt-ı lebbeyki
- 274 Her ne ki irse na‘ra-ı lebbeyk
Kande kim varsa na‘ra-ı lebbeyk
- 275 İşiden şey heme şehâdet ider
Rûz-ı maşşerde hep şefâ‘at ider
- 276 Reseni na‘ra-ı bülend eyleñ
Âsimâna anı kemend eyleñ
- 277 Eyleñ anı dem-i şu‘ûd u hübüť
Şöyle meşru‘ıdur daħi meşrûť
- 278 Şûret-i telbiye budur ey yâr
Ki eşk-i surh-ile yazdım anı Ğubâr

Lebbeyke’llâhümme lebbeyk lebbeyke lâ şerîke leke
lebbeyk inne’l-ħamde ve’n-ni‘mete leke ve’l-mülk lâ

274 Her ne ki: her neye ki A2.

275 Bu beyit A2’de “İşiden şeyhe kavî şehâdet ider / Rûz-ı maşşerde saña i‘ânet ider” şeklinde.

278 Bu beyitin ikinci mısra‘ı vezne uymamaktadır.

şerîke leke^{*}

- 14^a A1 10^b A2 279 Çağırũ buni tâ uşanınca
Bilmeyen sizi deli şanınca
- 280 Âhîrin eyleyin bunıñla tamâm
Şoñra peygambere şalât u selâm
- Lebbeyke ve sa‘deyke ve’l-ḥayrâtı küllühâ bi yedeyke
Allâhümme şalli ‘alâ muḥammedin ve ‘alâ âlihi ve
şahbihi ve sellim teslîmâ
- 281 Niyyet-i ḥaccıñuz kırân olsun
Ḥaccile ‘umre tev’ emân olsun
- 282 Ḥacınıñ kârin oldı çün nâmı
İki kat oldı anuñ iḥrâmı
- 283 Biri iḥrâm-ı ḥac biri ‘umre
Ḳande olur bu zîde yâ ‘umre

* Bu kısım A2’de “Lebbeyke ve sa‘deyk ve’l-ḥayru inne küllemâ bi tedike allâhümme şalli ‘alâ muḥammedin ve ‘alâ âlihi ve şahbihi ve sellim teslimâ” şeklinde devam ediyor; A1’de “Lebbeyke’ allâhümme lebbeyke lâ şerîke...” şeklinde başlıyor.

280 eyleyiñ: eyleyüp S.

281 kırân: kur’ân A2.

- 284 Kim görür bu kıran-ı sa' deyni
Kim ider böyle cem'-i cem' ayni
- 285 Efđal-i hac bilün kıran oldu
Çünkü 'umreyle tev' emân oldu
- 286 Bâ iş olup dü tavf u sa' yine
Beñzedi ol kıran-ı sa' deyne

Ender ihrâm-ı zengi çün bâşed*

- 287 'Avrat ihrâmı açmadur yüzünü
Şaklamakdur günâhdan özünü
- 288 Bunlarıñ telbiye vü sa' yi hep
Edeb u haşmetiyledür yeb yeb

- 14^b A1 289 Leyk-i hüsnâ tutar yüzine niķâb
Şöyle germez yüzine zerre hicâb
- 290 Ger yüzine ire cinâyet olur
Ya' ni ihrâmına mazarrat olur

285 belki: bilün A1; kıran: kur'ân A2; 'umreyle: 'umreyile S.
286 olub: oldu A2; sa' yine: sey' ayne A1; dü tavf: der tavâf S.
* Bu kısım A2'de yok.
288 haşmetiyledür: haşmetile olur A1,S.
289 germez: ki irmez A1,S.

Muktezıyât-ı Hük-m-i İhrâmest

- 291 Evvelâ bil ki ma‘ni-i ihrâm
İki dürlüdür idelüm i‘lâm
- 292 Birisi ıstılâh ve biri lügat
Bu iki itdi bunda cem‘iyyet
- 293 Lügat itmekdürür helâli harâm
İstılâh oldu kaçd-ı Beyt-i Harâm
- 11^a A2 294 Ba‘zılar didi müşterekdür bu
Didi ba‘zı maḥall-i şekdür bu
- 295 Çünkü geydün bu haccın ihrâmın
Vir bunun ḥurmetiyle aḥkâmın
- 296 Ya‘ni budur ki ḥurmet-i ihrâm
İdüp ihrâmla helâli harâm
- 297 Ol harâm olan işi terk idesin
Terkin anuñ gönülde berk idesin

293 itmekdürür: itmekdir A2; Bu beyit S’de yok.

296 ihrâm: aḥkâmın A1.

297 harâm olan işi: harâm işi A2; terkin: terk A1.

	298	Her ne fi‘ liñ ki şânı ھرmetdir Eyler iseñ anı cinâyetdir
	299	Ol cinâyet olursa erkânda Hac gider fâsid olur ol anda
	300	Anı vâcib de itse bir insân Aña ھرbân ile olur dermân
15 ^a A1	301	Qoyuna qâdir olan itdi tamâm Qâdir olmayan üç gün ide şıyâm
	302	Şayd da olsa mişli lâzım olur Mişli olmayana derâhim olur
33 ^a S	303	Qârin olana her cinâyetde İki lâzım olur kefâret de
	304	Qâriñiñ pes ikidür iھرâmı İkidür hem cinâyeti nâmı

298 Bu beyit ile bir önceki beyit A2’de yer değıştirmiştir.

301 üç: üç S.

302 Bu beyitten sonra A2’de şu kısım vardır: “ Ve men qatele hu minküm müte‘ ammiden fecezâ’ü mişlü mâ qatele mine’l muna‘ami yaħkümü bihi zevâ ‘adlin minküm”; şayd da: şaydî A1.

303 kefâret: keffâret A1.

304 hem: pes A2; cinâyeti: cinâyet A1.

305 Vaḳfede ṭurmasa ğurûba deġin

Bir yiter ḳârine dem ol vaḳtin

306 Daḥı vardır bunıñ gibi yirler

Ger yazarsam uzun olur defter

Der beyân-ı cinâyet-i iḥrâm

307 Bâşdan şaḳın itme bâşı tıraş

Degme bir ḳılıña şaḳın ḳardaş

308 Örtme hem pâşını şaḳın zinhâr

Başdan itme cinâyeti ey yâr

11^b A2

309 Bâşını bir ğün örtse bir âdem

Vâcib olur ol âdeme bir dem

310 Hem çünân pîrehen yaḥud ḳaftân

Giyse vâcib olur aña ḳurbân

311 Başma sen poşt-ı pâyiñi başmaḳ

Vâcib olur saña ḳoyun başmaḳ

305 bir yiter ḳârine dem: bir yiter dem ḳârine A1.

307 başı: ḳılı S.

308 örtme hem: örtmegil A2.

311 Beyitin birinci mısra‘ı S’de “Başmasın pâyiñi paşmaḳ” şeklindedir; A1’de “Başmasın beşt-i pâyiñi başmak” şeklindedir; saña: aña A1.

- 312 Cümleyi giyse leyk bir insân
Qārine iki ğayre bir qurbân
- 15^b A1 313 Cümle hıfz eyle elüñ ayağıñ
Hem giderme dişinle tırnağıñ
- 314 Hem daḥi itme şayd-ı cismânî
Qoyasın bir ki gün o ḥayvânı
- 315 Hazer it nefsiñü itmesün tergîb
Ki ḥarâm oldu saña dühn-ile tîb
- 316 Yime hem içme daḥi dörtünme
Bunlar olan libâsı örtünme
- 317 Qaftanuñ itseñ eḡniñe ferci
Yokdur anuñ ḥarâcı vu ḥarci
- 318 Qıl kadar qoqma sünbül-i mişkîn
Elüñe alma daḥi nâfe-i çîn

312 giyse: geyse A2,S.

313 eyle: it S; elüñ: elüñle S.

314 ki: iki A2.

315 nefsiñi: nefsiñ S, A2.

316 örtünme: örtünmeñ A2.

317 arqaña ferci: ekniñe ferci A1, ekñile ferci S; .

318 elüñe: destîñe S.

- 319 ȲoȲma hem Ȳonca-i Ȳülistânı
 DaȲı şemm itme verd-i ħandânı
- 320 Eyle terk-i devâ‘ ı terk-i cimâ‘
 Müfsid-i ħacdur ol ‘ale’l- icmâ‘
- 321 DaȲı cenk ü cidâlden ħazer it
 Kimsenüñ baȲma ‘aybına Ȳüzer it
- 322 Sen hemân ‘ayb u Ȳaybuñ unutma
 Muĥtesib gibi eksigüm tütma
- 323 Hem daȲı itme şayd-ı berrânî
 Yürüsün Ȳo cemî‘ -i ħayvânî
- 324 Meger anı ki Ȳatli vâcib ola
 Def‘ -i Ȳarr içün ol münâsib ola
- Ȳāla’llāhu tebâreke ve te‘âlā “Ĥurime ‘aleyküm şaydu’l-
berri mâ dumtüm ħurumen*

319 verd-i ħandânı: verd ü ħandânı S.

322 Ȳaybuñ: ‘aybıñ A1.

323 Bu beyitin ikinci mısra‘ ı A2’de “Ȳo yürüsün...” şeklinde başlıyor; S’de “Ȳo” ifadesi yok.

324 anı: anlar A2.

* Bu kısım S’de “Ȳāla’llāhu te‘âlā” şeklinde başlıyor.

16^a A1 12^a A2

325 Hâşşa kim ola dahı şayd-ı Harem

Ki olupdur Harem’le ol maḥrem

326 Harem’ün kesme hem nebâtâtın

Dahı eşcâr-ı ğayr-ı emvâtın

327 Ya’ni yaş ağacın kim ol diridür

Ehl-i tesbîḥün ol dahı biridür

328 Olsa kuru ağac dahı nebât

Lâzım olmaz kesilse keffârât

329 Oldı şaydı ḥelâl deryânuñ

Hem ḥelâl oldı yimesi anuñ

Ḳāla’llāhu tebâreke ve te’âlā “Uḥille leküm şaydu’l-baḥri ve
ṭa’âmühü”^{*}

330 Çok durur bu yoluñ cinâyâtı

Dûrdur Ka’be gibi ğâyâtı

331 Hep yazarsam dirâz olur defter

Yazmasam ser-firâz olur defter

325 ola dahı şayd-ı Harem: ola şayd-ı Harem A1; Birinci mısra’daki Harem: ḥarâm A2.

326 kesme: kimse A2; dahı: zâ S.

327 olsa: oldı S; ağac dahı: ağac ve dahı S.

* Bu kısım A2’de yok.

331 Heb: hem S.

- 332 Defterim kâş olaydı andan pâk
Hemçü âyine'-i dil-i eflâk
- 333 İmdi terk-i cinâyet eyleyelim
Togru yol üzre rıhlet eyleyelim
- 334 Şoñra kaç'-ı menâzil eyleyerek
Dahı tayy-i merâhil eyleyerek
- 335 Ba' de çend-rûz irişib Harem'e
Giresiz ol Maķâm-ı Muķterem'e
- 336 Pes iki mîldürür aña serhad
Gire görüñ anıñ içine meded
- 16^b A1 337 Birisi şağdadur biri şolda
Yapılıdur ikisi de yolda
- 338 Aña dâhil olan emâna irer
Ne emân ravza-i cinâna irer

Ķāla'l-lāhu tebāreke ve te'ālā “Ve men deḡalehü kāne
āminen”

332 kâş olaydı: kâş ki olaydı A2.

333 Bu beyitten sonra A2'de ve S'de “ Vaşf-ı Serhadd-i İbtidâ'-yı Harem” başlığı var.

336 mîl dürür: mîldir A1,S.

- 339 Oldı ten‘îm bu yirüñ nâmı
Geyilür bunda ‘umre iḥrâmı
- 12^b A2 340 Mekkeli itse ‘umre iḳdâmın
Bu maḥalde gereler iḥrâmın
- 341 Ḳâfile Mekke’ye girür ol gün
Ḳâfile gör niye irür ol gün
- 342 Ya‘ni irür ol ulu dergâha
Yüz sürer rükn-i Ka‘betu’l-lâha
- 343 ‘Âlîdür Ka‘be ‘arş-ı a‘lâdan
Yücedür ḳubbe-yi mu‘allâdan
- 344 Beyt-i ma‘mûrdan hem eşrefdür
Saḳf-ı pür-nûrdan hem eşrefdür
- 345 Meskenet ḥâkin idinüp mesken
‘Arş u kürsîden oldı ol aḥsen
- 346 Yüz urup secde ḳıldı ol ḥâke
Oldı gâlib bu vechle eflâke

340 iḳdâmın: aḳdâmın A1; gereler: girilir A1.

341 girer: irür A2.

344 ma‘mûriden: ma‘mûrdan; nûriden: nûrdan A2, S.

345 aḥsen: mesken A2.

- 347 Anıñ içün dönerler üstine hep
Cümle eflâk u mihr ü meh kevkeb
- 348 Raḥmet itmek içün bize Allāh
Ka‘be’yi virdi bize püşt ü penâh
- 17^a A1 349 Şüphesiz Ka‘be bize raḥmetdir
Sebeb u ‘ışmet u ‘inâyetdir
- 350 Melce’-i ilticâ durur Ka‘be
Ya‘ni cây-ı recâ durur Ka‘be
- 351 Her ki niyyetle itdi anı tavâf
Oldı ol kişi ğarḳa –i elṭâf
- 352 Beyt-i Raḥmân Ka‘be’dür Ka‘be
Cay-ı ğufrân Ka‘be’dür Ka‘be
- 353 Menzilüñ ola çünki Bâb-ı Selâm
Oḳı bu âyeti ‘alel-itmam

Rabbi edḥılñi müdhale şıdḳın ve aḥricni muḥrace şıdḳın

vec‘alli min ledünke sultânen naşîran*

346 ol: çün A2; kıldı: kıaldı A1; bu: dü S.

347 eflâk u mihr ü meh: eflâk mehr ü meh A1.

350 cay-ı recâ: çay-ı derecâ A1.

351 itdi anı: anı itdi A2.

* Bu kısım A2’de ve S’de “Rabbi edḥılñi müdhale şıdḳın ve aḥricni muḥrace şıdḳın” şeklindedir.

	354	Şağ ayağũñla eyle añña duḥũl Besmele birle baş ki budur yol
	355	Niyyet-i pâk-ı i‘tikâf-ile gir Hem daḥi niyyet-i tavâf-ile gir
13 ^a A2	356	Ṭur kapunuñ içinde bir pâre Ka‘betu’l-lâha eyle nazẓâre
33 ^b S	357	Ola kim anda daḥi ağlayasın Baḥr-i pür cûş gibi çağlayasın
	358	Ol kapudan ağan gözũñ yaşı Belki bir laḥẓada deler taş
	359	Hey meded hey meded gel ağlayalum Dili derd odı ile tağlayalum
17 ^b A1	360	Didiler âḥirũ’d-devâ’ el keyy Hey meded hey meded meded hey hey
	361	Gözlerũñ ırme Ka‘betu’l-lâh’dan Yüz çevirme şaḳın o dergâhdan

354 eyle añña duḥũl: eyle duḥũl A1.

357 cûş: ḥûş A1; çağlayasın: çağlayasın A1.

359 ağlayalum: ağla meded A2; tağlayalum: tağla meded A2.

360 meded hey hey: hey meded A2.

361 Gözlerũñ: Gözlerim A1; ırme: ayırma A2, ırmeye S.

- 362 ‘ Arz idüp ol kapuda hacâtuñ
Dünyevî uhrevî murâdâtuñ
- 363 Derd-ile iste cümle maqşûduñ
Göklere irsün âhile dûduñ
- 364 Di ki geldi kapuña bir derviş
‘ Âşi mücrim siyah-rû dil-rîş
- 365 Bağrı başlı ve gözleri yaşlı
Öksüz oğlan gibi başı saçlı
- 366 Bî-ser ü pâ kapuñda açdı elini
Cûdıñ-ile pür eyle geç gülini
- 367 Rûm ferzendi Rûm abdalı
Ki perîşândurur anıñ hâlî
- 368 Nefs-i emmâreye gulâm olmuş
Nefs-i emrde işi tamâm olmuş
- 369 Boynı bağlı anıñ giriftârı
Rûz u şeb eyler âhile zârı

364 di ki: diñle A2, S.

365 saçlı: saçlı A1.

366 Birinci mısra‘ vezne uymamaktadır.

367 perîşândurur: perîşandır A2,S.

- 370 Hey meded hey meded ḥalâş eyle
Eşigüñde gulâm-ı ḥaş eyle
- 371 Cürmüni luṭfîñ-ile berbâd it
Nâr-ı dûzahdan anı âzâd it
- 372 Bu tazarru‘ da itmegil ihmâl
Eyleme hem du‘ âda isti‘ câl
- 18^a A1 13^b A2 373 Uyma şaḡın delîl-i nâdâna
Sür yüzüñ pâ-y-ı ehl-i ‘ irfâna
- 374 Ḥanefî olsun ehl-i ‘ arz u vaḡâr
‘ Âlim - i fecc ü ḥacc ulü’l-ebşâr
- 375 Eylemesün seni perîşân dil
Olur ekşer delîl-i müsta‘ cil
- 376 Kisbî eyyâmıdur o günler anıñ
Me’kelidür ġarîbü bunlar anıñ

370 hey meded hey meded: hey meded meded S; Eşigüñde: İşigiñde A1.

372 tazarru‘ da: tazarru‘ dan A2; ihmâl: ihtimâl A2.

374 ‘ Âlim: ‘ Âlem A1.

375 müta‘ cil: müsta‘ cel A1.

376 Kisbî: Kesbî A2,S; Birinci mısra‘ vezne uymuyor.

- 377 Didi rûşen zâmîr olan ‘ulemâ
Meşelâ el-ğarîb ü ke’l-a‘ mâ
- 378 Aç gözün kendüziñü fikr eyle
Yine lebbeyki dilde zıkr eyle
- 379 Hacerü’l-esvede varınca tamâm
Telbiye ki unutma it be-devâm
- 380 Hacer önünde anı cezm eyle
Pes Hacer’den tavâfa ‘azm eyle
- 381 Ba‘ de sa‘ y-ı Şafâ vü Merve yine
Telbiyedür elünde ‘urve yine
- 382 Rûz u şeb gâfil olma telbiyeden
Kim budur cism ü cânı terbiye iden
- 383 Kıl yedi şavta niyyet-i dil h‘âh
Hâlişan muhlişan li-vechi’l-lah

377 zâmîr: zâmîr A1.

378 kendüziñü: kendi özüñi A1.

379 Bu beyitin ikinci mısra‘ı A1’de “ Telbiye it unutma be devâm” şeklindedir.

380 Bu beyit A2’de yok; cezm: cez A1.

382 kim: ki A2; terbiye iden: tevbeye iden S.

383 şavta: savta A2; şarta S.

384 Bu tavâf için eyle pâk vuzû ‘

Ṭutma bî-âb-rû tavâfa rû

18^b A

Ḳāle rasûlu’l-lâh şallâ’l-lâhu ‘aleyhi ve sellem “E’t-tavâfu
şalâtun fe lâ tecûzu’ş-şalâtu illâ bi’l- vuzû ”*’

385 Oğu sen de ne ki okursa delîl

Fikr-i ma‘ nâyile ‘ ala’t-tafşîl

386 Evvel üç şavṭda remel eyle

Sünnet olmışdur ol ‘ amel eyle

387 Bâki dördini yeb yeb eyle tamâm

Ki budur muḳtezâ-yı şer‘ -i kirâm

388 Her tavâf içre istilâm eyle

Bu iki rûkne ihtimâm eyle

389 Biri Rûkn-i Yemânî biri Ḥacer

Bunları istilâmsız itme güzer

14^a A2

390 Nitekim eyledi Rasûlu’l-lâh

Bu iki rûkni istilâm her gâh

384 Beyitin ikinci mısra‘ ı vezne uymuyor.

* Ḳāle rasûlu’l-lâh şallâ’l-lâhu ‘aleyhi ve sellem: Ḳāle’n-nebiyyü ‘aleyhi’s-selâm A2,S.

386 şavṭda: şavṭ A2.

390 rûkne: rûkni A1,S.

- 391 Varıcağ bunlara birer pâre tur
İki destîñ koyup öpüp yüze sür
- 392 Kimseye virme zağmet incitme
Ki şağın bir kimesneyi itme
- 393 Ğāyetiyle o yir edeb yiridür
Meskenet ehlinüñ ‘aceb yiridür
- 394 Dağı ol yire mâl-ile varma
Dürlü dürlü hayâl-ile varma
- 395 Anda sermâyeñ i‘ tîkâd olsun
Emr-i Mevlâ’ya inkıyâd olsun
- 396 Evvelâ eylegil tavâf-ı kudûm
Şoñra ‘umre tavâfına eyle hücûm
- 19^a A1 397 Çünkü her bir tavâfuñ ola tamâm
Şoñra var mültezemde eyle kıyâm
- 398 Derd-ile anda it münâcâtıñ
İstegil her ne ise hâcâtıñ

391 birer: bevir S.

392 bir kimesneyi: bu kimse S; itme: yitme A2,S.

396 Beyitin ikinci mısra‘ı vezne uymuyor.

- 399 Eyle bu bâbda niyâz-ı ziyâd
Nice Bâb-ı Selâmda itdün yâd
- 400 Derde dermân bu derdedür taḥkîk
Mürde iḥsân bu derdedür taḥkîk
- 401 Cümle derdün devâ vü dermânı
Pes bu derdedür eyle bil anı
- 402 Oldı bu derde derdliye dermân
Oldı bu derde ‘âşiye ğufrân
- 403 Bundan irer dü ‘âleme kısmet
Bundan irişdi âdeme rahmet
- 404 Bu ḳapuda cihân dilencidür
Ben degilem diyen yalancıdur
- 405 Cümle ’ sultân u zümre ’-i ḥâkân
El açup bu ḳapuda ister nân

398 niyâz-ı ziyâd: niyâz-ı yâd A1; Bâb-ı Selâm’da: Bâb-ı Selâm’uñ S.
400 mürde: merde A1,S.
401 devâ vü dermânı: devâm-ı dermânı A2.
402 derdliye: dertlere A2.
403 Bu beyitten sonra A2 ve S’de “ Bu ḳapuda gedâ Süleymânlar / Bendedir bu ḳapuda sultânlar” beyiti var.
404 cihân: cihân da S.

14 ^b A2	406	Mihterân bu apuda or vü aır Cümle arâr bu apuda esîr
	407	Cümle rûâniyân-ı ‘ arş-nişîn Rû-be-âk-ı niyâz u ser be zemîn
	408	Cân u dilden niyâz eylerler ‘ Aczile keşf-i râz eylerler
	409	Serverân bu apuda sergerdân Bî-serân bu apuda ser cûyan
19 ^b A1	410	Enbiyâ bu apuda cûyende Evliyâ bu apuda pûyende
	411	Kişi dünyâya bir dahı gelmez Bunda bâi olup ebed almaz
	412	Bil ki başıñda devletiñ var imiş Tâli‘ iñde sa‘ âdetiñ var imiş
	413	Biñde bir ula bu naşîb olmaz Pâdişâhlar bu devleti bulmaz

411 Bu beyitin ikinci mısra‘ı A2’de “ Pâdişâhlar bu devleti bulmaz” şeklinde.

412 Bil ki: belki A1; var imiş: varımış S; 412. ve 413. beyitler A2’de yok. A2’de 411. beyitin ikinci mısra‘ı ile 413. beyitin ikinci mısra‘ı karışmış.

- 414 Ele girmez bu nuşret ü fırsat
Aç gözüñ lahzâ eyleme ğaflet
- 34^a S 415 Şöyle kim fevt olursa bu evkât
Gitdi girmez ele dahı heyhât
- 416 Yüz ur ol eşige olup nâlân
‘Arz-ı ‘acz eyle zâr u girye-künân
- 417 Başıñı ur ol eşigüñ taşına
Anı ğark eyle gözleriñ yaşına

Der münâcât-ı kağiye’l- hâcât

- 418 Di ki yâ rabbi bendeyem mücrim
Mücrim olur mı dünyada muhrim
- 419 Ol meger noktadan mücerred ola
Ol tecerrüd dahı mü ’ebbed ola
- 420 Muhrim ol nokta ile mücrim olur
Mücrim ol nokta gitse muhrim olur

414 nuşret ü fırsat: fırsat u nuşret A2.

416 yüz ur ol: yüz ol A2.

418 dünyada muhrim: deyende mücrim A2.

419 mücerred: mücrim A1.

	421	Yâ ilâhî bu noktamı hakk it Nokta –i şekki kazı bî-şekk it
	422	Hakk-i noktayla muhrim eyle beni Ya‘ni bî-nokta muhrim eyle beni
20 ^a A1	423	Harem’e mücrim ola mı mahrem Mücrime oldu çün harâm-ı Harem
15 ^a A2	424	Çünkü bu nokta-i vebâl oldu Bunu hakk eylemek helâl oldu
	425	Hakk idüp bunu bî-vebâl eyle Bu harâmı baña helâl eyle
	426	Olayım muhrim-i Harem her dem Harem’e ola ki olam muhrim
	427	Maḥremân-ı Harem’den eyle beni Zümre’-i muḥteremden eyle beni
	428	Mücrimem eyleme beni maḥrûm Maḥremân defterinde kıl merķûm

422 Hakkî noktayla: Hakkî nokta ile A1

423 mahrem: muhrim A2.

426 muhrim: mahrem A2, muhrem S; muhrim-i Harem: mahrem-i Harem A2; ki: kim A2,S..

428 mücrimem: muhrimem A2, muhrimim A1.

429 Muḥrim-i muḥteremden eyle beni
Ḥâşş-ı ḥâşş-ı Ḥarem'den eyle beni

430 Ḥâşşlar zümresiyle ḥaşreyle
Maḥremân-ı Ḥarem'le neşreyle

431 Çün bula anda bu du'â pâyan
Şoñra ol cânib-i maḳâma revân

432 Ol tavâf içün eyle anda namâz
El açup şoñra eyle dürlü niyâz

Ḳâla'llāhu tebâreke ve te'âlâ “ Ve't-tahızû min maḳâm-ı
İbrâhîme muşalleyen”*

433 Her tavâf içün it iki rik'at
Dir İmâmeyn bunlara sünnet

434 Didi ammâ İmâm vâcibdür
Buña vâcib demek münâsibdür

430 Ḥâşşlar zümresiyle: Ḥâşşlar zümresinde A1; Maḥremân-ı Ḥarem'le: Muḥrimân-ı Ḥarem'le: A2.

431 Şoñra ol cânib-i maḳâma: Şoñra cânib-i maḳâma A2.

* Ḳâla'llāhu: Ḳâle S.

433 içün it: eyle A2.

- 435 Bu iki rik‘ atini vâcib bil
Her tavâf âhîrinde bunları kıl
- 436 Ba‘ dehu âb u zemzemi nûş it
Zemzeme eyle anda hem cûş it
- 437 Ya‘ ni baķ câh içine eyle du‘ â
Niçe kim eyledi resûl-ı Hudâ
- 438 Ba‘ dehu varup ihtimâm eyle
Haceri yine istilâm eyle
- 20^b A1 439 ‘ Aķabince anıñ Şafâ’ya çıkup
Ya‘ ni mes‘ â-i Muştafâ’ya çıkup
- 15^b A2 440 Beyte nâzır olup du‘ â eyle
Hakķ’a çok ģamd u çok şenâ eyle
- 441 Oķu bu âyeti şafâ ile
Âhîr it nâm-ı Muştafâ ile

Ķāla’l-lāhu tebāreke ve te‘ ālā “İnne’ş-şafâ ve’l-mervete min
şe‘ â’irillāhi fe men ģacce’l-beyte evi‘ temera fe lâ cünâĥâ
‘aleyhi en yettavvafe bihimâ ve men tetavve‘ a ģayran fe
innellāhe şâkirun ‘ alîm Allāhümme şalli ‘ alâ muĥammedin

436 zemzemeyle: zemzeme eyle A1.

437 niçe kim: nitekim A2.

ve ‘alâ âlihi ve şaḥbihi ve sellim teslîman”

442 Kıl yedi sa‘ye niyyet-i dil-ḥâh
Ḥâlîşan muḥlişan li-vechillâh

443 Sa‘yiñi andan ibtidâ eyle
Merve’de varup intihâ’ eyle

444 Sa‘y iderken bu sa‘y evânında
Sür‘at it mîller miyânında

445 Sa‘y iderken şikeste vü beste
Şaḥın olma çoḡınca dem-beste

446 Bu du‘âyı dilüñde kıl mezkûr
Ta ki sa‘yüñ ola ḳamu meşkûr

“Rabbigfir verḥam ve tecâvez ‘ammâ ta‘lemu inneke ente’l-
e‘azzü’l-ekramü”

447 Sa‘yile çünki Merve’ye iresin
Ol kemerden de içeri giresin

448 Başasın Merve’ye varup çu ḳadem
Ka‘be’ye it yine teveccüh o dem

444 sür‘at: cereât A1,A2.

	449	Yine anda daḥi du‘ âlar kı̇l Ḥazrete ḥamdile senâlar kı̇l
21 ^a A1	450	Yine okı Şafâ’nuñ âyetini Şalavâtile hem nihâyetini
	451	Çünkü bu yedi ola anda tamâm Eyle bir yediye daḥi iḳdâm
	452	Pes senüñ iki ḳatdır iḥrâmuñ İki sa‘yile olur itmâmuñ
16 ^a A2	453	Çünkü ḳârinsin itdüñ iki tavâf İkidür sa‘yi daḥi itme ḥilâf
	454	Aña daḥi Şafâ’dan it niyyet Merve’de bulsun ol daḥi ḡâyet
	455	Sa‘y-i evvel gibi idüp iḳdâm Sa‘y idüp bunı daḥi eyle tamâm
	456	Şaḳın olma tıraş idüp nisyân Vâcib olur saña iki ḳurbân

451 iḳdâm: aḳdâm A1.

453 sa‘yi daḥi itme ḥilâf: bu da bî-niza‘ vü ḥilâf A2.

456 nisyân: noḳşân A2.

- 457 Halk o gün kârine cinâyettür
Ne ‘ibâdetdür ol ne tâ‘ atdür
- 458 Kârin olan ne zebh ider ne tıraş
Ta atınca ‘aķabede yedi taş
- 459 Ba‘ de zân rûz u şeb tavâf eyle
Baħr-i rahmetden iğtirâf eyle
- 460 Hem daħi eyle telbiye geh i gâh
Böyle emreyledi Rasûlullâh

Huṭbe-yi terviye ve iħrâmet

- 461 Şehr-i zi ‘l-ħiccenüñ yedinci günü
Huṭbenüñ diñle önüni şöñunı
- 21^b A1 462 Terviye huṭbesidür ol huṭbe
Ki beyân olur anda her rûtbe
- 463 Diñleyüp huṭbeyi idüñ ta‘ zîm
Haccı eyler haṭîb ol gün ta‘ lîm

457 halk: halk A2, S.

461 zi ‘l-ħiccenüñ: zi ‘l-ħicce A1.

462 huṭbesidür: huṭbedir A1.

463 ol: o A2, S.

- 464 İrtesi yine cümle hâş u ‘âm
Ehl-i Mekke ider tamâm-ı iḥrâm
- 465 Çalınup ol zamân nefîr u raḥîl
Şanki çalındı şûr-ı İsrâfîl
- 466 Fi’l-meşel şanki rûz-ı bi‘şetdûr
‘Araşâta zamân- ı rihletdûr
- 34^b S 467 Pes tolar Mekke na‘ra’-ı lebbeyk
Nice biñ kerre kerre-i lebbeyk
- 468 Siz de lebbeyk eyleyüp her gâh
Eşidenler olur ḥaşirde güvâh
- 16^b A2 469 Her ne deñlü bülend olursa şadâ
Şâhidiñ çoğ olur zamân-ı edâ
- 470 Na‘ra’-ı ḥalk u üştür eşvâtı
İder iḥyâ kulûb-ı emvâtı
- 471 ‘Arafât’a revân olur ḥüccâc
Yine hep pâ bürehne vü bî-tâc

468 her gâh: gâh gâh A2; ḥaşirde: ḥaşrede A1,A2.

- 472 Çekilür kâfile kâtar kâtar
Kimi seyyâre vü kimi seyyâr
- 473 İki gün iki gice bu hüccâc
Câri olur cu baħr-i pür emvâc
- 474 ‘Arafât’a varup qarâr eyler
Her kişi bir yir ihtiyâr eyler
- 475 Eyle örter ki ‘arša-ı çadır
‘Arša-yı arzı nitekim gökler
- 476 Cem‘ olup ol mekân-ı vâsi‘ de
Ey huşûşa ki leyl-i tâsi‘ de
- 477 Eyle yanar ki şem‘ -i şâm-efrûz
Reşk ider aña nice şeb nice rûz
- 478 Felek-i şâmine döner ‘Arafât
Seyr ider anı cümle seyyârât
- 479 Ol gice tâ seher heme hüccâc
Kendi ‘arşında hep ider mi‘ râc
- 480 Ol gicede olan mu‘âmeleler
Menn-i Mennândan münâveleler

477 eyle: eyler A2; fürûz: efrûz A2, S; şeb: dün A1,S.

	481	Men tenâvelhü min zıyâfillâh Kul henî' en lehü henî' en leh
	482	Rabbi yessirli rabbi yessirli Lâ tü' assirli lâ tü' assirli
	483	İrtesi ola çünkü şubh-ı 'amel İtmeñüz anda 'azm-i seyr-i cebel
	484	Cebel rahmet ve mübârekdür Cebel-i Nûrdan ol ebrekdür
	485	Pây-mâl eylemek ki menhîdür Dir kıtâb ebğaz-ı menâhîdür
	486	Çü şehir kılasız o günde şalât Eyleyün âhîrinde tekbîrât
17 ^a A2	487	İmtisâl eyleyüp kamu emre Varasız anda Mescid-i Nimre
22 ^b A1	488	İrce varıñ ki hoşca yer bulasız Ya' ni kim minbere yakın olasız

480 gicede: giceden A2.

485 A2'de bu beyit 486. beyitten sonradır.

488 ya' ni kim: hem dañi A2.

- 489 Oğunur huṭbe diñleñüz anı
Aluñ andan ğıdâ-ı rûḥânî
- 490 Ḥazret-i Hızrile kamu aḳtâb
Görinür anda bî-nikâb u ḥicâb
- 491 Ola kim iresiz naẓarlarına
Ya baḳasız ayağı yerlerine
- 492 Kimyâdur naẓarları olarıñ
Daḥi baṣdığı yerleri olarıñ
- 493 Cem‘ idüp anda Zuhri‘e ‘Aşrı
Ḥoş kılasız imâm-ile ḳaşrı
- 494 Ya‘ni sünnet ḳılınmaz arada
Böyledür ittifâk ârâ’da
- 495 Gerçi kim dedi ba‘zılar câ’iz
İden itsün velîkin itmeñ siz
- 496 Şoñra andan yine revân olasız
Ḥaymeñüz içre kâm-rân olasız

491 iresiz: eydesiz A2.

495 itmeñ: itmeñiz A1.

496 kâm-rân: kâmirân A1.

Evvel vakt-i vakfe-yi ‘Arafât

- 497 Evvel vakt-i vakfe olunsa su’âl
Virûñ añâ cevâbı ba‘ de-z-zevâl
- 498 Âhirinde su’âl olunsa eger
Viriñ añâ cevâbı kıabl-i şehir
- 499 ‘Arafât’a giren ol ezmânda
Hacı olur ölürse gör anda
- 500 Şartdur ammâ ki öle ol muhrım
Ne var oldu ise eger mücrim
- 23^a A1 501 ‘Arafât içre ba‘ de vaqti’z-zuhr
Ol şeru şûrdan dehâna mühr
- 17^b A2 502 Gâh du‘â eyle gâhi telbiye it
Rûhuñı bunlarıñla terbiye it
- 503 Evvel-i zuhrdan ğurûba deĝin
Ya‘ni kim sâ‘at-i vücûba deĝin

497 evvel: ol A2; Bu beyitin birinci mısra‘ ı vezne uymuyor.

499 ezmânda: zamânda A1; gör anda: sekrânda A1,S; Hacı olur ölürse: Hacı ölürse S.

500 oldu ise eger mücrim: oldıysa eger mücrim A2.

501 şerû şûriden: şerû sûziden S.

- 504 Vakfe vaqtidür eylegil vakfe
Göñliñi virme meleke vakfe
- 505 Vakfe sırrına vâkıf ol vâkıf
‘Arafât içre ‘ârif ol ‘ârif
- 506 Bil ki dîn-i rasûl-i hayru’l-emel
‘Arafât içre oldı ol ekmel
- 507 Vakfede vâkıf iken ol Hâzret
Hâzrete nâzil oldı bu âyet
- Ğāla’l-lāhu tebāreke ve te‘ālā “El-yevme ekmeltü leküm
dîneküm ve etmemtū ‘aleyküm ni‘meti ve razîtü lekümü’l-
İslāme dînen”
- 508 Sen de ‘irfānda ihtimām eyle
Dînüñ Aḥmed gibi tamām eyle
- 509 ‘Arafât içre olmayan ‘ârif
Vâkıf olmadı sırra ol vâkıf
- 510 Vakfesidür vuḳûf-ı cismânî
Vakfe oldur ki ola rûḥânî

506 hayru’l-emel: hayru’l-enâm A2; ol ekmel: cümle tamām A2.

510 ki: kim A2,S.

- 511 Didiler saña vâkıf ol vâkıf
Ya‘ni kim aña vâkıf ol vâkıf
- 23^b A1 512 Ger vuķûfıñ yetişmez ise aña
Vaķfeden pes ne hâşıl oldu saña
- 513 Cebel-i Raķmet-ile ol şaķarât
Vaķfe itmekdedür heme senevât
- 514 Hâke yüz urup ibtihâlile
Vaķfe eyler lisân-ı hâlile
- 515 Sîne şad pâre çâk çâk olmuş
Gözi yaşıle bürkeler tölmuş
- 18^a A2 516 Niceler bu cebelde buldı murâd
Niceler bu maķalde oldu şâd

513 Raķmet-ile: raķmetle A1; itmekdedür : itmekdirA1; senevât: sevvât A2.

514 urup: vur S; urup ibtihâlile: uruben ramâlile A2.

515 Bu beyitten sonra A2’de şu üç beyit bulunmaktadır.

Tâc hacdur okuya başında

Nice sir var içinde taşında

Şanki Mecnûn’dur başında yuvâ

İdiniyor nice mürģü anı me’vâ

Ya‘ni mürģân seyr-i rûhânî

Ediniyordurlar aşyânu anı

516 bu cebelde buldı: buldı bu cebelde A2.

517 Hâli vardır bunuñ Hudâ'yile

Ğâli vardır bunuñ Hudâ'yile

518 Olmasa ger Hudâ'yile hâli

Ka'be'den olmaz idi ol 'âlî

519 Bu sa'âdet ger olmasa aña tâc

Olmaz idi bu kıble-i hüccâc

520 İtmeyen bu cebel yanında vuķûf

Hacı olmaz tavâfı itse ulûf

Ğâle rasûlullâh şallallâhu 'aleyhi ve sellem “El haccu
'arafehü”*

521 Çünkü vakfe yerine tura imâm

Vakfeye tura muħrim ide kıyâm

522 Olıñız siz de daħi imâma ħarîb

Ki olur ol ħurbet-i ihtimâma ħarîb

35^aS

523 Cem' olup anda niçe biñ hüccâc

Lutf-ı Mevlâ'ya her biri muħtâc

519 ger olmasa: olmasa A1; olmaz idi: olmazdı S; bu kıble-i hüccâc: o kıble-i hüccâc A2..

* Ğâle rasûlullâh şallallâhu: Ğâle'-nebiyyü 'aleyhi's-selâm A2.

521 Birinci dizedeki tura: vara A2, S.

522 olıñız siz daħi: olıñız siz de daħi A1. Beyitin ikinci mısra'ı vezne uymuyor.

24 ^a A1	524	Cümle ser pâ bürehne vü ‘ uryân Sîneler çâk ve dîdeler giryân
	525	Ağlayup derd-ile fiğânlar idüp Nâleden ‘ arşa nerdbânlar idüp
	526	Kimisi derd-i dilden eyler âh Kimi eyler derûndan eyvâh
	527	Kimisi derd-ile fiğân eyler Gözleri yaşını revân eyler
	528	Kimi nâz u kimi niyâz eyler Kimi sûz-ile keşf-i râz eyler
	529	Kimisi derd-i dilden eyler yâd Kimisi derd-ile ider feryâd
	530	Kimi eyler günâha istiğfâr Kimisi tevbeler ider tekrâr
18 ^b A2	531	Kimi der raḥmet eyle yâ Raḥmân İtmişem dürlü dürlü ben ‘ ısyân

-
- 526 eyler âh: fiğânlar ider S; kimisi derd-i dilden: kimi derdile dilden A2; kimi eyler :
kimi aydur A2; derûndan: derûnından A1.
- 529 kimisi derd-i dilden: kimi derdile dilden A2; kimisi: kimi A2; Birinci mısra‘daki
kimisi: kimi S.
- 531 der: deyü S.

- 532 Kimi der ğarķ-ı baħr-i   iŗy nım
Leyki  mm div r-ı ğufr nım
- 533 Ŗanasın r z-ı maħŗer oldu bed d
Z ahir oldu ķamu Ŗaķ  vu sa  d
- 534 C mle ħucc c-ile o ğ n   Araf t
Fi'l-meŗel r z-ı   arŗa-yı   Araŗ t
- 535 Eyley p c mle keŗf-i dest-i du   
Hem t t p s r-ı   arŗa r y-ı rec 
- 536 Ŗanasın ki dem-i ħis b dur
Dest-i a  m lin  n kit b dır
- 24^b A1 537 R z-ı maħŗerd r r kit b n oķur
Defteri i re faŗl u b b n oķur
- 538 Be zey p ħaŗre   arŗa-yı   Araf t
G rin p c mle ħ let-i   Araŗ t
- 539 Eyle Ŗan kim dem-i ķiy metd r
Y  u r z-ı ħis b u ħasretd r

532 der: dey  S.

536 ki: kim A2,S.

538 g rin p: g rin r A2; Birinci mısra daki   Araf t:   Aras t A2.

539 y  u: y  ud S.

- 540 Ol günü ben nice ‘ayân ideyim
Ğâyibi ben nice ‘ayân ideyim
- 541 Ol günün hâlin ehl-i hâl bilür
Şanmañuz anı ehl-i kâl bilür
- 542 Her varan anda ehl-i hâl olmaz
Hey nice hâl ehli kâl olmaz
- 543 Ehl-i hâlin dilinde derd gerek
Eşk-i germile âh-ı serd gerek
- 544 Ehl-i derd olmağa devâ ide gör
Derd alup derdiñe şifâ ide gör
- 545 Ol zamân u zemîn –i zaḥmetde
Ol maḥall u maḳâm – ı raḥmetde
- 546 El açup faḳr u fâḳañuz üzre
Eyleyün vaḳfe nâḳañuz üzre
- 547 Deyiñüz cümle yâ Kerîm u Raḥîm
Yâ Ğafûr u Şekûr u Ḥayy u Ḥalîm

540 Birinci mısra‘daki ‘ayân: beyân A2, S.

544 derdiñe: derdile S.

545 maḥall u maḳâm: maḳâm u maḥall A2.

547 yâ Kerîm u Raḥîm: yâ Kerîm u yâ Raḥîm A1,A2.

19 ^a A2	548	Va‘ fu ‘ annâ zünûbenâ yâ Rab Vemḥu vestur ‘ uyûbenâ yâ Rab
	549	Ve teḳabbel du‘ â ‘ enâ yâ Rab Vestecib müdde‘ â ‘ enâ yâ Rab
25 ^a A1	550	Yâ Laṭîf u ‘ Aṭûf u yâ Ğaffâr Ve ḳinâ rabbenâ ‘ azâbe’n-nâr
	551	İsteyüñ eyleyüp münâcâtı Dünyevî uḥrevî murâdâtı
	552	Şubḥ-veş-çâk idüp giribânı Eyleñiz nâlelerle efgânı
	553	Yüz tutuben der-i münâcâta Debredüp dil du‘ â vü ḥacâta
	554	El açup anda yâ Kerîm idesiz Ṭaleb-i raḥmet-i Raḥîm idesiz

548 zünûbenâ: va‘ fir lenâ A1.

549 müdde‘ â ‘ enâ: du‘ â ‘ enâ A2.

552 eyleñiz: eyleyüñ A2.

553 tutuben: tutub A1,S; der -i münâcâta: der ki münâcâta A1,S.

- 555 Gâhi derdile âh u zâr idesiz
Mâ mâzâ için i' tizâr idesiz
- 556 Ben Ğubârî hem anda yâd idesiz
Rûhımı rahmetile şâd idesiz
- 557 Hâzret-i server-i huceste-şîfât
İçün eyleñ hezâr kez şalavât
- 558 Yâd idüñ daḥi âl u aşḥabı
Daḥi erbâb-ı şıdk u aḥbâbı
- 559 Eyleyüñ her birinden istimdâd
Tâ ki anlar da ideler imdâd
- 560 Yâd idüñ Pâdişâh-ı İslâm'ı
Ansız olmaz du'ânıñ itmâmı
- 561 Ya'ni kim Hâzret-i Süleymân'ı
Ki odur tâc-ı âl-i 'Osmânî
- 562 Hep anuñ himmetiyledür bunlar
Hep anuñ nuşretiyledür bunlar

555 S'de 554. beyitin ikinci mısra'ı ile 555. beyitin ikinci mısra'ı yer değiştirmiştir.
556 Bu beyit A2'de yok.
558 aḥbâbı: ecbâbı A1.
561 odur: oldurur S; oldur A1,A2.

25 ^b A1	563	Emr-i hacda ger itseler ihmâl Olur ol demde emr-i hac battâl
	564	Furşat u nuşretin dilek eyleñ Rûz u şeb devletin dilek eyleñ
	565	Hâfız-ı dîn ü sedd-i İslâm'dur ‘Âmme-i nâsa devlet-i ‘âmdur
19 ^b A1	566	Âl-i ‘Oşmân'da gelmedi mişli Şıdk u îmanda gelmedi mişli
	567	Mâ haşal bu ki kûtb-ı devrândur Ğâyet ü ğâyet-i müsûlmândur
	568	Serr-i bahtından eyleñ istimdâd Eger isterseñüz huşûl-i murâd
	569	Ola kim gözyaşın revân idesiz Dürlü ‘ummânı bî-girân idesiz
	570	Gerek olan o demde yaşıdur yaş Taşı ser-sebz ider o yaş kardaş

564 dilek eyleñ: dileñ anıñ A2, S.

567 müsûlmândur: müslimândur A2,S.

570 taşı ser-sebz: taşı sebz S.

- 571 Țurma yağdur sirişkden bârân
 ‘Arafât’da olur o tuḥm-ı revân
- 572 Ol yere tuḥm-ı çeşm-i giryân ek
 ‘Arafât içre sen de bûstân ek
- 573 Rûz u şeb yağdur aña bârânuñ
 Âb-ı rûyıdur ol bu bûstânuñ
- 574 Ola çün tuḥm-ı pâk u hem nemnâk
 Mezra‘ a hem ola mübârek ḥâk
- 575 Ḥâşşa hem ol tuḥum calınmış ola
 Niçe çe belki incelinmiş ola
- 26^a A1 576 Meyvesi tîz biter o bûstânuñ
 Güli tez güler o gülistânuñ
- 577 Toḥmuñ ol ḥâk-i pâke var eke gör
 Geçmedin vaqt-i bûstân dike gör
- 578 Ḥûb olur cümle meyve-i ‘Arafât
 Meyve-i cândur andağı şemerât

571 turma: tur A2; sirişkden: şirişkden A1; ‘Arafât’da olur: ‘Arafât’da ki olur A2.
572 ol: o S.
573 bu bostânıñ: bostânıñ A2, S.
578 Ḥûb olur cümle meyve-i ‘Arafât: Ḥûb olur meyve-i ‘Arafât A1.

579 Didi dünyâ nebî mezârı‘ dur
Eke gör toḥmı pür-menâfi‘ dur

Ḳāle rasûlullâh şallallâhu ‘aleyhi ve sellem “E’-d-dünyâ
mezra‘ atü’l-âhireti “*

580 Ol toḥumdan murâd göz yaşıdur
Anı sen şanma sünbüle başıdur

581 Eke gör geçmedin anuñ vaḳti
Dike gör geçmedin anuñ vaḳti

20^a A2 582 Toḥmı vaḳtinde ekmeyen bende
Ḥûşe direr o vaḳt-i ḥizmetde

Der ifâza-yı be-sû-yı Müzdelife

35^b S 583 Vaḳfe ki irib ğurûba ola tamâm
‘Azm idüp irtihâle inüp imâm

584 Menzil olur o gice Müzdelife
Seḫeri idüñ anda hem vaḳfe

579 dünyâ: server-i cihân A1,S.

* Ḳāle rasûlulâh şallallâhu ‘aleyhi ve sellam: Ḳāle’n-nebiyyü ‘aleyhi’ş-şalâtü ve’s-selâm A2.

580 anı sen şanma: anı şanma sen A2.

583 idüp: ide A2,S; Birinci mısra‘ vezne uymuyor.

Qālallāhu tebâreke ve te‘âlâ “Ve izâ efaztüm min ‘arafâtin
fe’z-kuru’l-lâhe ‘inde’l-meş‘ari’l-ḥarâm”*

26^b A1

- 585 Cem‘ olur anda mağribile ‘ışâ
Qılınur ya‘ni bu ikisi kuşa
- 586 Mağribi kıluñ evvel üç rik‘at
Qoymañ ikisi beynine sünnet
- 587 Çünkü mağrib namâzı ola tamâm
Sür‘at itsün o dem kıyâma imâm
- 588 Ol gice ḥâzır eyle yetmiş taş
Ki ola her birisi serçeye baş
- 589 Ba‘de vakfe Minâ’yadur ḥarekât
İderek telbiye ve tekbîrât
- 590 Çün Minâ’ya varup nüzûl idesiz
Yedi taş alup atmağa gidesiz
- 591 Atasız anda cemre’-i ‘Aḳabe
Ol nüsükden biri ola raḳabe
- 592 Şoñra idüñ tırâş u ḳurbânı
Budur emr-i şerîf-i Sübhânî

*

Bu âyet A2’de yok.

- 593 Haccıñuz çünkim ola hacc-ı Kırân
Şükr-i kurbânıñ iki idiñ ol zamân
- 594 Muhrime her harâm-ı bi'l-icmâ^c
Olur ol dem helâl-i gayr-i cimâ^c
- 595 Oldı ba^c de vuķū^c -ı çâr-ı tavâf
Bizde olur helâl olarda hilâf
- 596 Anıñıçün ki bu tavâf-ı farz
Gerçi olupdurur mişâl-i qarz
- 597 Dördi farz oldı vâcib oldı üçi
Görelim kim bilür şoruñ bu üçi
- 27^a A1 20^b A2 598 Şoñra var Ka^c be'i tavâf eyle
Baħr-i raħmetden iğtirâf eyle
- 599 Ol dem it farza niyyet-i dil-h^hâh
Hâlişan muħlişan li-vechi'l-lâh
- 600 Bunıñ üçünde de remel eyle
Bu da sünnet dūrūr ^camel eyle

593 ola: oldı A2, S; ol: o A2,S.İkinci mısra^c vezne uymuyor.

596 olupdurur: olupdur A1,A2; qarz: farz; farz: qarz S.

597 vâcib oldı üçi: vâcib üçi A1; İkinci mısra^c daki üçi: gücü A2,S.

598 Bu beyitten sonra A2'de "Der beyân-ı tavâf-ı farz est in " başlığı var.

- 601 İstilâm eyle yine rûkneyni
Yine ta‘ zîm it bu işneyi
- 602 İdesin çün tavâf-ı farzı tamâm
Mültezem ola yine saña maḳâm
- 603 Evvelâ ḥamd idüp şenâ idesin
Ba‘ dehu ağlayup du‘ â idesin
- 604 İdesin çün du‘ âñı hep tetmîm
Eyle ‘azm-i maḳâm-ı İbrâhim
- 605 Yine kıl anda hoş şalât-ı tavâf
Ba‘ dehu it du‘ â-yı ‘afv u ‘afâf
- 606 Şoñra var âb-ı zemzemi nûş it
Baḥr-i ‘ummân gibi yine cûş it
- 607 Ba‘ dehu it yine Şafâ’ya şu‘ud
Şoñra it Merve cânibine fûrûd
- 608 Yine cümle şerâ’iṭin eyle
Yine cümle vesâ’iṭin eyle

601 yine rûkneyni: rûkneyni A2.

602 yine saña: saña yine A2.

604 hep: sen A2.

- 609 Ba‘ dehu it yine Minâ’ya rücû‘
Var ziyâretler içün eyle şurû‘
- 610 İrtesi çünkim ola ba‘ de’z-zevâl
Cemerât içün eyle isti‘ câl
- 27^b A1 611 Anda olmuş durur binâ üç mîl
Ki anda şeytana taş atdı Halîl
- 612 Mîl-i evvel yol üzre cüz’-i şapa
Şâni ortada şâlişi ‘ Akabe
- 613 Hûş atup her birisine yedi seng
Eyle şeytânla anda sengîn-cenk
- 614 Di bu kavli ki eyledim taḥrîr
Taş atarken ol üç yire bir bir
- “Bismillâh ‘ alâ rağmi’ş-şeytâni ve hızbihi”
- 615 Ba‘ de remy eyle Ka‘ be’ye iḳbâl
Eyle anda du‘ â ‘ ala’l-ikmâl

609 it: kıl A2.

610 çünkim: çünki A2.

611 taş: taşlar A2, S.

613 at: atub A2; at: it S; S’de “anda” sözcüğü yok.

614 Bu beyitin ikinci mısra’ı A2’de “Sen de levḥ-i diliñde kıl taḥrîr” şeklinde.

615 Bu beyit A2’de yok; eyle Ka‘ be’ye iḳbâl: eyle Ka‘ be’ye eyle iḳbâl A1.

616 Dört güne dek bu taş-ile cenk it
Yevm-i râbi‘ de Mekke’ye âhenk it

617 Anda ten‘imiden getür ‘umre
Eyle tetmîm-i hacc uyup ‘emre

Ḳāla’l-lāhu tebâreke ve te‘âlâ “Ve etimmü’l-hacce ve’l-
‘umrete lillâl”

618 Ka‘be’yi rûz u şeb tavâf eyleñ
Hem Harem içre i‘tikâf eyleñ

619 Şadağa eyleyüp ‘ibâdet idiñ
Ki olur anda birine yüz biñ

620 Virseñüz bir faķîre bir dirhem
Yüz biñ olur Hudâ yanında o hem

621 Eyleyüñ anda şıdķile şadaķât
Bir daḥi anda kim varur heyhât

28^a A 622 Anda taḥşîl idüñ nice muḥliş
Size olsun du‘âcı ol ḥâliş

618 Harem: ḥarâm A1; Bu beyit A2’de yok.

619 birine: yerine A2.

620 virseñüz : viresiñiz A1.

- 623 Mekke uluların ri‘ âyet idüñ
 Daḥi uluların ziyâret idüñ
- 624 Dirisin ölüsün ziyâret idüñ
 Dürlü ta‘ zîm idüp ri‘ âyet idüñ
- 625 Evliyâ ma‘ deni dürür Mekke
 Aşfiyâ menba‘ ı durur Mekke
- 626 Andadur aşdîkâ vu şıddîkîñ
 Andadur etḳiyâ’ vu ehl-i yaḳîñ
- 627 Mekke’ dedür cemî‘ -i kâmiller
 Mekke’ dedür cemî‘ -i fâzıllar
- 628 Oldı çün ehl-i Mekke câru’l-lâh
 Ya‘ ni kim sâkin-i civâru’l-lâh
- 629 Her biri tâc-ı kuṭb-ı dîn oldı
 Ḥaḳḳ’a ḳurbetleri yaḳın oldı

623 ri‘ âyet ziyâret A2.

624 Bu beyit A2’de yok; Beyitin ikinci dizesi A2’de 623. beyitin ikinci mısra‘ ı ile karışmıştır.

625 menba‘ ı durur: ma‘ deni dürür A2.

627 Mekke’ dedür: Mekke’ dür A2.

628 Bu beyitin ikinci mısra‘ ı A2’de “ Sâkin-i mesken-i civâru’l-lâh “ şeklinde.

	630	Uruñ ayağı tozlarına yüzi Sürüñ ayağı tozlarına yüzi
	631	Kimyâdur ayağı tozları hep Cevher-i cân-fezâdur evleri hep
21 ^b A2	632	Dem-i ‘Îsâ durur nefesleri hep Rûh-ı kıdsî durur mekesleri hep
	633	Mekke’nüñ hâk-i pâki cevherdür Gûh u kühsârı kân-ı gevherdir
	634	‘Aynıdır cişme-sâr-ı âb u hayât Nârıdur nûr-ı dâfi‘i’z-zulümât
28 ^b A1	635	Nefs-i Cebrâ’il’i dürür bâdî Rûh-ı pâkile pürdür ol vâdî
	636	Mekke’dür yeri kıtbu’l-aqtâbuñ Mekke’dür yeri hayru’l-aşhâbıñ

630 sürüñ: uruñ A2, S.

631 evleri: özleri A2; S’de bu beyitin ikinci mısra‘ı 632. beyitin ikinci mısra‘ı ile karışmıştır; 632. beyit S’de yok.

632 rûh – i kıdsî durur: rûh-i kıdsî A2.

635 nefs-i Cebrâ’il: nefes-i Cebrâ’il S,A2; dürür: dür A1.

636 kıtbu’l-aqtâbuñ: kıtbu’l-aqtâbıñ A1.

- 637 Ben Ğubârî olada yâd eyleñ
Zerreden ‘ arza şad vidâd eyleñ
- 638 Diñ ki var bir muhibb –i muhlişîñiz
Muhliş illâ ki lübb-i muhlişîñiz
- 639 Her biriñizden eyler istimdâd
Lâyık oldur kim idesiz imdâd
- 640 Sicn-i sulţânide o mescûndur
Hâli Yûsuf gibi diger gûndur
- 641 Hâk-i pâyiñize siziñ müştâk
Künc-i zindânda olmasa tûşsâk
- 36^a S 642 Zerre gibi olurdı ol pûyân
Nirden evvel tozardı ol pûyân
- 643 Bizden evvel gelürdi ol bunda
Biz giderdük alurdı ol bunda
- 644 Göremezdik o zerrenüñ özüni
Belki nice özüni hem tozını

637 orada: olada A1,S; eyleñ: idiñüz A2; şad vidâd: vidâd A1,S.

639 Bu beyit A2’de yok.

640 Bu beyit A2’de yok.

642 pûyân: yarrân S,A1; A1’de ve S’de beyitin ikinci mısra‘ ı “ırmaz idi Urum’da bir an “ şeklinde.

	645	Size ol zerre çok selâm itdi Cümleten zıkr-i hâş u ‘âm itdi
	646	Hâk-i pâyiñize yüzün sürdi Belki yüzün degil gözün sürdi
	647	Her birinüñ meded du‘âsın aluñ Celb-i kalb eyleyüp rızâsın aluñ
29 ^a A1	648	Mekke’de çok mezâr-ı ehlu’l-lâh Her biridür ulu ziyâretgâh
	649	Her birisin ziyâret eyleyiñüz Rûh-ı pâkın ri‘âyet eyleyiñüz
	650	Eyleyüñ her birinden istimdâd Bulüñ anlar gibi tarîk-i reşâd
22 ^a A2	651	Hep zamân ziyâret idüñ mevâlîdi Dağı Kur’ân içün mevârîdi

644	Beyitin ikinci mısra ‘ı “Nice özini belki hem tozını” şeklinde.
645	cümleten: cânile A2.
646	belki yüzün degil: niçe yüzden dağı A2.
648	mezâr: hezâr
650	istimdâd: istiğdâd A2.
651	heb zamân: hem A1,S.

652 almasıun yer ki ormemiş ola siz
Yüz-ile özi sürmemiş ola siz

Der tamâm-ı kitâb-ı hâtime^{*}

653 Mekke'den ıkmaa u 'azm idesiz
'Azm-i cân u öñülden cezm idesiz

654 Eyleyiñ ol zamân tavâf-ı vedâ'
Emr-i vâcibdür ol 'ale'l-icmâ'

655 Yine cümle şerâ'îtin idesiz
Yine cümle vesâ'îtin idesiz

656 Hacer oldu ü ibtidâ-ı vülûc
Yine andandur ibtidâ-ı hurûc

657 Hacer'e denilür yemînu'l-lâh
Hem dai denilür emînu'l-lâh

658 Aşlı budur ki 'ahd-i nâme-i mâ
Yazılıpdur ezelde abl-i semâ

* Bu başlık A2'de yok.

653 öñülde: öñülden A2.

654 eyleyiñ: eyleyiñüz A2.

658 ezelde: hem anda A2.

	659	Şimdi ol nâme anda emânetdir Pes emînu'l-lâh aña işâretdir
29 ^b A1	660	Hem yemîn olduğu budur Hacer'ün İzzetile rükünde ol güheriñ
	661	İtse kaşd-ı tavâf muhrim-i 'ûr Anı bûs itmeyince yok destûr
	662	Pes yemîn olduğu bu ma' nâdur Hem emîn olduğu o ma' nâdur
	663	Çünkü geldi konuk irâdetle Lâyık oldur gide icâzetle
	664	Pes idüp dest-i bûsı rihlet ide Aña ol dem vedâ' -ı hasret ide
	665	Çün Harem'den ola hurûca şürû' Hacerü'l-esvede yine eyle rücû'
	666	Evvelâ el tutup irâdet al Şoñra bûs eyleyüp icâzet al

659 emînu'l-lâh: emîn A2.Bu beyit vezne uymuyor.

662 o: bu A2.

663 oldur: oldur ki A2.

665 ola: ide A2; Beyitin ikinci mısra' ı vezne uymuyor.

- 667 Ol güher üstüne güherler dök
Ağlayup dürlü dürlü dürrler dök
- 22^b A2 668 Di ki yârın şehâdet eyle baña
Şefkat idüp şefâ‘at eyle baña
- 669 Ardın ardın rücû‘ idüp geriye
Eyleyüp poştı Bâb-ı Hurûciye
- 670 Çık o bâbıñ öñünde eyle kıyâm
Anda eşkile it tazarrû‘-ı tām
- 671 Eyle ol bâb öñünde niçe vedâ‘
Eyle bu âyetile istircâ‘
- Ellezîne izâ eşâbethüm muşîbetün kâlû innâ lillâhi ve innâ
ileyhi râci‘ ûn*
- 672 Ba‘de-zân merkebe süvâr olası
Tâlib-i râh-ı reh-güzer olası
- 673 Ya‘ni hem râh-ı kâr‘vân olası
Rûm’a yâşım gibi revân olası

667 dürrler: dürerler A2.

671 niçe: yine A2.

* Âyet A2’de “izâ” dan başlıyor; S’de “innâ lillâhi” den başlıyor.

674 Şaķınıñ kâr`vândan olmañ dûr
Olmayunñ yoluñ emnine mağrûr

Der ġazel ki münâsib-i ħâlest*

23^a A2

675 Bu muşîbet degil midür yârân
Ki ola dûr-i Ka`be`den insân

676 Hâşşa kim ola ehl-i Mekke o şahış
Belki hem ola aķreb-i cîrân

677 Ola ehl ü `ayâli hem anda
Kendi eşk gibi ola Rûm`a revân

678 Rûm`da firķat odı yaķar iken
Olmış iken pür-âteş-i sûzân

679 Aña zindân iken bu dâr-ı cihân
İdeler anı yine der-zindân

680 Benim ol şahş kim felekde iken
Olmışam şimdi ħâkile yeksân

681 Ey Ğubârî ümîd-vârem kim
Dest-ğirim olup yine Subĥân

674 olmañ dûr: dûr S.

* A2`de bu kısım 691. beyitten sonra bulunmaktadır.

679 anı yine: yine anı S.

	682	Yine muẖrim idüp beni H̱arem'e Ola meskenle Mekke baña mekân
	683	‘ Âkıbet hem türâbım anda olup Toprağı çekdi diye hep yârân
30 ^b A1	684	Mekke'den daẖi olmadın fârik Oķuñ üç ve's-semâ'i ve't-târık
	685	Şadaķa eyleyüñ yemîn ü yesâr Eyleyüñ şükür içün fakîre nişâr
	686	Fuķarânuñ çıķuñ du' âsıyla Dürlü dürlü güzel şenâsıyla
	687	Niçe güzel du' âlar eylerler Niçe güzel şenâlar eylerler
	688	Can fedâ anlarıñ du' âsına Dil fedâ anlarıñ şenâsına

681	ümîd-vârem: ümîd-vâr S.
682	meskenle: müknetle A1,A2.
683	Bu beyit A2'de yok; Bu beyitten sonra S'de de boşluk var ama yazı yok.
684	684-691. beyitler arası A2'de 674. beyitten sonradır; 683.beyitten sonra "Der ğazel ki münâsib-i hâlest" başlığından sonra 675-683. beyitler arası yer alıyor.
685	Şıdķa: şadaķa S; şeker içün: şükür içün S.
687	İkinci dizedeki güzel: zîbâ S.

- 689 Kâski ben olardan ola idim
Anlarıñ rütbesini bula idim
- 690 Yâ İlâhî olardan eyle beni
Efkar-i nâs olayım itme ğanî
- 691 Faqr u fâkımla leff ü neşr olayım
Tek hemân anlarıñla haşr olayım

36^b S

Ḳıṭ‘a-ı Hâtime-i Zîrû-ı Niyâz*

- 692 Fazl-ı vücûdıñla bu risâlemi hem
‘Aybdan pâk u sâlime eyle
- 693 Çünkü ihsânıñ ile hıatm oldu
Bâ‘ış -i hüsn-ü hâtime eyle

Târih-i tamâm in risâle

- 694 Çün geşt ü tamâm in risâle
Der mâh-ı Receb ze-behr-i hüccâc

31^a A1

- 695 Ayed be dilem rekîk-i târiḥ
Tamâm şod Menâsik-i Hacı

691 Bu beyitten sonra A2’de “Der ğazel ki münâsib-i hâlest” başlığı altında 675- 682. beyitler arası yer almaktadır; Bu beyiten sonra S’de “El-ḳıṭ‘atü’l-‘arabiyeti” başlığı altında 696,697 ve 698. beyitler var.

* Bu kısım, 692. ve 693. beyitler A2’de yok.

695 Eser A2 ve S’de bu beyitte sona ermektedir; âyed: âmed S, A2.

Temmet hâzihi'r - risâleti's - şerîfeti'l – manzûme ve'l-
makâleti'l - münîfeti'l - merķûmeti 'alâ yed-i mü'ellifihe'l-
faķîri ilâ rahmeti'l-lâhi Te'âlâ ve teķaddese li- 'Abdi'r-
rahmâni'l-Ġubârî'l-Aķşehrî şümme'l-Mekkiyyü bi vaţani'l-
ikâmeti bi-ehlihi ve 'ayâlihi es'adehümü'l-lâhü fi'd-dâreyn

El- kıt'atü'l-'Arabiyye*

- 696 Hâbesûnî bi sicn-i sulţânin
Seneteyni ve ba' zi'l-ezmâni
- 697 Ebeden mâ raeytü haze'l-ħabse
Ġayru ta' lîm şabrî'l-aħzâni
- 698 Ey Ġubârî felâ tegummü ğammen
Küllü ğammin li nev' i'l-insâni

Kıt'a*

- 699 Emûtu ve yebķâ küllü mâ ketebtühü
Feyâleyte men yeķra' ħuţûţî-de' â-liya
- 700 Le' alle ilâhî ya' fü 'annî bi fażlihi
Ve yaġfiru zellâti ve sû'-u fi' âliya

* Bu kısım ve sonraki üç beyit S'de 691. beyitten sonradır.

* Bu kısım ve sonraki iki beyit A2 ve S'de yok.

SONUÇ

Hac ibadeti Kur'ân-ı Kerîm'de namaz, zekat ve oruç gibi İslâm'ın üç temel ibâdetinden daha ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Bu ibâdetin îfâ şekli, yasakları, farz, vâcip ve sünnetleri, haccın yerine getirildiği mekânlar hakkında gerek Kur'ân-ı Kerîm, gerekse hadisler teferruatlı bilgiler içermektedir. Bu sebepten hac ibâdeti müslüman milletlerin edebiyatına da çeşitli yönleriyle akseden önemli bir konu olmuştur.

Hac ve Kâ'be motifi Türk edebiyâtında dîvan şiirinde ve bilhassa dinî ve tasavvûfî edebiyatta bir mazmun ve remiz olarak yer almış, bunun yanında hac için müstakil eserler de kaleme alınmıştır. Bilhassa Yavuz Sultan Selim'in döneminde Mekke ve Medine'nin Osmanlı hakimiyetine girmesi ile bu mekanların önemi artmış, yazılan bu eserler hacca giden müslüman Türkler için bir rehber özelliği taşımıştır. Yalnız bunlar günümüzdekilerden çok farklıdır. Menâsikü'l-Hac denilen bu eserlerden bazıları hac ibâdetini fikhî yönleriyle anlatmanın yanı sıra, hac yolcusunun gideceği ve konaklayacağı yerler, uğranacak şehirlerdeki bazı büyüklerin kabirleri, yapılacak olan vazife ve ziyâretler hakkında da bilgiler ihtivâ etmekte olup, bu yönüyle tarîhî, ictimâî ve edebî değerini artırmaktadır.

Bu eserler gerek manzum gerekse mensur olarak karşımıza çıkmaktaysa da diyebiliriz ki manzum olarak kaleme alınmış olanlar edebî açıdan daha çok incelenmeye değer hususiyetler taşımaktadır.

Bizim tezimizde inceleme konusu olarak seçtiğimiz *Menâsik-i Hac* bu eserler içinde en meşhur olanıdır. Ayrıca bu türün ilk mesnevîsi olması hasebiyle de önemlidir. Abdurrahmân Gûbârî bu eseri zindanda iken kaleme almış olup bu da esere ayrı bir güzellik kazandırmıştır. Şöyle ki Gubârî, Mekke'ye ve burada bıraktığı ailesine duyduğu hasreti, özlemi dile getirirken okuyucuların da gönül dünyalarına seslenmiştir. Allah'a, bu gurbetini sona erdirip, kendisini hasretini

çekiği o mukaddes topraklara kavuşturması iin yaptığı duâlar eseri, haccı sadece fikhî yönleriyle ele alan bir eser olmaktan uzaklaştırmıştır. Eser bu yönüyle günümüz hac rehberlerindeki büyük bir eksikliği gidermektedir.

Fakat bununla birlikte alışmamızda dikkatimizi eken bir husus şâirin Medine'ye ve oradaki ziyâret yerlerine hi deyinmemiş olmasıdır. Hac ibâdetini yerine getiren hacılar, buradan sonra Medine'ye uğrayacakları ve burada da Hz. Peygamber, ashab ve evliyânın kabirlerini ziyâret edecekleri konusunda bilgilendirilmemiştir. Bu husus ihmal edilmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki bütün bu yönleriyle ayrı bir önem taşıyan bu eserler kütüphâne raflarında araştırmacıların ilgisini beklemektedir. Bunların günümüze kazandırılması günümüzdeki hac rehberlerinin de kalitesini artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Alparslan, Ali,** “Gubârî Abdurrahman”, *DİA*, İstanbul 1996, XIV, 167-169.
- Âşık Çelebi,** *Meşâirü’ş-şuarâ* (nşr. G. M. Meredith Owens), Londra 1971.
- Bayyığit, Mehmet,** *Sosyo-kültürel Yönleriyle Türkiye’de Hac Olayı*, Ankara 1998.
- Beyânî, Mustafa b. Cârullah** *Tezkiretü’ş-şuarâ* (haz. İbrâhim Kutluk), Ankara 1997.
- Bilmen, Ömer Nasûhî,** *Büyük İslâm İlmihâlî*, İstanbul ty.
- Bursalı, Mehmed Tâhir,** *Osmanlı Müellifleri* I-III, İstanbul 1342.
- Bursalı, Mehmed Tâhir,** “Gubârî (Abdurrahman bin Abdullah), *Türk Yurdu Dergisi*, Yıl 3, sy. 51, İstanbul 1913, s. 55-56.
- Cunbur, Müjgan,** “Eski Şiirimizde Kâbe ve Kâbe Ziyâretleri”, *MÜTAD, Âmil Çelebioğlu Armağanı*, İstanbul 1993, s. 141-147.
- Çelebioğlu, Âmil,** *Kânûnî Sultan Süleyman Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul 1994.
- Devellioğlu, Ferit** *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1978.
- Evliyâ Çelebi,** *Seyahatnâme I-X*, İstanbul 1935.

Gelibolulu Âlî, *Kühü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994.

İpekten, Haluk (ve dğr.), *Tezkîrelere Göre Dîvan Edebiyatında İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988.

Karataş, Ahmet, *Türk-İslâm Edebiyatında Manzum Menâsik-i Haclar ve Nâlî Mehmed Efendi'ye Atfedilen Menâsik-i Hac* (yüksek lisans tezi, MÜSBE, İstanbul 2003).

Karadağ, Özay, *Abdurrahman Gubârî ve Kabenamesi* (basılmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), Sivas 1999.

Kınalızâde, Hasan Çelebi, *Tezkîretü's-şuârâ* (haz. İbrâhim Kutluk), Ankara 1981.

Kutlu, Mustafa, “Gubârî, Abdurrahmân”, *TDEA*, III, 375.

Latîfî, *Tezkîre*, İstanbul 1314.

Öğüt, Sâlim - Yaran, Rahmi “Hac”, *DİA*, İstanbul 1996, XIV, 389 -397, 410 – 413.

Parmaksızoğlu, İsmet, “Abdurrahman Gubârî'nin Hayatı ve Eserleri”, *TD*, sy. 2 (1950), s. 47-356.

Solmaz, Süleyman, *Ahdî ve Gülşen-i şuarâsı*, Ankara 2005.

Süleyman Saadeddin Efendi, *Tuhfe-i hattâtîn*, İstanbul 1928.

Şemseddin Sâmî,

Kâmusu'l-âlâm, V, 3256, İstanbul 1314.

“Gubârî, Abdurrahman”, *TA*, XVIII, 104.

10 يُوَدُّ زَاوِيًا مَكَانَ آيِنِ بَنِيهَا نَهَ حَالِ مَعْلُومٍ دَرِ غَيْبِ دَانِه

جُوقِ كُتَاهِمِ اَكْرَجِي يَارِ حِمَارِ اَوْ مَرَمِ لَيْكِ بِيَنِه بَنِ غُفْرَانِ

اَوْ مَرَمِ لُطْفِكِيكِه يَا غُفَارِ عَفْوَمِه بَاعِثِ اَوَلِه اِسْتِغْفَارِ

اَللّٰهُمَّ اسْتَغْفِرْكَ وَاتُوبُ اِلَيْكَ مِنَ الذَّنْبِ الَّذِي اَعْتَمْتُ وَمِنْ

الَّذِي لَا اَعْلَمُ

عَبْدُكَ قَالَ اَتُوبُ اسْتَغْفِرُ يَا غُفُورَ اَنْتَ اَرْسَمَ وَاغْفِرْ

اَيْلِدِمِ بِنِ كُتَاهِمِ اسْتَغْفِرُ قَالِدِي غُفْرَانِ نَسَاكِه يَا غُفَارِ

15 اِنْتِمِ دَاخِي تَوْبِه لَر اَوَلُسُونِ تَوْبِه لَر لَه اِيكِي جِهَانِ طُولُسُونِ

قَصْدِ اَيْدِر سَمِ دَاخِي بُو عَصِيَا نَه اَوْ رِي بِيَنِه بِنْدُو نِدَا نَه

مَكْرُ اَلِيْمَه اَوَلِ يَارِ لِيْشِ اَوَلِه بِيْعِ تَقْدِيرِ لَر قَا زِلْمِ اَوَلِه

كُلِّ شَيْءٍ مُّقَدَّرٍ كَا شَيْءٍ هُوَا لَشَمْسِ بِيْنِ بَا لَشَمْسِ

كُرِ يَارِ لَيْدِي سَه اَكِه نَه جَارِه خَوَاهِ نَا خَوَاهِ اَوَلِ خَلْمِ اَوَلِه

20 هَر نَه دَكُو كُتَاهِمِ اِهْكَارِ اِسْمِ مُسْتَحَقِّ عَذَابِ نَارِ اِسْمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1 اَحْيَ قِيُولِ قَبْلَه كَاهِ هَر مُتَحَاجِ اِسْتِكُوْكَ عَذْرُوْا هَر مُتَحَاجِ

اَيْسَا نَكِه صَدِيَا رَمِ وَاَرِ صَدِيَا رَمِيْلَه كَشْفِ رَا زِمِ وَاَرِ

وَاَرَجْنَا بِيَكِه جُوقِ مُرَا كَاتِمِ دِلِ وَجَانِيْلَه عَرْضِ حَا جَارِ شِمِ

حَا جِمِ دِرْ كِه كَاهِ اَيْلَه قَبُوْلِ هَبِ مُرَادَا اَيْلَه مَقْبُوْلِ

5 بِيْرِي بُو دُرْ كِه اَوَلِ مُرَادَا لِيْكَ دِلِ وَجَانِيْلَه عَرْضِ حَا جَارِ تُوْكَ

بِيْرِي زَنْدَا نَه قُوْمَه اَزَادَا يَتِ دِلِ بَرِ غُضَبِه بِيْ بِيْمِ شَادَا يَتِ

تُوْلَه اُوْرْدِ كَسَه نِيْدُوْرْدَا نَه مَظْهَرِ مِ نِيْجِه جُرْمِ عَصِيَا نَه

مِ نِيْجِه بِنْدُوْرْدَا نَه مِ نِيْجِه زَنْدَا نَه مُسْتَحَقِّ عَذَابِ نَارِ اَنَه

اِنْتِمِ جُوقِ كُتَاهِمِ اِهْكَارِ اِسْمِ اِنْتِمِ بِنِ كُتَاهِمِ اِنْتِمِ اِنْتِمِ

بَنِي زَيْدَانَدْنِ اِيْلَهْ خِلَاصْ
 مُؤْمِنَهْ بَنِي اِيْكُنْ بُوْدَارِ جِهَانْ
 شِيْدِي اَرَامْ اَوَلَهْ حِي جَابَنَهْ
 جُحِقْ اَسْتَرْمَدَمْ بِنِمْ جَاهَنَهْ
 25 يَا اَلْهِي بَكْرِيَتْ يُوْسُفْ
 كَرِيْمِدَنْ بَنِي خِلَاصْ اِيْلَهْ
 بِيْنَهْ بُوْخَاكِي صُنْبَهْ كِهْ اِيْرُكُوْر
 قَاكْدِي اَوْلَادِيْكَ عِيَالْ اَنْدَهْ
 اَنْلَرِكِي اَنْدَهْ كُوْرلِي كَرِيَاَنْ
 30 اَنْلَرِكِي كُوْرِي يَا شِي حُرْمِيْنَهْ
 قَالْمِيْسِيْنْ رُوْزِ حُسْرَهْ بُوْ حُسْرَتْ
 بَنْ قَوْلِكْ اَنْلَرِكِي لَهْ شَاْدْ اِيْلَهْ
 اَسْتَايْنَكْ اِيْلَهْ بَنْدِي حَاسْ
 جَاْنَهْ كَلْمِيْشْ اِيْكُنْ بُوْغْدَنْ جَاْنْ
 دُشْدِي زَنْدَاَنْ اِيْجِيْدَهْ زَنْدَاَنْ
 دُرِكِهْ تَنْ دَلِيْ اَوْلَدِيْ زَنْدَاَنْ
 يَا اَلْهِي بَعْرِيَتْ يُوْسُفْ
 عُرِيْمِدَنْ بَنِي خِلَاصْ اِيْلَهْ
 بَعْدَنْ كُوِيْ كَعْبِيَهْ كِهْ اِيْرُكُوْر
 بَنْ قَوْلِكْ بُوْنْدَهْ قَلْدِيْ زَنْدَاَنْ
 بَنْ قَوْلِكْ بُوْنْدَهْ سِيْ بَرِيَاَنْ
 بَنْ قَوْلِكْ بَعْرِيْ يَا شِي حُرْمِيْنَهْ
 بَعْرِيْ بَعْدِيْ اَمِيْسْ فَرَقْتْ
 حَرْمِيْ اِيْجِيَهْ بَرْمَرَاَنْ اِيْلَهْ

دُزْبَاَنْ كَنْ دَنْ مُرَادِيْ

دَخِي بُوْدُوْر مُرَادِيْ وَمَقْصُوْدَمْ
 طُوْنْدِي يُوْر اَسْتَايْنَكْ اِيْكُنْ قَوْلْ
 35 پِرِي اَحْمَدِيْ پِرِي مُحَمَّدُوْر
 اِيْسِيْ نُوْرِيْلَهْ بُوْنَلَرِ اَوْلُشْ نُوْرْ
 بُوْ اِيْكِيْ نُوْرْ اِيْكِيْ كُوْرْ مُدُوْر
 هَرِيْ پِيْ مِثَالِ قَبْلَهْ مُنْكَ
 يِعْنِيْ حُكُوْر طُوْنْدِي اُوْدُوْر كَاهْ
 40 كَعْبِيَهْ وَطَنِيَهْ يِهْ اِيْدُوْبِ اَقْبَالْ
 كَعْبِيَهْ قُرْبِيَهْ اِيْرَنْلَرِ اِيْجُوْتْ
 لُطِيْفْ وَجُوْدِيْ كَنْ اِيْلِيْوْبِ اِيْخِيْشْ
 فَخْ اِيْدُوْبْ قَبْلْ بَابِ سِنْدُوْدْ
 اِيْتَهْ بُوْلْدَهْ قَتَادَهْ بُوْنَلَرِيْ سَنْ
 اِيْكِيْ دَاخِيْ بُوْ اَوْمَقْبُوْلْ
 پِرِي اَحْمَدِيْ پِرِي مُحَمَّدُوْر
 نُوْرْ بَر نُوْرْ دَلَرِيْ مَسْرُوْر
 بَلَكِهْ كُوْرِيْلَهْ اِيْكِيْ مَرْمُوْدُوْر
 يِقْبَلَهْ سَحْنِيَهْ اِيْتَهْ اِيْرَايْمَا
 عَزْمَايْدُوْبْ رَاهْ كَعْبَهْ اَلْلَهْ
 بُوْنَلَرَهْ دَوْلَتْ اِيْتِيْشْ اِيْخِيْشْ
 طَنِيَهْ عَزْمِيْ سِيْرِيْ اِيْجُوْتْ
 بُوْلْدَهْ اِيْلَهْ اَوَّلْ بُوْلِيْ اَسَاْتْ
 قِيْ بِيْخِيْشْ اِيْجِيْشْ مَقْصُوْدَمْ
 وَاصِلْ اِيْلَهْ مُرَادَهْ بُوْنَلَرِيْ سَنْ

45 نُوْرُوْهُ فَيُجْعَلِي رَافِقُ اَيْلَهْ
 هَرِيْرِيْن اَيْلَهْ فَافْلَهْ سَا لَا ر
 هَمْدُو عِيْسَى اَيْلَهْ دَمَلَرِيْجِي
 زَفْتَه رَفْتَه كِيْدُوْب قَدَمُ قَدَمُ
 كَرَمِيْكَ اَيْت جَلَاوَد اَيْجِرَه اَيْتَر
 50 مَنَزَلَت وِرْفُوْ مَنَازِلِدَه
 اَيْلَه رُوْحَانِي زَا دُوْر اَحْلَه مِيْن
 بِيْرَا زَوَاج اَنْبِيَايِ عِظَام
 هِيْت صَادِقَانِ صَدُوْصَفَا
 مَحْمُوْدَانِ سَيِّدَاتِ جَمَال
 55 وَاَصْلَانِ مَقَامُ مَنَزِلِ اَنْشُر
 عَاكِهَانِ نِيْشِيْنِ اِخْلَاص
 اَوَّلَه بُوْلُوْه هَمْدُوْ هَمْدُوْ رَا ه
 لَطِيْفَك هَرِيْرِيْن غَبِيْرِيْ اَيْلَهْ
 كَارُوْ اِنْ اَيْلَه سَعَادَتَه هَرِيْرَا
 بَرَقْدَمُ اَيْلَه هَرَقْدَمُ مَلَرِيْجِي
 يَار اَوَّلُوْب هَرَقْدَمُ لَطِيْفُوْ قَدَمُ
 اَهْل خِيْرَانِي بَحِيْمَه اَنْجَمِ جَلِيْسَر
 مَرْحَمَت قِيْلَهْمَه مُرَاحِلِدَه
 اَيْلَه نُوْرَانِي هَمْدُوْ مَشَاعِلَه مِيْن
 فِرَاشِبَاج اَوَّلِيَايِ كِرَا م
 عِيْضَت عَارِفَانِ مِيْهُرُوْ وَفَا
 بَرْدَه دَار اِنْ كَهْبَه اِجْلَال
 وَاَصِفَانِ مَكْرَمِ مَحْفُوْلِ قَدَمُ
 صَفِيْ نِيْشِيْنِ بَرِيْ خَا مَرَا خَاص
 بِحَقِّ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ

دُوْنِيْئَه دِيْخِي سَعَادَتِلَه
 بَعْنِي قَطْع مَنَازِلِ اَيْلَه رَك
 60 وَاَرَه كَزَاوُل مَقَامِ مَحْمُوْدَه
 يِيْنَه دُوْنُوْب كَلُوْب مَكَا نَلَرِيْه
 رُوْح رَا حَت اِيْرِيْشَت جَانَلَرِيْه
 كَا زَهَا كَرْدَه رَا ه بِيْمُوْدَه
 اَوَّلَه خَانَه اَيْجِرَه اَسُوْرَه

دَرْ بِيَانِ مَنَاسِيْكَ خَج

دِيْكَلَه اَي سَالِيْكَ مَسَالِيْكَ خَج
 يَا زَمِيْشَم تَا كَرِيْز مَنَاسِيْكَ خَج
 مَحْمُوْدُوْز مَهْمُوْدُوْز غَايَت
 مَطْلَبِ مُسْتَفِيْدُوْز غَايَت
 65 تَابُوْنِي اَوْ قُوْيُوْب عَمَلِ اَيْدِه مِيْن
 جِيْجِيْ عِيْنِيْ فِيْ خَلِ اَيْدِه مِيْن
 هَرُوْرَانِ حَلِيْجَه اِنَا نَمَه صَبِيْن
 بِيْلَه اَوِيْمَه صُوِيْه طَايَا نَمَه صَبِيْر
 اَبْدَه مِيْن دِيْز اِيْكَن سِيْ اَوْ شَاد
 جِيْجِيْ جَاهِلِ اَنْشُوْن اَفْسَاد
 بِيْلَكِه جِيْ اَهْلِيْ مَكَه بِيْلُوْر
 هَمْدُوْ دِيْخِيْ اَهْلِيْ مَكَه بِيْلُوْر
 اِسْتِيْطَاعَتِ اَوْلَانَه فَرْصَدِ خَج
 اَهْل اَيْسَلَا مَه اَيْتَر بُوْ كَه خَج

70 اَهْلًا سَلَامًا اُولَئِكَ اَتْلُوْهُ حُجُّ الْبَيْتِ مِنْ اَسْطِطَاعِ اِلَيْهِ سَبِيْلًا هَرْدَنَكُو بَعِيْد اُولُوْرُسَدَه نَج

وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مِنْ اَسْطِطَاعِ اِلَيْهِ سَبِيْلًا

بُؤْنَكِه رَمَض اُولَى حُجَّة الْاِسْلَام اِسْطِطَاعْتَلَه اِنِ اَيْلَه تَعَامَر

كِر بُو دُر دُر كِن خَامِس اِسْلَامه وَاَجِب اِيْمَانِي خَاصَه وَعَامَه

هَزِيْم اَيْلَر وَجُوْبَه اِنْكَار اِنِ شَرِيع شَرِيْف اِبْدَر اَكْفَار

كَعْبَه يِي بَر كَشِي كِه حُج اَيْتَسَه دُوْرُوْر دِيْل قَطِيع نَج اَيْتَسَه

75 اَنَّا اِيْحُوْن دِيْدِي رَسُوْل كَرِيْم اُولُوْر اَكَا حَرَام وَاَر حَجِيْم

عَمَدِيْدِي جَنَّت اَكَه وَلِغِيَا اُولُوْر كُوْر مَكَه جَنَّت اَكَه طَالِيَا اُولُوْر

كَعْبَه يَارِيْن اَكَه شَفَاعَت اَيْلَر حُجَّه وَاَر دِيْعَنَه شَهَادَت اَيْلَر

حَجَر اِلَا سُوْدِي كَشِي كُوْر سَه يَاخُوْر اِنِ اُوْبُوْب يُوْرِيْنَه سُوْر

بُوْرِي بَر نُوْر اُولُوْر فَيَا مَتَدَه سَر اَيْلَر بُوْر سَتَان جَنَّتَدَه

80 شَوْل كَشِي اُولَه حُج اَكَا وَاَجِب اُولَمِيَه حُجَّه طَالِب وَاَرَاْعِب

كُنْتَكَه قَصْدِيْنَت اَيْلَمِيَه اُولَه كِيْدَه وَصِيْت اَيْلَمِيَه

اِيْحُوْن

اِيْحُوْن دِيْدِي رَسُوْل اِلَه كَعْبَه يِي هَزَكِي بُوْيَلَه اَيْلَه يَكَاَد

چَقَر اُولَسَه اُول كَشِيْلَك جَان يَا يَهُودِي اُولُوْر يَا كَصْرَا نِي

دَرْ بِيَان شَر اِيْحُوْن وَاَد بَسْت

اِيْمَدِي كُل دِنَكَلَه حُج اُولَمِيَه اِيْحُوْن اَمَّا نِي اَسْح اَقُوْر اِلَم

85 نَجَه دُر لُو بُوْنِيك شَر اِيْحُوْن وَاَر فَرِيض وَاَجِب نَجَه وَسَا نَطِيْر

دِيْحِي وَاَد سَتَت اَيْلَه مُسْتَحَبِي دِيْحِي اَدَا ي رَاَه بَر اَدَب

شَرِيْط اُول كِه اِسْطِطَاعْتَلَر مُوْجِب حُج نَصَاب وُسْعَتَلَر

شَرِيْط ثَانِي اَمَان وَاَمِيْن طَرِيْف يَس بُوْدُر مَسْئَلَه عَلَي التَّحْقِيْق

شَرِيْط ثَالِث دَفِيْق صَادِقْدَر يَعْنِي حُجْم هَمَم مُوَاْفَقْدَر

90 نَجَه كِيْم عَمُوْرَتَه كَكْرَك نَحِيْم يَار صَادِق كَر كَدَر اَز لَرَه هَم

يَنْتَه كِيْم دِيْدِي اُول رَسُوْل قَبِيْق كَرَك اُول دَفِيْق صَكْرَه طَرِيْف

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّفِيقُ ثَمَّ الطَّرِيقُ

شَرِيْط رَابِع دَكِيْل رَاهِدَر اُول كِه بِيْلُوْر بُوْلِي بِيْش وَاَكِيْن صَالِح وَاَكِيْن

بَنِي كَرِيمٍ أُولَ رَسُولٍ جَلِيلٍ كَرَّمَ أَوَّلَ دَلِيلٍ صُكْرَهُ سَبِيلٍ
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الدَّلِيلُ نَمُّ السَّبِيلِ
شَرِّطِ خَامِسَكَ وَقِيلَ لِعِرَامٍ رَمَحْنِ أُولُورُ بُوْدَه حَجَّ أُولُورُ نَمَّ

95 أُولُ بُوْدَرُ أُولُ أَدْبَلُ نِيلُ حَجَّ قَبُولُ أُولُغَه سَبِيلُ بِنُكٍ
فَرْضُ وَوَاجِدُ رَاغَتِي هَرَبَارُ جُمْلَه مَعْصِيَتَدُنِ اسْتِغْفَارُ
قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَاسْتَغْفِرْ لِدُنْيِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ
وَالْمُؤْمِنَاتِ صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ

بِرِي دَنِي رِعَابَتِ اِنْسَانِ نَبِيَه اِنْسَانِ بَلَكِه هَرَجِيَوَاتِ
فَهْم اِيْدَن لَاجِدَالِ فِي اَلْحَجِّ يَا سَ اَلنُّوْرَ اَدْبَلَه بُوْغِي
قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَلَا جِدَالُ فِي الْحَجِّ

اِنْمَسِيْن يَغِي جَاجِي جَدَالُ كِيْم اُولُورُ حَجَّ اِيْمَنَدَه اَكْ وَكَالُ
100 خَاصَه كِه بَرَكَشِي اُولَه مُحَرَّمِ يَغِيْمَسِيْن كُوْكَلِي كِيْم اُولُورُ مُحَرَّمِ
وِيْ بَلَرُ كَعْبَه بِنُ كُوْكَلِي يَغِيْمَه يُولُ بُوْدَرُ يُوْجَه كِيْت صَفِيْن جَهَنَّمِ

هَمَّ دَنِي تَوْبَه لَز اِنَا بَنَلَرُ هَر كَنَاهَه نَبِيَه نَدَامَتَلَرُ
حَقِي اُولَان اِيْلَه حَلَالُ لَشَقِ وَأَزِيْسَه دَنِي جُمْلَه عَالَمَتَلَرُ
قَالَ عَلِي كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَه اَدَاءُ الدِّينِ مِنَ الدِّينِ
اُولَا فَيَل اَدَاءُ دِينِ خَلْقِ صُكْرَه اِيْلَه اَدَاءُ دِينِ حَقِ

دَرْبَانِ جَمِيْع اَرْكَانَسِتْ

105 كَرُصُوْرَتُ مَك بُوْجِيْل اَرْكَانِ قَاجِدُز اُولُ سَاكِه دِيْنَه لِيْم اِنِ
اِيْكَ اُولُي بُوْجِيْل اَرْكَانِ اِيْكَ رُكْن اُوْزَرَه قُوْنَلَمُ بِيْكَانِ
اُولُي اُولُي وَقِيْه عَرَفَه اَنْدَه وَقْضَا وَلْن اِيْرَرْ شَرْفَه
اُولُي اِيْكَ خِيْطِي طَوَافِ فَرْضِ كِه بُوْدَرُ اسْتِطَاعَتِ اَهْلَه فَرْضِ
دُوْر دِي فَرْضِ دُوْر بُوْنَكِدَه هَمَان اُوْجِي وَاجِدُز اِيْلَه كَل اَدْعَا

110 جُمْلَه وَاجِبَاتِ اُولُورُ اُوْجِدُز بُوْغِي تَفْصِيْل اَنَلَك كُوْجِدُز
جُمْلَه تَفْصِيْل اِيْدَرُ سُوْر سُوْر اُولُورُ سُوْر اُولُورُ اُولُورُ لَدَنِي بُوْر

دَرْ بَيَانِ سَقْدَمَتِ مِغْرَبَتِ

شُولُ كَيْفِي كِه اُولَه جَهَّه دَلْبَتَه فَا لَمَثَلِ اُولُ كَيْفِي دُرُخَسْتَه

اَنَكِه لَا دَمْدُرُز وَ مَحِيَّتَنَر اَوْدَه قَالَنَرَه نَصِيحَتَنَر

وَصِي نَصِيْبَا يَلِيُوْب وَ صِيَّتْ اِيْدَك اَوْدَه قَالَنَرَه نَصِيحَتْ اِيْدَك

فَعْدَا جَمْع اِيْدُوْب طَعَام اِيْلَك 115 بَعْنِي اِنْعَامِ خَاصَّ وَ عَامِ اِيْلَك

هَزِيْرِي دُعَا لَر اِيْتَسُوْنَلَر بَعْنِي رَهِيْعْ بَلَا لَر اِيْتَسُوْنَلَر

اَوْ بَا اِيْلَه اِرْجِيْعْ اِيْلَك هَزِيْرِي سَهِيْرُوْدَاعِ اِيْلَك

دَجَا هَلِكَلَه اِيْحْتِمَاعِ اِيْلَه اَهْلِ نَيْتُوْكَ هَبْ وَ دَاعِ اِيْلَه

هَزِيْرِيْن وَ بَرِ اَمَانَتِ اِلَلَه سَخِي اَهْلَزْدَه وَ بَرِيْن اُولُ شَاهَه

تَا بُوْلُوْب اَمْنِي اُولُ اَمَانَتَه 120 جَمْع اُولَه يِنَه سَلَامَتَه

اِيْكِي رَكْعَتِ قَلُوْب كَمَارِ وَ دَاعِ اِيْلِيُوْب هَزِيْرُوْدَمِيَارِ وَ دَاعِ

طَهْرَه اَلْ قَالِدِيْب دُهَا اِيْلَك حَضْرَتَه عَرْضِ مَدْعَا اِيْلَك

اِنْفِي تَقْوِيْل اِيْدُوْب دِرَا ز اِيْلَك اَغْلِيُوْب بَعْنِي كَشَفْ دَا ز اِيْلَك

دَرْ بَيَانِ

دِيُوِي اُخْرُوِي مُرَادَاتِ 125 اِسْتِيُوْب اِيْلِيُوْك مُنَاجَاتِ

كِه اُولُ زَمَانِ وَ قِيَاتِ سَيَّاهْتَدِر مَحَلْ دَعْوَتِ اِجَابَتَدُر

رُوِي يَا كِه سُوْرُوْب يَدِي يَا كِه سَلِيُوْب لَيْكِ جَشِيْم نَمَا كِه

دِيْدِيْلَر جِيْلَك اَب رُوِي سِيْدُر دُوْجِهَانِ اِنْجَرَه يُوْزِي سُوِيْدُر

بُوْصُوْدُر نِيْجَه دُرُوْدَزْدَه شِفَا اَفْشَر دُوْزَخِي اِيْدُر اُطْفَا

قَطْرَه سِيْجَر اُولُوْر بُوْنِيْلَك يَا دُر عَزَقْ صَدَكَاَه كَهَا دُرِيْن

دَقْتَرِ سَيَّاهْتِي مَحْوَا يَنَر عَمِلْ مُنْكَرَاتِي مَحْوَا يَنَدُر

دِيْدِيْلَر هَمْدُ جَنَابِ عَزِيْزَتَدَه بَعْنِي كِه اُولُ حَضُوْر حَضْرَتَدَه

بُجْمَلَه جَعْدُنْ عَرْضِ هَمَانِ بُوْصُوْر جَوْمَرِيَا كِه سِيْغَرِيْضِ بُوْصُوْدُر

جَشِيْم نَا يَا كِه يَا كِه اِيْدُنْ بُوْصُوْر دِلْ عَمْنَا كِي يَا كِه اِيْدُنْ بُوْصُوْر

دِيْدِيْلَر اَفْسَه بُوْزِ خِسَارَه لَا يِقِ اُولُوْر بُوْدِيْدَه دِيْدَا دَه

نِيْلَسُوْنُ جِجْ وَ عَمْرِيَا اَوْغِيْن نِيْلَسُوْنُ رَمِيْ جَمْعِي يَا اَوْغِيْن

مَرِيَه دَنُكَلُوْ كِي جِجْ اِيْدُنْ حُجَّاجِ حَجْ جُجَّاجَه اُولُ دَكِلْ مُحْتَاجِ

جَمَلَهُ امْرُؤٌ يَعْبُدُ بِذَرْجِجٍ دَخَى امْرُؤٌ نَجْرًا يَسْجُدُ
 كَرَجِجٍ عِبَادَتِ حَقِّدُ حَقُّ بُوْجُودُنْ غَمِي مُطْلَقُ
 حَجَّ اِيْجُونْ عَالَمَهُ صَلا اِسْتَدُ حَجَلَهُ خَلْقِي مُبْتَلَا اِسْتَدِي
 تَاكُوْرَهُ كَيْلَرِ اَخْيَارِ اَيْلَرُ نَكِشِي تَرْكِ كَارُوْ بَارِ اَيْلَرُ
 كَر اَيْدَرِ حُسْرِيْلَه تَرْكِ وَطْنُ كِيْم چَكُوْمَرْ نِيْلَه دُرُ لُوْ حَنْ
 كِيْم دُو كُو حُسْرِيْلَه كُوْزِ يَاشِي هَمَرْ سَرِنِدَنْ كِي اَيِرْمَرْ يَاشِي
 كُوْزِي يَاشِيْلِي سُوْرَ اَللهُ هَمَرْ يَاشِيْلِي سُوْرَ اَللهُ
 قَالِ اَللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فَلْيَضْحَكُوْا قَلِيْلًا وَلْيَبْكُوْا كَثِيْرًا
 كَرَجِيْم كِيْم عِبْدَه اَيْتِلَادُ رُبُوْ لَيْلِكَ اَيْتِنَه يَه جِلَادُ رُبُوْ
 جُوْنِكِه كُوْزِ يَاشِيْدَرْ مَرْ اَللهُ اِيْنِي دُوْر اَيْتِنَه دِيْدَه هَرْ كَاه
 اَوَّل دُعَايِي چُوْسَنْ تَمَام اَيْدِيْزِ سِر سَجَادَه دَنْ قِيَام اَيْدِيْزِ
 قِيْلَه يَه اَوَّل دَم اَيْدِيْزِ اَيْتَقِيْلُ حَقِّ تَعَالٰى كِه وِيْرَه بَر خُوْشَاك
 خَالِصَا مُخْلِصًا لَوْحِهِ اَللهُ اَيْلَه نِيْتَلَه قَصْدِ بَيْتِ اَللهُ

140

145

اَوْتُوْر وَجْهَتُ وَجْهِيْ اَيْتِنِي تَا بُوْلَاسِيْكَ يُوْلُوكِ سَلَامَتِنِي
 قَالِ اَللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى اِنِّيْ وَجْهَتُ وَجْهِيْ لِلَّذِيْ فَطَرَ
 السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِ حَنِيفًا وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ
 اَبَدُ زَانِ چَقُ قِيُوْدُنْ اَغْلِيُوْرُقْ دِيْلِيْ فُوْتِ اُوْدِيْلَه طَغْلِيُوْرُقْ
 دِي قِيُوْنُوكِ اُوْكُنْدَه يَا اَللهُ بِحَقِّ لَا اِلَهَ اِلَّا اَللهُ
 بَاكَه تَوْفِيْقِيْ رَفِيْقِ اَيْلَه بُوْيُوْلِيْ اَحْسِنْ صَبِيْرُ اَيْلَه
 بُوْيُوْلُوكِ حُرْمَتِيْنَه اِحْلَا اَيْتِ بُوْيُوْلِيْ بَكَ غَايَتِ اَسَانِ اَيْتِ
 حَضْرَتِ خِضْرِيْ يَارِ يُوْلُدَاشِ اَيْتِ كَارُوْ اِنْ سَعَادَتَه بَاشِ اَيْتِ
 چِيْدِيْم اُوْشُكُورِ اَيْلَه غَا مَدَنْ بِنِ دَخِيْ شِيْمَكِ طُوْغِيْم اَمَدَنْ
 بِنِ دَخِيْ اَجْمَدِ اَيْكِي كُوْزِي بِلْمَرْ دَخِيْ شِيْمَكِ كَنْدُوْزِي
 بِيْسَرْ بِلِيْسِنْ بُوْكُوْنُ صُوْغُرُ اَوْغُلَ قَنْدَه دُرُ كَنْدُوْزِيْنَه سُوْدُوْزِيَا
 ضَعْفُ وَخَمْرُ عِمَارَتِهَا اَيْتِنَدَه مُخَلِّ اَحْتِمَارِهَا اَيْتِنَدَه
 بِنْدَه بُوْيُوْلَه اِسْطِطَاعَتِ بُوْقْ يَعْني طِيْ طَرِيْقَه طَاقَتِ بُوْقْ

150

155

- 160 بَلِّغْهُمْ دَاخِيَ صَاغِي صَوْلِي كُوزِ سُوْرَم قَنْدَه كُوزِمْ يُوْرِي
بَسْ بُوْ بُولْ لَرْدَه بِيْجَه اُولُوْر حَالِ سَاكْ مَعْلُوْم جُغْلَه اَخِرَا لِسْم
سَاكْ طُوْتِدَه اَلْهِيْن يُوْرِي سَاكْ نَسِيْلَمْ اَيْلِدَمْ اُوْرِي
دَسْتِكِيْمِر اُولُوْر قَنَادِيْمِر اَلْ بَنِي اَيْلَه مُرَادِيْمَه اَيْصَال
زَادِيْمِي اَيْلَه زَادِ رُوْحَانِي قُوْبَه مَه طُوْلْدَز اَبِيْجُوْ اَف
165 قَبْلَ هِدَايَتِ دَلِيْل قَا فِلَه مِي پُرْ هُدْم اَيْلَه جَمِل رَا حِلَه مِي
بَنِي سَن بِيْدِر رَا كَسَل اَنْدِر بَنِي رَا هِدَايَه سَن كُوْنِدِر
بَنِي اَبْرَك مَنَارَكَه قُوْنِدِر بَنِي مَرَح مُرَا حِلَه قُوْنِدِر
مَنَارَكَه پُرَايَت مَنَارِلِي مَرَحْمَتَه پُرَايَت مَرَا حِلِي
هَمْ قَدَمَدَه بِيْجَه قَدَمْ كُورَه بِيْم هَرَا دَمَدَه بِيْجَه كُورَه كُورَه بِيْم
170 چُوْن دُعَا بُوْلَه غَايَت وُ بَايَا ت فُقَرَا ز مَرَه نَسِيْنَه قَبْلَ اَحْسَان
اَنِي كَه دَخِي بِيْدِيْن اَي جَا ن قَبُوْل اُوْكُنْدَه اَيْلَه بَرَقَرَا ن
عَبْدَ زَان اُولُوْر سُوَار مَكِيْب رَا هِيْم سَنجُوْن يَار تَدِيْمِي اِنِي اَلَه

- قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْاَنْعَامَ لَتَرْكَبُوْ مِنْهَا
بُسْمِكِلَه رِكَابَه قُوْبَا يِي صَقِيْن لُغِيْمَه كُل اَوْهْمَا يِي
اَوْ قُوْبُوْ اَيِي سُوَار اَوْ يَحُوْ رَا حِيْت رُوْحِي اُسْتُوَار اَوْ يَحُوْ
175 كَرُصُوْر دَسَك بُوْ اَيِي مَا ذَا اَيِتِ سَخَرَكَا هَذَا
سُجَا ن الَّذِي سَخَرَكَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَه مُقَرَّبِيْن
وَ اَنَا اِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُوْن
دَاخِي شَهْر كَدَن اُوْمَلْدَن قَا فِر اَوْ قُوْ اَوْجِ وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِفِ
دَخِي مَرُ شَهْرَه كِرُوْ كَجَه اَوْ قُوْ اَبْرَمِيَه تَاكَه سَاكَه مِيْت اَوْ قُوْ
دَخِي اَلْدَن صَقِيْن مَنَارِي قُوْمَه مَكَه يُوْلَدَارِيْدُر نِيَا زِي قُوْمَه
هَرَكِه بُو كُوْن قِلُوْر مَنَارِي قُوْمَا ذ يَارِيْن اَيِي قُوْمَا ز بِيَا نْدَه نَمَا ز
180 بَعْضِيْ فَرَض اِيْجُوْن بِيْجَه فَرَضِي تَرَكَ اَيْدُوْب بُوْ قِي يَرَه دَبْر اَنْخُو
حَج بُوْلْنْدَه نَمَا زِي تَرَكَ اَيْدُوْ اُولُوْ دِيُو كُوْر حَجَه بَسْ بِيْجُوْن كِيْد اُولُوْ
چُوْن نَمَا ز اُولُوْ دِي رَا دِي بِيْم يُوْ اَهْلِيْدِيْن اُولَا نَه مَنَارَكَلَك

کَمْسَ بِهِ حَبَّةً كِيدَهُ دَر دِه هِج شَوْبِلَه يَا بُولَه ايدِه دُر دِه هِج
 صُورَنَه دِيكُ يَحَارَتَه كِيدَه دُر دَعْوَتِ اُولُنْدِي دَعْوَتَه كِيدَه دُر
 فِي الْحَقِيقَه بُوَجَّ بِحَسَارَتِدُر هَم دَخِي دَعْوَتِي اِحَا بَتِدُر
 كَيْمُ خَلِيلِ اِيْتِدِي كَعَبَ اُوزَرَه اَنَا اُولُ اَنَا اُولْدِي دَعْوَتِي اِنَا
 قَالُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَآذِنُ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَا نُوحُ
 رَجَا لَا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِيَنَّ مِنْ كُلِّ فِجْ عَمِيقٍ
 لِّشَهِدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ

کَلُورِ بِيكُن دَخِي نِهَانِ اِيْلَکْ سَبُورُکْ اِيْمَکْ يُوکُ کِرَانِ اِيْلَکْ
 بَرِييِ بُولَدَه حَاجِيوَر دِيوِيَر حَضَرَه کُورَدَه حَاجِيوَر دِيوِيَر
 عَافِيَا اِيْمَکْ اِيچُون اِيچِي مِيْنَه جِيحِي صَانْدِي بَرِيکِي اَوُجْ صَمْتَه
 سَنَدَخِي شَمَه جِيحِي زَنَهَار کَعَبَه دُن کَالِوَر دِيوِيَا اِي بَار
 هَر جِيحِي مَنَزِلَه نَزُول ايدِه سِر خَانَه يَا خَانَه يَه دَخُول ايدِه سِر
 رَبِّ اَنْزِلْنِي اَيَّتِي اَوْقُو يُوکْ بَعْدَ اَن هَر اِيشِي بَرِييَه يُوکْ

185

190

رَبِّ اَنْزِلْنِي مَنَزِلًا مَبَارَكًا وَآتَ خَيْرَ الْمَنَزِلَيْنِ
 تَاكُم مَنَزِلَ سِنَه مَبَارَكِ اُولَه صَدَقَه وِر سِر دَخِي اُولُ اُولَه
 جَانِ كِي دُر مِيَانِ کُرَكْ هِيَا نِ يَعْنِي بِيْلَدَه نِهَانِ کُرَكْ هِيَا نِ
 اِيْنِي اِيْمَانِ وِشَالِ شَيْطَانِدَن فَرَض دُر صَقْلَمَ اَسِي دُر اَنَدَن
 بِيكَه بَرِ شَخْصَه اَعْتِمَادِ اِيْمَکْ سُوَر طُو تُون سُوَر طُوکْ عَنَادِ
 شُولَدِ كِي ايدِه هَر سُوَر نِدَه بِيَر صَقِيلِ اُولُ كِي شِي دُن اُولُ اِيْمَانِ
 اُولُ اَسِر سِر سِر مَصُونُ رَجِيْم يَارُو هَم رَاه ايدِي کَلَامِ قَدِيمِ
 کُونَدَه بَرِ خِر وُظِيْفَه کُرَا وِلَسُون صَدَر کُرَا نُوَر يَا کَلَه طُولَسُون
 اِيْنِي وَا رِبِ کَلِيحَه اِيْمَکْ تَر کْ طُو تُو کُرَا بُو کَلَامِي مُحْكَمِ بَر کْ
 نَه اُولُو بَاشِدُر اَنِيکْ بَاشِي کِه اُولُ لَقْ اَن مَكَه يُولَدِ اَشِي
 سُوَر وُلُور سَه بُوخْتَه عَمْرَه اَكُر بَاعِي حُسْنِ خَايَه اُولُور سِر
 خِرِ جَانِ دُر سِر کَحَا شِلْدَن هَر كِي شِي بُو کَلَامَه قَا شِلْدَن
 دَخِي وَاجِبِ بُو دُر بَقُولِ اِيْمَانِ کِه اُولَه هَر دُو حَرَمَدَه خِيَمَانِ

195

200

205

دُورَمُ فُجْرَمَانِ رَحْمَتِ مَا نَدِيدُ
وَارَه سِرْ هَرْ فُجْرَمَانِ بَر شَهْرَه
شَيْخُ وَصَلْ خَلَرِن زِيَارَتِ اَيْلُكْ
جَلْبِ قَلْبِ اَلْبُيُوبِ هِدْيَه اَيْلَه
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَحَابُّوا نَهَادُوا

هَر بَرِيكْ خَيْر دُعَايَسِ اَللَّهِ
فَنَدِ كَيْمِ وَاذْ مَرَارِ اَهْلِ اَللَّهِ
نُوحِ خَيْرَتِ فِي اِنْخِيَارِ اَلْأُمُورِ
فَنَدِ كَيْمِ كَسْ كَرِيْمِيْنِ بَسَارِ

نَظَرِ اَيْلُكْ جِهَانَه عَيْبَرَتَلَه
بُوْنَهَارَه بَقُوبَ بَصَادَتَلَه
فَهْمِ اَسْرَايِدِ مَبْصَرِ اُولُكْ
خُصْرِيَه بَقِيُوكْ فَتَاوُشَلَه

215

مُهَبَّبُ جَبْرِ اَيْلِ وَفُرْ اَنْدَرِ
اُولُ شَهْرِدَن اَللَّهِ بِنَجَه بَهْرَه
بَرِكْ سَبْرِ اَيْلِدُوبِ رَعَايَتِ اَيْلُكْ
سَوْبِيكْ سُنَّتِ سَيْنَه اَيْلَه

خَا طَرِنِ جَبْرِ اَيْدُوبِ رِضَايَسِ اَللَّهِ
اَنْكْ اَيْلُكْ زِيَارَتِنِ هَرْ كَاَه
سَرُوْرُ دُرُ فَا سَتَعِنِ مِنْ اَهْلِ اَلْقُبُوْرِ
طُوْنُ بُلُوْدُ دُرُ عَجَايِبِ وَا سَرَارِ

كُذَرِ اَيْلُكْ رِمَانَه حِكْمَتَلَه
بُوْ نَظَامَه بَقُوبَ نَظَارَتَلَه
دَرِكْ اَطْوَارِيَكْ مَدْبَرِ اُولُكْ
ذَرِيَه بَقِيُوكْ حَقَارَتَلَه

بوقدر

بُوقْدَرُ كَرْجِيَه ذَرَه دَن كَكَنَرِ
ذَرَه دُرُ لَيْكْ بَهْرِيَه مَظْهَرِ
قَطْرَه قَطْرَه غَمَانِ فَهْمِ اَيْلُكْ
اُولْدِي قَطْرَه دَن بُوْنَه اِفْلَاكْ
ذَرَه دُرُ اَكْلَاغَه ذَهْرَه كَكْرَكْ

220

اَكَلَرِ هَرْ كِيَه ذَرَه خَا كِي
ذَرَه دَن بِنَجَه اِفْتَابِ طُوغَرِ
بِرْ بَجَرِ دَكْدَكَه بِنَجَه بِيكْ اَشْجَارِ
دِيْدَه عَارِفَه بُوْظَا هِيْر دُرِ
اَبْجَرِي دَن دِيْخِي دِيْخِي اَبْجَرِي
وَا دُرِ اَنْكْ اَبْجَدَه نَه طَبَقَاتِ

225

هَسِرِيْرِنِكْ بِنَجَه عَجَايِبِ وَا زِ
طَبَقَاتِ اَرْلَرِي كُورُورِ اِيْنِ
وَا رِدَاتِ اَرْلَرِي كُورُورِ اِيْنِ
وَا رِدَاتِ اَرْلَرِي اَيْلَه بَا قِ

اَبْجَرِي كُكَلِ اَخَا خِي اَبْجَرِي
كُورُورِنِ سَاكَه ذَرَه كَكَمَتَانِ
هَسِرِيْرِنِكْ بِنَجَه عَجَايِبِ وَا زِ
طَبَقَاتِ اَرْلَرِي كُورُورِ اِيْنِ

230

تَاكِه اَكَلَايَه سِن بُو سِر سَقَر هَم دَخِي ذَرَه نِك طُقُوز طَقَر
لِيْلِي اُول كُور دَكه اوزي ايله باقَه مَجْنُونِك اِيكِي كُوزِي ايله
غزل حكمت پيران است

دِيكِي عِيَرَه اَنج كُور كِه تَمَاشَا كُورَه سِن
دَار دُنْيَا ي بُو تُون كَغَبَه عَلِيَا كُورَه سِن
هَر بِلَد مَكَه مَدِينَه كُورَه سَاكَه سَمَام
سَر سِر پَر يُو ذُف يَشْرِب وَ بَطْحَا كُورَه سِن
كُورَه سِن جُحَلَه ويرانَه بِيَتِ المَعْمُور
فُوش عَنبرَا دَه نَجَه عَرش مَعْلَا كُورَه سِن
بَحْرِي قَطْرَه كُورَه سِن قَطْرَه يِي دَرِيَا كُورَه سِن
ذَرَه يِي مَطْلَع مَهَر فَالَك اَرَا كُورَه سِن
اِي عِيَارِي تُو ز اُورُوب تَن كُورِيَنَه جَان كُوزِي اَنج
تَاكِه جَان كُوزِي لَه كَنَدِيكِي بِيَا كُورَه سِن

يعني

بِعْنِي سِر اِيلِيُوب صَنَائِعِي
عَيْن عِيَرَه فَاتِلَه نَظَر اِيلَاك
كَاه سِيرَان كِي سِر اِيلَاك
كَاه تَوَابِت كِي اُولِك تَوَابِت 235
كِه جِيغُولُك طَاغَرَه سَحَاب كِي
بَس بُو وَجَه اُوزَدَه بُولَد سِر اِيلَدَه
اُولَه سِر جُون قِرِن اَمَن وَاَمَار
صَحْبِيَه دَخِي سَلَامَتَكَه
قَاغَلَه ايسِر يَشَه جُومِيَقَاتَه 240
دَرِيَا يَن تَجَر
بِعْنِي عُرْيَان اُولُوب خَوَامُور
اُولَا دُور ايدِيك لِيَا سَكِرِي
اُولَك عُرْيَان اَنَه دَر طُونَمَه
اُول بَدِيَعِي قَسَمُوا بَدَا يَعْنِي
بُو يُولَه جَان اِيلَه كُذَر اِيلَك
كَاه سِيرَان كَا وَ خَيْر اِيلَك
كَاه مَر كِي سَاكِن وَسَاكِن
كِه اَقَل دَشْتَه سِيل نَاب كِي
دُور شَب يَعْنِي سِر خَيْر اِيلَدَه
يَا م وَ شَام طَي اِيلُوب رَمِيَز
دُولْتِيَه دَخِي سَعَادَتَكَه
اَنَدَه مُجَاج دُور اَمَوَاتَه
وَ اَحْسَرَام
هَب كِير اَنَدَه حَاجِلَر اَنْعَام
بُوزُك اَوَلَكِي اَلْتِيَا سَكِرِي
اُولَه تَاكِه اَنَه دَر طُونَمَه

قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ تَجَرَّدَ لِأَخِيهِ يَوْمَ وَلَدَتْهُ
ثَانِيًا بِأَيْلَةٍ اغْتَسَالَ بِأَيْلَتِكَ غَسِيلُ سِتْدِ زَامِثِيَا لَيْلَتِكَ
فَوُتْنِكَ مَكْرَهَ بَيْلِكَ أَقْوَمُ 245
أَوَّلُهُ مَحْكَمٌ أَوْ قَوِطُهُ مَرْبُوطٌ
مَكْرَهَ فَيْلِكَ نَمَازُ بَيْتِي رَكْعَتٌ
بَعَثْتُهُ بِدِيكَمِ كَرَجٍ وَاجْبِدْ
مَكْرَهَ آلِ قَلْدِرُوبٍ دُعَا بَيْلَتِكَ
بَعْنِي أَوْ قَوْلُكَ بُوَا بَيْتِي أَنْدَ
أَحْمَدُ لِلَّهِ أَلَدِي هَذَا لَهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِكَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْتَنَا اللَّهُ
250 كَوْلُكَ اسْتَرْسَكَ اغْلُظْ وَلَدَمَ
مَا تَمَلَّكَ بَيْلَهُ كُنْتُمْ أَوْلَىكَ أَغْلَهُ
يَكْمُوبُ بَايُ بُوَشْدِ سَتَارِي
كِهِ بُوَا بَيْتِي دُرْ زَارُورِ دَا
ظَاهِرُ كَرَجٍ بُوَجَرَادِ تَدُرْ
مَعْنِي دَه بُوَدَه بَرُولَا تَدُرْ

مشید

255 مَتَبِيدُ زَوْلَادَتِ مَوْتِكَ
بُوَدَه بَرُولَا تَدُرْ فَوْتِكَ
بُجُونِي كَيْدِكَ أَلَكَلَه سَنَ كَفْنِكَ
كَفْنِ ابْنِي دَه أَكَلَه سَنَلِ
نَفْسِي بُوُونِي أَكَلَكَلِكُ مَرْدَه
بُجَه مَرْدَه نَهَالِ بَرْمُرْدَه
قَارِغِ أَوَّلِ كَارُوبَارِ أَخِيَارَتِ
نَفْسِي كَفْنِي شَمَارِ مَوْتَادَتِ
نَاطِرِ أَوَّلِ كَنْدُ وَحَالِكَه نَاطِرِ
حَاطِرِ أَوَّلِ هَرَجَنَارَه كِه حَاطِرِ
260 جَارِ تَكْبِيرِ بَيْلَهُ نَمَازِ قَبْلِ
مَرْدَه أَهْلَا يَدُ فَعَالِ خَجِ
مَرْدَه بَيْتِي بُوَغِ آرَتَمِينَ وَارِنِ
مَرْدَه بَلُورِ جِجِ وَجَلِكِ اسْتَرَارِنِ
بُجُونِ تَجَرَّدِ تَصِلِ دِيكَمِ سَاخِ
بَعْنِي كَمِ أَوَّلِ تَجَرَّدِ مُظْلَقِ
بِيرَهَنِ هَرِ وَصَالَه مَا يَغْدِرِ
بَسِ بَايِرِ نَصَالَه مَا يَغْدِرِ
265 جَقْمِي نَجَه بَكْمِ بَايِرِ جَوِ
أَكَلَكَلِي جَسَدِ إِحْرَامِ
وَارِ قِيَمَنِ بَيْلَهُ سَاثِرِ طَوَارِنِ
فَهْ اِيْمَشِ كِه اِيْلَدَمِ سَاثِرِ اَعْلَه
أَكَلَمَقِ اسْتَرْسَلِ اسْتَرَارِنِ

لَيْلٍ حُسْنٍ طَوَّعَ بُوْزَيْنَه نَقَابَ شَوْلَه كِه اِيَر مَرْبُوْزَيْنَه دَرِ حَجَّاهُ
 290 كَرِ بُوْزَيْنَه اِيَرَه حَنَابَت اُولُوْرُ يَعْنِي اِحْرَامَتَه مَضَرَّت اُولُوْرُ
 مَقْتَضِيَاتِ حُكْمِ اِحْرَامَتِ

اَوَّلًا بَلِكُوْه مَعْنِي اِحْرَامَ اِيَكِي دُرْلُوْدَر اِيَكِي نِم اِعْلَامَ
 بِرِيسِي اَصْطِلَاحَ وَبِرِي لُغَتَ بُو اِيَكِي اِسْتَدِ بُوْنَه جَمْعِيَّتِ
 لُغَتِ اَتَمَكْدُرُ دَر حَلَالِي حَرَامَ اَصْطِلَاحَ اُولُوْی قَصْدِ بِنِي حَرَامَ
 بَعْضِيَتَرِ دِيْدَه مُشْتَرَكْدِر بُو اَدِيْدِي بَعْضِي عَمَلِ شَكْدِر بُو ا
 295 چُوْنَكِه كِيْدَنَك بُو حَجَّك اِحْرَامَرِ وِر بُوْنَك حُرْمَتِيْلَه اَحْكَامَرِ
 يَعْنِي بُوْرُ كِه حُرْمَتِ اَحْكَامَرِ اِيْدِب اِحْرَامِيْلَه حَلَالِ حَرَامَ
 اُولُ حَرَامَ اُولُن اِيَشِي تَرَك اِيَدَه سِرِ تَرَك اَنَك كُوْكَلَه بَرَك اِيَدَه سِرِ
 هَرَه هَلِكَلَه شَا اِي حُرْمَتْدِر اَيَلَرِيْلَك اَنِي جِنَابَتْدِر
 اُولُ جِنَابَتِ اُولُوْرُ سَرَكَاْنَه حَج كِيْدَر فَاسِيْد اُولُوْرُ اُولُ اَنَك
 300 اَنِي وَاِجْدَه اِيَسَه بَر اِنْسَان اَنَك قُرْبَان اِيْلَه اُولُوْرُ دَر مَان

فَوَيْنَه قَاْدِر اُولُن اِسْتَدِ تَمَامَ قَاْدِر اُولْمَايْن اَوْج كُون اِيَدَه سِيَامَ
 صَبْدِيْدَه اُولُسَه مِثْلِي لَازِم اُولُوْرُ مِثْلِي اُولْمَايَسَه دَر اِيَم اُولُوْرُ
 قَاْرِن اُولَاْنَه هَر جِنَابَتَه اِيَكِي لَازِم اُولُوْرُ كَفَاْرَتَه
 قَاْرِنَك پَس اِيَكِيْدَر اِحْرَاْمِي وَفَقَه دَه صُوْرَمَه غُرُوْبَه دِيْدَرِ 305
 دِيْدِي وَاْرِدِ بُوْنَك كِي پَر كُو كَرِيَاْرُ سَم اُوْرُوْنا اُولُوْرُ دَقْدَرِ

دَر بِيَانِ جِنَابَتِ اِحْرَامِ

بَاشْدَن صَاقِيْن اِيْمَه بَاشِي يَاشَرِ دَكَمَه بِرَقِيْلَكِه صَقِيْن قُرْدَاش
 اُوْرَمَه هَم بَاشِكِي صَقِيْن زَهَارِ بَاشْدَن اِيْمَه جِنَابَتِي اِي يَارِ
 بَاشِي مَر كُون اُوْرُسَه بَر اَدَمِ وَاِجِب اُولُوْرُ اُولُ اَدَمَه بَرْدَمِ
 310 هَمْچُنْكَانِ پَر هَمْنِيَه خُوْد قَفْطَانِ كِيْسَه وَاِجِيَا اُولُوْرُ اَكَا قُرْبَانِ
 بَاصْمَايْن بَشَتِ پَايَكِي بَشْمَاْتِ وَاِجِيَا اُولُوْرُ اَكَا قِيُون بَاصْمَاْتِ
 جُمْلَه يِ كِيْسَه لِيَكِ بَر اِنْسَان قَاْرِنَه اِيَكِي غِيْرَه بَر قُرْبَانِ

315 جَمَلَهُ حِفْظُ آيَةِ الْوَلَدِ أَيْ غَوَاكُ
 هَمْ دَخِي آيَتَهُ صَيْدِ جِسْمَانِ
 حَذَرِ آيَتِ نَفْسِكَ آيَتِ سِنِّ رَغِيْبِ
 كِه حَرَامِ اَوْلَدِي سَاكِه دِهْلِي طَبِ
 بِيْمِه هَمْ اِيْجِه دَاخِي دُوْر تُوْمِه
 بُوْنَلَر اَوْلَدِ لِيَا سِي اَوْر تُوْمِه
 فَنَسَانِيْكَ اِيْنَسَاكُ اَكِيْكَ فِرْجِي
 يُوْقَدَر اَنْكَ خِرَاجِي وَحَرْجِي
 اَلِكِه اَلْمِه دَاخِي نَافِه جِيْنِ
 قِيْلَقْدَر قُوْقِه سُبُلِ مُشْكِيْنِ
 قُوْقِه هَمْ غَنَجِه كُحْلِسَانِي
 دَخِي شِيْمِ آيَتِه وَرْدِ خَنْدَانِي
 320 اَيْلَه تَرَكْ دَوَاعِي تَرَكْ جَمَاعِ
 مَغْسِيْدِ حَجْدَرِ اَوَّلِ عَلِي الْاِمْرَاجِ
 دَخِي جَنْكُ وَجِدِ اَلْدُ حَذَرِ آيَتِ
 كِيْمَسَه نِيْكَ بَقْمِه عَيْنِه كُنْدِ آيَتِ
 سَنُ هَمَا نِ عَيْبِ وَعَيْبِ اَوْتَمِه
 فَخْسِيْبِ كِيْجِي اَكِيْكَ طُوْمِه
 هَمْ دَخِي آيَتِه صَيْدِ بَرَا نِي
 يُوْر سُوْنِ قُوْجِ مِيْعِ حَيَوَانِ
 مَكْرَانِي كِه قَتْلِي وَاجِبِ اَوَلِه
 دَفْعِ ضَرِ اِيْجُوْنِ اَوَلِ نَاسِيْبِ اَوَلِه
 قَالِ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى حُرْمَ عَلَيْكُمْ صَيْدِ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا

325 خَاصَّةٌ بِكُمْ اَوَلُهُ صَيْدِ حَرَمِ
 كِيَه اَوَلُوْبْدَر حَرَمِ لَه اَوَّلِ حُرْمِ
 حَرَمِيْكَ كَسْمِه هَمْ تَبَا تَانِيْ
 دَخِي اَشْجَارِ غَيْرِ اَمْوَانِيْ
 بَعْنِي يَا شِ اِيْجِيْنِ كِيْمِ اَوَّلِ دِيْرِيْدِ
 اَهْلِ تَسْبِيْحِ اَوَلَدِي بِيْرِيْدِ
 اَوَلَسِه قُوْرِيْ اَغَاجِ دَخِي نَبَاتِ
 لَا زِمِ اَوَلَرِ كِيْلَسَه كَفَارَاتِ
 اَوَلَدِي صَيْدِ حَالِلِ دَرِيَا نِيْكَ
 هَمْ حَالِلِ اَوَلَدِي بِيْمِه سِيْ اَنْكَ
 قَالِ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى اَحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ
 330 چُوْقَدَر دُوْر بُوْ اَوَلِ جِيْنِ يَانِيْ
 دُوْر دُرْ كَفِيْهِيْ عَايَانِيْ
 هَبْ يَارَا دَسَمِ دِرَا زَا اَوَلُوْر دَفْتَرِ
 يَارَا مَسَمِ سَرَفَرَا اَوَلُوْر دَفْتَرِ
 دَفْتَرِ كَاشِ اَوَلِيْدِيْ اَنْدَن يَالِ
 هَمْچُوْ آيِنْدُوْلِ اَفْلَاكِ
 اَمِيْدِيْ تَرَكْ جِيْنَايَتِ آيِلِيْسِيْمِ
 طُوْعُوْرُوْ اَيُوْلِ اَوْرَرِه دِيْكَ اَيْلِيْه
 مَشْكُوْرَه قَطْعِ مَنَازِلِ اَيْلِيْه رُكْ
 دَخِي طِيْ مَرَا حِلِ اَيْلِيْه رُكْ
 335 بَعْدِ چَنْدِرُوْزِ اَبْرِ شَبِ حَرَمِه
 كِيْرِه سِيْزِ اَوَلِ قَاْمِرِ مُحْتَرَمِه
 بِيْسِ اِيْجِيْ مِيْلِدِر اَكَا سَرْحَدِ
 كِيْرِه كُوْرُكُ اَنْكَ اِيْجِيْه مَدَدِ

بر پستی صاعده در بری مژده
 با بیدار ایکی سیده بولد
 آنکه داخل اولان امانه ایرز
 نه امان روضه چنانه ایرز
 قال الله تبارك وتعالى ومن دخله كان امينا
 اولدی تنعيم بوييرك نامی
 کیلور بوند عمره اخرا می
 340 مکه لی ایسه عمره اقدامین
 بونخله کیرلر اخرا من
 قافله مکه یه کیرز اول کون
 قافله کورنیه ایرز اول کون
 یعنی ایرز اول اولودرگاه
 یوز سورز رکن کعبه اللهه
 یولور در قبه معکاردن
 یولور در قبه معکاردن
 بیت معمور دن هم اشرفند
 سقیف بر نور دن هم اشرفند
 345 مسکن حاکم ایدینب مسکن
 عرش و کرسیدن اوله اول لخر
 یوز اور و ب سجده قلله اوله
 اولدی غایب بو وجهه افلاکه
 انکچون دورلر اوستنه هب
 جمله افلاکه مهر و مه کوکت
 رحمت اتمک ایچون بزه الله
 کعبه بی ویرد بزه پشت و پناه
 کعبه بی ویرد بزه پشت و پناه

شبهه نزل

شبهه سز کعبه بزه رحمتند
 سبب وعصمت و عبادتند
 350 حلال الحاد در کعبه
 یعنی جای در جاد در کعبه
 هر که نیتله اینه انی طواف
 اولدی اول کیشی غفره الطواف
 بیت رحمن کعبه در کعبه
 جای غفران کعبه در کعبه
 منزل اوله چونکه باب السلام
 اوقی بواینی علی الانتمام
 رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق
 و اجعل لی من لدنک سلطانا نصیرا
 355 صاع ایا عنکله ایله دخول
 بستمه بزمه با صکه بودر یول
 نیت پاکه اعتکافله صبر
 هر دخی نیت طوافله کبر
 طوز قبولک ایچنده برباره
 کعبه اللهه ایله نظاره
 اوله کیم انده دخی اعلیه سین
 بجز بربار کبی جغلیه سین
 اول قیودین افن کوزلک باشی
 بلکه بربار خطه ده در طاشی
 هر مدد می مدد کل اعلیه
 دی در در اویم ایله طغلیه

360 دِدِيلَر اِيْخِرُ الدَّوَاءِ الْكَفِّ
هِيَ مَكْدُوهِي مَكْدُوهِي مَكْدُوهِي
كُوْزَلِرْمَ اِيْرَمَ كَعْبَةُ اللّٰهْدَن
يُوْزْجُوْرَمَ صَقِيْن اُوْدُرْ كَلَهْدَن
عَرْض اِيْدُوْب اُول قِيُوْر حَاجَا
دِيُوِي اُخْرُوِي مُرَاد اَنَلِك
دَر دِيْلَه اِيْسْتَحْجَلَه مَقْصُوْدُ
كُوْكُلُوْه اِيْرَسُوْن اَهْلَه دُوْدُر
دِيْكِرْ كَلْدِي قِيُوْكَه يَزْدَرْوِيْش
عَاصِي مُجْرِئ سِيَا هِرُوْد لَرِيْش
365 بَغْرِي بَاشِلِي وَكُوْزَلِرْمَ بَاشِلِي
اُوْكُسُوْز اُوْغَلَان كِيْ بَاشِي صَاشِلِي
بِي سِرُوْ بَاقِيُوْكَه اِيْجَدَم اَلِك
جُوْد كِيْلَه بَر اِيْلَه كُخْكَوْ لِيْ
دُوْغِرْ فَرِيْزْدَم رُوْم اَبْدَالِي
كِي پَرِيْشَانْدَر اَنَلِك حَالِي
نَفْس اَمَارَه يَه غَلَام اُولُش
بُوْجِي بَغْلِي اَنَلِك كِيْرَقَارِي
هِيَ مَكْدُوهِي مَكْدُوهِي خَلَاَص اِيْلَه
اِيْش كِيْكَه غَلَام خَاص اِيْلَه
370 جَرْمِي اَطْعَمْ كِيْلَه بَر بَاد اِيْش
نَاْر دُوْزْخْدَن اِنِيْ اَزَاد اِيْش
بُوْتَضَرْعَه اِيْمَكَل اِهْمَال
اِيْلَه هَرْد عَادَه اِيْسْتَحْجَال

اَوِيَه صَقِيْن دَلِيْل تَادَانَه
سُوْر يُوْزْكَ بَايْ اَهْل غِرْفَانَه
خَفِي اُولُسُوْن اَهْل عِيْضُوْ قَاد
عَالِم خِيْج اُولُوْ اَلْبَصَاد
375 اِيْمَنَه سِيْن سِيْنِي بَرِيْشَان دُرْ
اُولُوْز اَكْتَر دَلِيْل مُسْتَحْل
كِيْسِيْ يَا مَدْد اُوْكُوْنَلَر اَنَلِيْ
مَآكَلِيْدَرْ غَرِيْب وَبُوْنَلَر اَنَلِك
دِيْش رُوْشَن ظِيْر اُوْكُنْ عِلْمَا
مَثَلَا الْغَرِيْب كَا لَاغْمِي
اِيْخ كُوْزَن كَدِيْ اُوْزْ كِيْ فِكْر اِيْلَه
بِيْنَه لَبِيْ كِي دِيْلَه ذِكْر اِيْلَه
380 حَجْرُ لَاسُوْرَه وَارِيْجَه تَعَام
تَلِيْسِيَه اِيْت اُوْنَمَه بَدُوْام
حَجْر اُوْكُنْدَه اِنِيْ جَز اِيْلَه
بَسْ حَجْر دَن طَوَافَه عَزْم اِيْلَه
بَعْدِ سَعِيْ صَفَاوْ مَرُوْه يِيْنَه
رُوْزْ شَبْ غَافِل اَوْمَه تَلِيْسِيَه دَن
كِيْم بُوْدَرْ جِيْم وَجَانِي تَرِيْب اِيْت
قِيْلِيْش شُوْطَه نِيْت دِيْخَوَاه
خَالِيْصَا مُخْلِصَا لَوْجِيَه اَللّٰه
بُوْطَوَاف اِيْجُوْن اِيْلَه بَالِيْ وَضُوْ
طُوْمَه يَا مِيْرُوْ طَوَافَه رُوْ
قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّوَافُ

سَكُونَةً فَلَا تَجُوزُ الصَّلَاةُ إِلَّا بِالْوُضُوءِ

385 اَوْ مُسْتَدْنَةً نَهَ كِه اَوْ قُورَسَ دِلِيلِ فِكْرِ مَعْنَا بِلِلَه عَلَي التَّفَضُّلِ

اَوَّلًا اَوْ جِ شَوَاطِلَ دَمَلِ اَيْلَه سُنَّتْ اَوَّلَمَشِدُّ اَوَّلِ عَمَلِ اَيْلَه

بَاقِي دَر دِي نِي يَبِ اَيْلَه كِه بُو دَر مُقْتَضَايِ شَرَحِ كِرَامِ

هَرُ طَوَافِ اِيْجَرَه اِسْتِلَامِ اَيْلَه بُو اِيْ كِي رُكْنِي اِهْتِمَامِ اَيْلَه

بِرِي دُرْ كُنِ بِيْمَانِ بِيْرِي حَجَرِ بُو نَلَرِي اِسْتِلَامِ سِرْ اَتَمَه كَذَرِ

بُو اِيْ كِي دُرْ كُنِي اِسْتِلَامِ هَمْرَاةِ

390 نِيْتَه كِيْم اَيْلَدِي رَسُوْلُ اَللّهِ اِيْ كِي دَسْتِك قِيُوْبِ اُوْبِ بُوْرَه مُوْ

وَ اِيْ حَقِ بُوْنَلَرَه بَر رِيَارَه طُوْرِ

كَمَسِيَه وَ بَرْمَه رَحْمَتِ اِيْجَتَه

غَايِبَه اُوْبِيْر اَدَبِ پِيْرِيْدَرِ

دِيْجِي اَوَّلِ پِيْرَه مَالِلَه وَ اَرْمَه

395 اَنْدَه سَرْمَايِك اِعْتِقَادِ اَوَّلُ سُوْ

اَوَّلًا اَيْلَه كُلِّ طَوَافِ قُدُوْمِ

صُكْرَه عُمَرَه طَوَافَه اَيْلَه هُجُوْمِ

بُخُونِكِه

بُخُونِكِه هَر بَر طَوَافِكِ اَوَّلَه تَسَامِ

دَر دِيْلَه اَنْدَه اَيْتِ مَنَاجَا تَلِكِ

اَيْلَه بُو اَبَدِنِ نِيَا زِي يَكَا دَر دِيْلَه اَنْدَه اَيْتِ مَنَاجَا تَلِكِ

بِيْجَه بَابِ سَلَامَتِ اَنْدَه اَيْتِ مَنَاجَا تَلِكِ

مَرْدَه اِحْسَانِ بُو دَر دِيْلَه اَيْتِ مَنَاجَا تَلِكِ

بَس بُو دَر دِيْلَه اَيْتِ مَنَاجَا تَلِكِ

اَوَّلَدِي بُو دَر دِيْلَه اَيْتِ مَنَاجَا تَلِكِ

بُوْنَدِنِ اِيْرَدِ دُوْعَالِه قَسَمَتِ

بُوْقِيُوْدَه جِهَانِ دِيْلَجِيْدَرِ

جُمْلَه سُلْطَانِ دَمْرُوْ خَاقَانِ

مَهْرَانِ بُوْقِيُوْدَه خُوْرُوْ جِيُوْرِ

جُمْلَه اَحْرَارِ بُوْقِيُوْدَه اَسِيْرِ

رُوْحَانِ نِيَا زِي سَر بَر مِيْنِ

جَانِ وَ دَلْدِنِ نِيَا زِي اَيْلَرِ لَرِ

سَرُوْرَانِ بُوْقِيُوْدَه سَر كُزْدِنِ

400

405

395

انبیا بوقیوده جوینده
 او لیا بوقیوده بوینده
 کچی دنیا یه بر دخی کلر
 بونیم باقی اولوب ابد قلر
 بلکه باشکده دولیک و انیر
 طالعده سعادتک و ارمیر
 بیکده یر قوله بوضیب اولر
 بادشاهلر بودولتی بولر
 الله کرمز بوضرت و فرصت
 آج کوزک نخطه ایله غفلت
 شومله کیم فوت اولور بوقا
 کیده کرمز الله دخی هیجات
 یوز اور اول اشک اولونالا
 عرض عجز ایله زار و کریم کاک
 باشک اور اول ایشک اول
 دیکه بادت بند بسم مجرم
 اول مکر نقطه د مجرم اوله
 مجرم اول نقطه ایله مجرم اولر
 یا الهی بونقطه می حک آیت
 حک نقطه ایله مجرم ایله بنی
 نقطه شکی قازی بی شک آیت
 یعنی بی نقطه مجرم ایله بنی

420

حرمة مجرم اوله می محرم
 چونکه بونقطه و بال اولدی
 حک بونیم و بال آیلله
 اوله نیم مجرم حرم هر دم
 مجرم ان حرمدن ایله بنی
 مجرم ایله بنی مجرم و
 مجرم محترم مدن ایله بنی
 خاصلر دم میند محترم ایله
 چون بوله آند بونما یاکان
 اول طواف چون ایله آند نما
 قال الله تبارک و تعالی و اتخذوا
 هر طواف چون آیت ایکی رکعت
 دیدی اما راق و اجیدر
 بواکی رکعتی و اجب بیل
 یعنی آب زمزمی نوش آیت
 یعنی باق جام ایچنه ایله دعا
 بعه و ارب ایتامه آیلله
 مجرمه اولکم چون حرام حرم
 بونی حک ایلمک حلال اولد
 بو حرامی بکا حلال ایشک
 حرمة اوله که اوکم مجرم
 ذمه مجترم مدن ایله بنی
 محرم ان دفترین قیل هر قوم
 خاص خاص حرم مدن ایله بنی
 مجرم ان حرمله نشتر آیلله
 صکره اول جانب مقامه روا
 ال اجوب صکره ایله در لونیا
 دیر اما مین بونکره سنت
 بکه و اجب دیمک مناسبت
 هر طواف آخرین بونلری قیل
 زمزمه ایله آنده هم خوش آیت
 یعنی که آیددی رسول خدا
 حرمی بیته استلام ایله

425

430

435

عَقَبَهُ أَنْكَ صَفَايَ جُفُوبِ
بَعْنِي مَسْعَايَ مُصْطَفَايَ جُفُوبِ
بَنَتَهُ نَاطِرًا أَوْ لُوبِ دُعَايَ آيَلَهُ
حَقَّهُ جَوْقِ حَمْدِ وَجُوقِ شَأْنِ آيَلِهِ
أَوْ قُوبِ أَيْتِي صَفَايَ آيَلَهُ
أَخْرَأْتِ نَامِ مُصْطَفَايَ آيَلَهُ
قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَارِ اللَّهِ
فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ
بِهِمَا وَمَنْ نَطُوعَ حَمْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاحِرٌ عَلَيْهِمَا
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا
فَقِيلَ بَيْنَهُ سَعْيُهُ نَبْتِ دُرُوءَةٍ
خَالِصًا مُخْلِصًا لَوْجَهُ اللَّهِ
سَعْيِي أَنْدَنَ آيَتِي آيَلَهُ
مَرْوَةً وَارِبَ آيَتِي آيَلَهُ
سَعْيِي بَدْرُكَ بُوَسْعِي أَوَانِدُهُ
جَرَاتِ آيَتِ مِيلَ مَسَائِدِهِ
سَعْيِي بَدْرُكَ شَكْسَتْهُ وَكَسَتْهُ
صَقِينَ أَوْلَهُ جَوْعُهُ دَمْبَسَتْهُ
بُودَعَايَ دِلْكَانِ قِيلَ مُدْكَوَرِ
تَاكَ سَعْيِكَ أَوْلَهُ قُومُ شَكُورِ
رَبِّ اغْضِرْ وَارْحَمْ وَحْجًا وَزَعْمًا قَلَمُ أَنْكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ
سَعْيِيلَهُ جُونِكِ مَرْوِيَةِ ابْرَةِ بَيْنِ
أَوَّلَ كَرْدَنِكَ إِيجَرِي كِبَرِ سِنِ
بَصَهُ سَيْنِ مَرْوِيَةِ وَارِبِ جَوْقِ دَمِ
كَعْبَهُ يَرِ آيَتِ يَنَهُ لَوْجَهُ أَوْدَمِ
يَنَهُ أَنْدَنَ دَخِي دُعَا لَرَقِيلِ
حَضَرَتِ حَمْدُهُ شَأْنُ لَرَقِيلِ

450
يَلَهُ أَوْ قِيَصَهَا نَلِكِ آيَتِي
صَلَوَايَلَهُ هَمَّ يَهَايَتِي
جُونِكِ بُوَسْعِي أَوْلَهُ أَنْدَنَ تَعَامِ
أَيْلَهُ بَرِيدِي دَخِي أَفْدَامِ
بَسْ سَتِكَ إِيكِي قَانْدَرِ إِخْرَامِكِ
أَيْكِي سَعْيِيلَهُ أَوْلُورِ أَنْمَامِكِ
جُونِكِ قَارَنَسِينِ آيَتِكَ إِيكِي لَوَا
أَيْكِي دُرُسَعِي دَخِي زَنْمَهُ خَلَا
أَكَّهُ دَخِي صَفَادِ آيَتِ نَيْتِ
مَرْوَدَهُ بُولُسُونِ أَوْلِ دَخِي نَمَا
455
سَعْيِ أَوْلِ كِي آيَدِ أَفْدَامِ
سَعْيِ آيَدِ وَبِ بُوِي دَخِي آيَلَهُ نَمَا
صَقِينَ أَوْلَهُ نِيرَ آيَدِ وَبِنِيَا
وَاجِبِ أَوْلُورِ سَكَا إِيكِي قُرْبَانِ
حَلَقِ أَوْ كُونِ قَارَنَهُ جَنَائِتِي
نَعِبَادَتِ دُرِ أَوْلِ نَه طَاعَتِ
قَارِنِ أَوْلَانِ نَه دَخِ آيَدِ نِيرَ آيَتِ
تَا آيَنَجَهُ عَقَبَهُ دَه بَدِ طَاشِ
بَعْدِ زَانِ دُرُوشْتِ طَوَافِ آيَلَهُ
بَجَرِ حَمْدَتَيْنِ إِغْتِرَافِ آيَلَهُ
460
هَمَّ دَخِي آيَلَهُ تَلْبِيهِ كِه كَاهِ
بُوِيلَهُ أَمْرَ آيَلَهُ دَسُوكِ اللَّهُ
خُطْبَةُ تَرْوِيَةِ وَابِرَامَسْتِ
شَهْرِ ذِي الْحِجَّةِ يَدِ بِنِي صُكُونِ
خُطْبَةُ نَلِكِ دَلِكَلَهُ أَوْ كُونِ صُكُونِ

تَرْوِيهِ خُطْبَهُ دِرْ اَوْزْ خُطْبَهُ
 دِ كَلِيوُبْ خُطْبَهُ يِ اِيْدِكْ تَعْلِيْمْ
 اِيْرَتَه نِي يِنَه جُمْلَه خَامِرْ وَ عَامْ
 جَالِيوُبْ اَوْزْ دِمَانْ بَفِيْرْ دِجِلْ
 فِي الْمَشَا صَانِكِه دُوْرْ عُشْدِرْ
 بَسْ حُوْرْ مَكَّه نَعْرَه لَبِيْكَ
 سِرْدَه لَبِيْكَ اَيْلِيوُبْ هَرْ كَاهْ
 هَرَنَه دِ كَلُوْ بِلَنْدْ اَوْلُوْرْ صَدَا
 نَعْرَه خَلْقْ اَشْتَرَا صَوَاتِيْ
 عَرَفَاتَه رَوَانْ اَوْلُوْرْ حُجَّاجْ
 جِيْكَوْرْ قَافِلَه قَطَارْ قَطَارْ
 اِيْكَ كُوْنْ اِيْكَ كِيْجَه بُوْ حُجَّاجْ
 عَرَفَاتَه وَ اَرْوُبْ قَرَارْ اِيْلَرْ

465

470

كِه بِيْمَانْ اَوْلُوْرْ اَنْدَه هَرْ رُتْبَه
 جِيْ اِيْلَرْ خُطْبَتِيْ اَوْزْ كُوْنْ تَعْلِيْمْ
 اَهْلْ مَكَّه اِيْدَرْ تَمَامْ اِحْرَامْ
 صَانِكِه جَالِيْدَمْ صُوْرْ اِسْرَافِيْلْ
 عَرَصَاتَه رَمَانْ رِنْجَلَسْدِرْ
 نِيْجَه بِيْكَ كَرَه كَرَه لَبِيْكَ
 اَشْدَنْلَرْ اَوْلُوْرْ حَشْرَه دَه كُوْ
 شَاهِيْدِكْ جُوْجْ اَوْلُوْرْ دِمَانْ اَنَا
 اِيْدَرْ اَحْيَا قُلُوْبْ اَمْوَاقِيْ
 يِنَه هَبْ پَا يَرْهَنَه وَ بِيْ تَلَجْ
 كِيْ كِيْ سَيَّارَه وَ كِيْ سَيَّارْ
 جَادِيْ اَوْلُوْرْ جُوْجِيْ بِيْ اَمْوَاجْ
 هَرْ كِيْ بِيْ اَخِيَارْ اَشِيْلَرْ

475

480

485

اَيْلَه اَوْزْ تَرْكِه عَرَصَتِه بِيْجَا دَرْ
 جَمْعْ اَوْلُوْبْ اَوْلْ مَكَانْ وَ اَسْعَدْ
 اَيْلَه يَانَرْ كِه شَمْعْ شَامْ آفَرْ وَزْ
 قَلَكْ تَامِنَه دُوْرْ عَرَفَاتْ
 اَوْلْ كِيْجَه تَا سَحْرَه حُجَّاجْ
 اَوْلْ كِيْجَه دَه اَوْلَانْ مَعَامَلَه لَرْ
 مَن تَنَا وَلَه مَن ضِيَا فِ اَللّٰهْ
 رَبِّ بَسْتِرْ لِيْ رَبِّ بَسْتِرْ لِيْ
 اِيْرَتَه سِيْ اَوْلَه چُوْنَكِيْ صُجْعْ عَمَلْ
 جَبَلْ رَحْمَتْ وَ مَبَارَكْدِرْ
 پَا يَمَالْ اَيْلَكْ كِه مَن هِيْدَرْ
 چُوْ سَحْرَه قَلِيْه سِيْزْ اَوْ كُنْدَه صَلَا
 اَمِيْثَالْ اَيْلِيوُبْ قَوَا اَمْرَه
 عَرَصَتَه اَرْضِيْ نِيْتَه كِيْمْ كُوْ كَلُوْ
 اِيْ خُصُوْصَا كِه لَيْلِ تَا شِعْدَه
 دِ شَكْ اِيْدَرْ اَكَه لِيْجَه دُوْرْ نِيْجَه دُوْ
 سَبِيْرْ اِيْدَرْ اِيْ جُمْلَه سَبَا رَاتْ
 كُنْدَمْ عَرَشِيْنَه هَبْ اِيْدَمْ مِيْجْ
 مَن مَنَانْدَنْ مَنَا وَ كِه لَرْ
 قُلْ هَبِيْثَا كِه هَبِيْثَا كِه
 لَا تَقْسِرْ لِيْ لَا تَقْسِرْ لِيْ
 اَرْمَكْرَ اَنْدَه عَزْمْ سِيْرْ جَبَلْ
 جَبَلْ نُوْرْدَنْ اَوْلْ اِيْرْ كِدَرْ
 دِيْزْ كِتَابْ اَبْغَضْ مَنَا هِيْدَرْ
 اَيْلِيوُبْ اَخِيْرَه تَكْبِيْرَاتْ
 وَ اَرَه سِيْزْ اَنْدَه مَسْجِدْ نَمْرَه

اَرْجِهْ وَارْكَ كِه خُونَجَه رُبُونَه
 اَوْ قُورُ خُطْبَه دَكَلَه كَرَان
 490 حَضَرَتِ خُضْرَه قَمُوقَاطَب
 اُولَه كِيَم اِبْرَه سِنَر نَظَر لَرِيَنَه
 كِيَمِيَادُر نَظَر لَرِي اُولَر ك
 جَمْع اَيْدُو بَانْد نَظَر لَه عَصَرِي
 يَمِينِي سُنْت قَلَمَا زَارَادَه
 495 كَرَجَه كِيَم دِيكِي بَعْضُ جَارِي
 شُكْر وَاَنْدَن يِنَه دَوَان اُولَه سِنَر
 اُولَ وَقِيَتْ وَفَقَه اُولُو نَسْ سَوَال
 اَخِرَنده سُوَال اُولُنَسْ اَكْثَر
 عَرَفَاتِه كَرَن اُولَ زَمَانَدَه
 500 شَرِيطِدُ اَمَّا كِه اُولَه اُولُ حَرَم

عَرَفَاتِ

عَرَفَاتِ اِيْمَجَرَه بَعْدَ وَقِيَتْ اَللّٰهُمَّ
 كَاهِ دُعَا اِيْلَه كَاهِي تَلِيَسَه اِيْت
 اُولَ ظَهْرِدَن عُرُوبَه دَكِين
 505 وَفَقَه وَفَقِيْدَر اَيْلَكِل وَفَقَه
 وَفَقَه سِيَرِيَنَه وَاقِفِ اُولَ وَاقِفِ
 بَلَكِه دِيْن رَسُوْل خَيْرِ الْاَمَل
 وَفَقَه دَه وَاقِفِ اِيَكْن اُولَ حَضَر
 فَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَقَالِي الْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَانْمَتْتُ عَلَيْكُمْ
 فُجَسْتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْاِسْلَامَ دِيْنًا
 سَنَدِ عَرَفَاتِه اَهْتِمَام اَيْلَه
 عَرَفَاتِ اِيْمَجَرَه اُولَيَان عَارِف
 510 وَفَقَه سِيْنْدُو قُوْن جِيَسَان
 دِيْدِيَكْسَا كِه وَاقِفِ اُولَ وَاقِفِ
 اُولَ شُرُوْ شُورِدَن دِهَانْدَه
 رُوْحِي بُوْنَلَر كَلَه تَرِيَسَه اِيْت
 يَمِينِي كِيَم سَاعَتِ وَجُوْبَه دَكِين
 كُوْكَلِي وَبِرْمَه مِلَكِه وَفَقَه
 عَرَفَاتِ اِيْمَجَرَه عَارِفِ اُولَ عَارِفِ
 عَرَفَاتِ اِيْمَجَرَه اُولَدِي اُولَ اَكْمَل
 حَضَرَه نَاذِل اُولَدِي بُو اِيْت
 فَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَقَالِي الْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَانْمَتْتُ عَلَيْكُمْ

كَرُوْهُ فَاِنْ يَنْتَهِزْ اَيْتَهُ اَكَا
 وَفَقَهُ دَنْ بَرْزَنَه حَاصِلْ اُولَدِيْ
 جَبَلِ رَحْمَتِه اُولِ صَخْرَاتِ
 وَفَقَهُ اَيْتَنگَر هَمَه سَنَوَاتِ
 خَاكِ نُوْر اُوْرُوْب اَيْتَهَا اَيْلَه
 وَفَقَهُ اَيْلَر لِسَانِ حَا اَيْلَه
 515 مَيْتَه صَدِيَادَه جَا اِيْجَالِ اُولُتْ
 بِيْجَه لَر بُوْجَلِدَه بُوْلَدِيْ مُرَادِ
 كُوْزِيْ يَاشِيْگَه بَرَكَه لَر طُوْلُشِ
 حَالِيْ وَارِدِر بُوْنِيْگَ خُدا اَيْلَه
 اُولُنْسَه كَر خُدا اَيْلَه حَالِيْ
 بُوْسَعَادَتِ اُولُنْسَه اَكَا تَاجِ
 520 اَيْتِيْن بُوْجَلِ يَازِيْدَن وَوُقُوفِ
 قَالِ دَسُوْلَانَه صَلِيْ اَلله عَلَيْه وَسَلَمِ
 اُولُوْگَر نِيْزَه دَخِيْ اِيْمَامَه قَرِيْبِ
 جَمْعِ اُولُوْبِ اَنَدِ بِيْجَه بِيْگَ مُجْتَلِجِ
 وَفَقَهُ طُوْرَه مُجَرِيْدَه قِيَامِ
 كِه اُولُوْر اُولُ قُرْبَتِ اَهْمَامَه قَرِيْبِ
 لُطْفِ مَوْلَا يَه مَبْرِيْ مُجْتَلِجِ

بَجَلَه

بَجَلَه سَرِيَا بِيْرَهْنَه وَغُرْبَانِ
 525 اَغْلِيُوْبِ دَر دِيْلَه فَاَنْلَر اَيْدُوْبِ
 كِيْمِيْ دَر دِيْدَن اَيْلَر آه
 كِيْمِيْ دَر دِيْلَه فَاَنْ اَيْلَر
 كِيْمِيْ نَازُوْ كِيْمِيْ نِيَا ز اَيْلَر
 كِيْمِيْ دَر دِيْدَن اَيْلَر يَازِ
 530 كِيْمِيْ اَيْلَر كُنَا هَمَه اسْتِغْفَارِ
 كِيْمِيْ دَر رَحْمَتِ اَيْلَه يَازِ حَمْنِ
 كِيْمِيْ دَر غُرْفِ مَجْرِعِ صِيَا نَمِ
 صَا نَه سِيْنِ رُوْزِ مُخَشَرِ اُولَدِيْ
 بَجَلَه جَاجَا جَلَه اُوْكُوْنِ عَرَفَاتِ
 535 اَيْلِيُوْبِ بَجَلَه كَشْفِ دَسْتِيْ دَعَا
 صَا نَه سِيْنِ كِه دِيْمِ حِسَابِيْ
 سِيْنَه لَر جَا لِه دِيْدَه لَر كَرِيْمَانِ
 قَالَه دَنْ عَرَشَه زَر دِيَا نَلَر اَيْدُوْبِ
 كِيْمِيْ اَيْلَر دَرُوْشِيْدَن اِيْوَاهِ
 كُوْزَلَرِيْ يَاشِيْ رَوَانِ اَيْلَر
 كِيْمِيْ سُوْزِيْلَه كَشْفِ رَاْزِ اَيْلَر
 كِيْمِيْ دَر دِيْلَه اَيْدِر دُرِيَادِ
 كِيْمِيْ تُوْبَه لَر اَيْدِر تَكَرَّارِ
 اَيْتِيْشَمَه دَرُوْدِ لُوْنِ عَضِيَا
 لِيْگَ اَمِيْدِ وَارِ غُفْرَانِمِ
 ظَا هِر اُولَدِيْ قَوَاشِقِيْ وَ سَعِيْدِ
 فِي الْمَلِكِ رُوْزِ عَرَصَه عَرِصَتِ
 هَمُ طُوْبِ سُوْر عَرَشَه دُوْجِيْ
 دَسْتِ اَغْمَالِيْگَ كِه اَيْدِر

رُوِيَّ حَسْرَةً دُرِّ كَيْسٍ أَوْ مَوَدَّةٍ
 دَفْتَرِهَا بِخَيْرِ فَضْلٍ وَأَبْنِ أَوْ مَوَدَّةٍ
 بَكَرٍ يُؤَبِّ حَسْرَةً عَصَا عِزَّتِ
 كُورِيَّتِ جَمْلَةً حَالِ عَصَا
 إِنَّكَ صَانِعُكُمْ دِرْ قِيَا مَتَدُّ
 يَأْخُذُ رُوِيَّ حَسْرَةً وَحَسْرَةً
 540 أَوَّلُ كُورِيَّتِ بِنِ بِنْتِ عَمِيَانِ أَيْدِيهِمْ
 أَوَّلُ كُورِيَّتِ حَالِ أَهْلِ حَالِ بِلَدِهِ
 هَمَزُ وَارْتِ أُنْذَرُ أَهْلُ حَالِ أَوَّلُ
 هَمَزُ وَارْتِ أُنْذَرُ أَهْلُ حَالِ أَوَّلُ
 أَهْلُ حَالِكِ دِلْدَه دُرْدُ كُرْدِ
 أَهْلُ حَالِكِ دِلْدَه دُرْدُ كُرْدِ
 545 أَوَّلُ رَمَانِ رَمِيْنِ رَحْمَتِهِ
 أَلْ أَجُوبُ فَتَرُو قَا قَه كُرْ أَوْرَه
 دِيُوْرُ جَمْلَةً يَا كَرِيْمُ وَيَا رَحِيْمُ
 دِيُوْرُ جَمْلَةً يَا كَرِيْمُ وَيَا رَحِيْمُ
 وَأَعْفُ عَنَّا وَأَعْفُ لَنَا يَا رَبِّ
 وَأَعْفُ عَنَّا وَأَعْفُ لَنَا يَا رَبِّ
 وَتَقَبَّلْ دُعَانَا يَا رَبِّ
 وَتَقَبَّلْ دُعَانَا يَا رَبِّ

550 يَا لَطِيفُ وَعَصُوفُ وَيَا عَفَّارُ
 وَفِيْنَا رَبَّنَا عَذَابَ النَّكَارِ
 أَيْسَتِيكَ أَيْلُوبُ مَنَّا جَانِي
 دُنْيَايَ أَخْرُوِي مُرَادَايَ
 صَبْحُ وَشَ جَالِكِ أَيْدِيُوْبُ كِيْرِيَانِي
 أَيْلَهُ كُرْنَا لَه لَوْلَه أَفْعَانِي
 يُوْزُ طُوْ بُوْبُ دُرْدُ كِه مَنَّا جَانِي
 دَبْرُ دِيْبُ دُرْدُ دُعَا وَحَالَانِي
 أَلْ أَجُوبُ أَنْدَه يَا كَرِيْمُ أَيْدِيْهِمْ
 طَلَبُ رَحْمَتِ رَحِيْمِ أَيْدِيْهِمْ
 555 كَاهُ دُرْدُ بِلَه أَهْ وَارْتِ أَيْدِيْهِمْ
 مَامَصِيَّ أَجُونِ رَحْمَتِ أَيْدِيْهِمْ
 بِنِ عِيَارِيْ هَمَزْ أَنْدَه يَا دَايْدِيْهِمْ
 رُوِيْجِي رَحْمَتِيْلَه شَادَايْدِيْهِمْ
 حَضَرَتِ سُرُوْرُ رَحْمَتِهِ صِفَاتِ
 أَجُونِ أَيْلِكَ هَمَزْ رُكُوعَاتِ
 يَادَايْدِيْكَ دَاخِيَالُ وَأَصْحَابِي
 دَخِيَارْ بَابِ صِدْقِ وَأَجَابِي
 أَيْلَهُ يَلِكِ هَمَزْ رِنْدِنِ اسْتِمْدَانِ
 تَا كِه أَنْزَرَه أَيْدِيْكَ رَامْدَانِ
 560 يَادَايْدِيْكَ يَادِ شَاهِ اسْلَامِي
 أَسْتِزْ أَوَّلُ دُرْدُ حَالِكِ أَيْمَانِي
 بَعْنِي حَمَزُ حَضَرَتِ سُبُلَانِي
 كِه أَوَّلُ دُرْدُ تَا جِ أَلْ عُمَانِي
 هَبْ أَيْلِكَ نَصْرِيْلَه دُرْدُ بُونْدَرِ
 هَبْ أَيْلِكَ نَصْرِيْلَه دُرْدُ بُونْدَرِ

فَرَجَحَكَ كَرَامَتَهُ لَرَاهِمَا
 فَصَت وَنُصْرَتِي دِلِكَ اَيْلَاكَ
 565 حَافِظِ دِينَ وَسَدِّ اسْلَامِدِ
 اَلْعَمَانَةِ كَلِمَتِي مُشَلِي
 مَا حَصَلَ بَوَكِه قُطْبِ دَوْرَانِدِ
 سِتَرِ بَخْتِ دَن اَيْلَاكَ اسْتِمَادِ
 اَوَّلِهِ كَيْمِ كُوزِ يَاشِينَ رَوَانِ يَاشِ
 570 كَرَمِ اَوْلَانِ اَوْدَمَدَه يَاشِدِ يَاشِ
 طُورِ يَاشِ شَكْدَن بَارَانِ
 اَوَّلِ بِيَرَه تَحْمِ جَشْمِ كَرِيَانِ اَلِ
 دُورِ شَبِّ يَغْدِر اَكِه بَارَانِ اَلِ
 اَوَّلِهِ جُونِ تَحْمِ يَآكِه هَرَمَنَاكَ
 575 حَاضَنَه هَر اَوَّلِ تَحْمِ جَلَنَشِ اَوَّلِهِ
 اَوَّلُز اَوَّلِ دَمَدَه اَمْرَجِ بَطَالِ
 رُودُوشَبِّ دَوْلَتِي دِلِكَ اَيْلَاكَ
 عَامَه نَاسَه دَوْلَتِي عَامِدِ
 صَدِيقِ وَاِيْمَانِدَه كَلِمَتِي مُشَلِي
 غَايَتِ غَايَتِ مُسْلِمَانِدِ
 اَكِرِ اسْتِرْ سَكُوزِ حُصُولِ مُرَادِ
 دُرُ لَوْ غَمَانِي بِيَكِرَانِ اِيَدَه نَشِ
 طَاشِي سِرْ سِرْزِ اِيَدِر اَوْبَاشِ قُرْدَانِ
 عَرَفَاتِ اَوَّلُز اَوْنَحْمِ رَوَانِ
 عَرَفَاتِ اِنْجِرَه سُنْدَه بُسْتَانِ اَلِ
 اَبِز دُوشِيدِز اَوَّلِ بُو بُسْتَانِ اَلِ
 مُزْدَعَه هَر اَوَّلِهِ مُبَارَكِ خَالِ
 نِيَجَه جِه بَلَكِه اِنْجَانِشِ اَوَّلِهِ

مَيُوهِ بَرِي

مَيُوهِ بَرِي بَرِي اَوْبُسْتَانِ اَلِ
 تَحْمِ اَوَّلِ خَالِ يَآكِه وَاَرَاكِه كُوزِ
 580 خُوبِ اَوَّلُز مَيُوهِ عَرَفَاتِ
 دِيَكِ سِرْ رُجْهَانِ مُرَارِ غَدِزِ
 فَالِ دَسُورِ اَللّهِ صَلَاتِ اَللّهِ عَلَيْهِ وَسَلَمِ الدُّنْيَا مُزْدَعَه الْاٰخِرَةِ
 اَوَّلِ تَحْمِ دُرُ مُرَادِ كُوزِ يَاشِيدِ
 اَبِي سَن صَانِمَه سُنْبَلَه يَاشِيدِ
 اَكِه كُوزِ بِيَكِيدِن اَنْلِكَ وَقَتِي
 دِيَكِه كُوزِ بِيَكِيدِن اَنْلِكَ وَقَتِي
 تَحْمِي وَقَتِي دَه اَكَمِينِ بِنْدَه
 خُوشَه دِيرِز اَو وَقَتِ خَرْمَنَدَه

سَدِز اِفَاضَه بِسُورِي مُزْدَعَه لِفَه

وَقَفَه كِه پَرِي عُرُوبِه اَوَّلِهِ قَمَامِ
 عَزْمِ اِيَدِ بُو اَز تَحَالِه اِيْتُو اَلِ
 مَزَلِ اَوَّلُز اَو كِيَجَه مُزْدَعَه لِفَه
 سَحَرِي اِيَدِ بُو اَنْدَه هَر وَقَفَه
 قَالِ اَللّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى وَاِذَا اَقْضَيْتُمْ مِنْ عَرَفَاتِ
 فَادْكُرُوا اَللّهُ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ

585 جَمْعُ أُولَئِكَ مَغْرِبُهُ عِشَاءٌ قَلْبُورُ يَعْنِي بَوَابُ كِسْفِي قَوْشَا
 مَغْرِبِي قَيْلِكَ أَوَّلُ أَوْجِ رَكْعَتِي قَوْمُكَ إِيكْسِي بَيْنَهُ سُنَّتْ
 جُونُكَ مَغْرِبِي تَمَازِي وَلَهُ تَمَامُ سُرْعَتِ إِنْشِينِ أَوْدَمُ قِيَانِ إِمَامِ
 أَوَّلُ بَحْجِه حَاضِرِ أَيْلَهُ يَتَمَشُّ طَاشُ كِهْ أَوَّلُهُ مَرْبِيسِي سَرْجَه يَهْ بَاشْ
 بَعْدَ وَفَقَهُ مَتَايَه دُرُخْرَكَاتِ ائِدَه رَكْ تَلِيَسِيهِ وَتَكْبِيرَاتِ
 590 جُونِ مَتَايَه وَارُوبُ نَزُولِ ائِدَه يَدِي طَاشْ أَلُوبُ اَتَمَغَه كِيدَنِي
 اَنَّهُ شَرِ اَنَّهُ جَهْمُ عَقَبَه اُولُ شُكْدَن بَرِي اُولَه دَقَبَه
 صُكْرَه ائِدُكْ تَرَاشُ وَفَرَاكْ بُوْدُرُ اَمْرَه مَرْهَبِ مَسْجَانِ
 جَحْزُ جُونُكْ اُولَه حَجْرُ قَرَاتِ شُكْرُ قَرَاتِكْ اِيكِي ائِدُكْ اُولَه نَا
 مَحْمُومَه هَرَجَرَامِ بِالْاِجْمَاعِ اُولُورُ اُولَدُ مَحَلَالِ اَغْيَرِ جَمَاعِ
 595 اُولَدُ بَعْدَ وَفَرُوعِ جَارِ طَوَافِ بَزْدَه اُولُورُ حَلَالُ اُولُورَه خَلَفِ
 اَبْكُجُونِ كِهْ بُو طَوَافِ فَرَضِ كَرْمِه اُولُورُ دُرُ مَسَالِ فَرَضِ
 دُورُومِ فَرَضِ اُولَدِ اُولَدِ اُولَدِ كُورَه لِمِ كِهْمِ يَلُورُ صُورُكْ بُو اَوْجِ

مُكْرَه وَارُكْعَبُ طَوَافِ اَيْلَه عَجَزُ حَمْدَن اَغْيَرِ اَفِ اَيْلَه
 اُولَدِمِ اَيْتِ فَرَضَه نَيْتِ دِيخَوَاهْ خَالِصَا غُلْمَا لَوْجِه اَللّٰهْ
 600 بُونُكْ اَوْجَنده دَه دَمَلِ اَيْلَه بُوْدَه سُنْتَدُرُورُ عَمَلِ اَيْلَه
 اَسْلَامِ اَيْلَه يَدِيهِ دُكْنِيَنِي يَنِيَه تَعْظِيمِ اَيْتِ بُو اَشْنِيَنِي
 اَيْدَه سِيْنِ جُونِ طَوَافِ فَرَضِهِ تَامِ مُلْتَمَزِ اُولَه يَنِيَه سَاكِدَه مَقَامِ
 اُولَا حَمْدِ اَيْدُكْ شَا اَيْدِ سِيْنِ بَعْدَ اَغْلِيُوبِ دَعَا اَيْدِه سِيْنِ
 اَيْدِه سِيْنِ جُونِ دُعَا كِهْ تَبْتَمِيمِ اَيْلَه عَزَمِ مَقَامِ اَبْرَهْمِ
 605 بَيْنَه قُلْ اَنَّهُ خُوشِ مَكْلُوه طَوَافِ بَعْدَ اَيْتِ دُعَايِ عَفْوِ وَغَفَا
 صُكْرَه وَارَا اَبِ دُرُ مَرْجِه فُوشِ اَيْتِ بَحْرُ عَمَانِ كِي يَنِيَه جُوشِ اَيْتِ
 بَعْدَه اَيْتِ يَنِيَه صَفَابَه صُغُونِ صُكْرَه اَيْتِ مَرُوه جَانِيَنِيَه نُونِ
 يَنِيَه جُمْلَه شَرِ اَطْلِينِ اَسِيَكَه يَنِيَه جُمْلَه وَتَا اَطْلِينِ اَيْسَكَه
 بَعْدَ اَيْتِ بِيْنَمَتَايَه رَجُوعِ وَارِ دِيَارَتِه اِيچُونِ اَيْلَه شُرُوعِ
 610 اَرْتَه شِي جُونُكْ اُولَه بَعْدَ رَوَاكْ جَهْرَاتِ اِيچُونِ اَيْلَه اَسْتِجَالِ

آنده اولمشد در بنا اوج میل
که آنده شیطان طاش آنده خیل
میایا اول بول او ذره جری سیه
تانی او تاده نالی عصبه
خوش آنده بر بسته بند سند
ایله شیطانکه آنده سبک جنگ
دی بو قوی که ایله تحریز
طاش آنکه اول اوج یره بریز

بِسْمِ اللَّهِ عَلَى رَغْمِ الشَّيْطَانِ وَخَيْرِ

615 بعد رمی ایله کعبه یه ایله اقبال
ایله آنده دعا علی الاکمال
دورت کونه دک بو طاشه جنگ است
یوم را بعد مکه یه اهنک است
آنده نغمه دن کور عمره
ایله همیم حج او یوب آمنه
قال الله تبارک وتعالی وَاٰمَنُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ

کعبه یه روز و شب طواف ایله
هم حرام ایچره اعتکاف ایله
صنعه ایلیوب عبادت ایله
که اولوز آنده پیرنه یوز بیک
620 ویرمه سکر بر فصره بر دهم
بوز بیک اولوز خدا بنده اهر
ایلیک آنده صدقه صدقات
بر دخی آنده کیم وار دهم کات

انده

آنده تحصیل ایدک نیجه خلص
سیره اولسون دعاچی اول غایض
مکه اولوز لرین رعایت ایدک
دخی اولوز لرین زیارت ایدک
دیرین اولوز سن زیارت ایدک
در لوت عظیم ایدک رعایت ایدک
625 اولیا معدنید در مکه
اصفیا منبعی در مکه

آنده در اصفیاو صدفین
آنده در اقیقا و اهل بیت
مکه ده در جمیع کمال
مکه ده در جمیع فاضل
اولدی چون اهل مکه جبار الله
یبعی کیم ساکن جوار الله
حقه فربتلری یقین اولدی
حقه فربتلری یقین اولدی
630 اوروک ایانی توز لرینه یوزی
اوروک ایانی توز لرینه یوزی
که یادر ایانی توز لری هب
که یادر ایانی توز لری هب
دیم عیشی در نفسکری هب
دیم عیشی در نفسکری هب
مکه نیک خاکیا کی جوهر در
مکه نیک خاکیا کی جوهر در
عینی در جسته ساز آب حیات
عینی در جسته ساز آب حیات

جوهر جان فزادر اولدی هب
جوهر جان فزادر اولدی هب
روح قدسی در مکه لری هب
روح قدسی در مکه لری هب
کوه و کشتای گار اهر در
کوه و کشتای گار اهر در
نار در نور داغ اقلدات
نار در نور داغ اقلدات

635 نَفْسٍ حَبِيبَةٍ دُرِّ بَادِي رُوحٍ بِأَكْبَلِهِ بَرْدُ أَوَّلِ وَادِي

مَكَّةَ دُرِّ بَرِي خَيْرَ الْأَصْفَاءِ

بَنِ نُبَارِي أَوْلَادِهِ يَادِ أَيْلَكِ

دِينِكَ وَادِ بَرِّ حَبِيبِ خُلَاصِكَ

هَبْرِي بَرْدَنِ أَيْلَرِ اسْتِمْدَادِ

640 نِيحِي سُلْطَانِيهِ أَوْ مَجُونِ نَدْرِ

خَاكِ بَابِكُوهِ سِرِّكَ مُشْتَاكِ

دَرِّهِ كِبِي أَوَّلُورِهِ أَوَّلِ بَرَاكِ

بَرْدَنِ أَوَّلِ مَكُورِهِ أَوَّلِ بُونِ

كُورِهِ مَرْدِكِ أَوْدَرِهِ نَكِ أَوْدِي

645 سِرِّهِ أَوَّلِ دَرِّهِ جُوقِ سَلَامِ ائْتِدِ

خَاكِ بَابِكُوهِ بُوْدُنِ سُوْرِدِ

هَبْرِي نِيكَ مَدَدِ دُعَايِيكَ

جَلْبِ قَلْبِ أَيْلُوبِ رِضَايِيكَ

مَكَّةَ

مَكَّةَ دَرِّ جُوقِ مَرَارِ أَهْلِ اللَّهِ

هَبْرِي سِينِ زِيَارَتِ أَيْلِكِي

بُولُوكِ أَلْزِكِي طَلِيقِ رَشَادِ

هَبْرِي زِيَارَتِ أَيْلِكِ مَوَالِيدِ

قَالَمِ سِينِ بَرِّكَه كُوزِ مَمِشِ أَوَّلِ

دَرِّ نَمَاكِ كِتَابِ خَاتَمِ

مَكَّةَ دَرِّ جَفِغَنِهِ جُوعِ مَوَالِيدِ

أَيْلِيكَ أَوَّلِ رَعْمَانِ طُوفِ قَدَامِ

بَيْنِهِ جُمْلَهُ شَرِّاطِلِ ائْتِدِ

جَحْرِ أَوَّلِي جُوَانِ تَدَايِ وَلُوجِ

حَجْرِهِ دِينِ لُورِ مِينِ اللَّهِ

أَصْلِي بُوْدُرْكَه عَهْدِ نَامِ مَسَا

بِشْمِدِي أَوَّلِ نَامِ أَنْدِه ائْتِدِ

بِشْمِدِي أَوَّلِ نَامِ أَنْدِه ائْتِدِ

بِشْمِدِي أَوَّلِ نَامِ أَنْدِه ائْتِدِ

بِشْمِدِي أَوَّلِ نَامِ أَنْدِه ائْتِدِ

660

عَمَّ يَمِينٍ أُولَدِي عَنِّي بُودٌ جَحْرُكَ
 اِنْسَهُ فَصَدَّ طَوًّا فِي مَحْرَمٍ عَوْرُ
 بِسَرِّ عَيْنٍ أُولَدِي عَنِّي بَوْمَعْنَى دُرُ
 لَاحِقٍ أُولَدِي عَنِّي كَيْدٍ اِبْجَازُ نَلَه

665
 بِسَرِّ اَيْدٍ وَبِ دَسْتِ بَوْمَعْنَى حِلَّتِ اَيْدِ
 بِحُونِ مَرْمَدَن اُولَه خُرُوجُهُ شُرُوعُ
 اَوَّلَا اَلْ طُوبَى رَادَتِ اَلْ
 اَوَّلُ كَهْرُ وَنُسْتَه كَهْرُ لَرْدُوكِ
 دِيكِه يَارِينِ شَهَادَتِ اَيْلَه بَكَا
 اَرْدِينِ اَرْدِينِ رُجُوعِ اَيْدِو بَكَا
 670
 بِحَقِ اَوْبَايَكِ اَوُكُنَدَ اَيْلَه قِيَا
 اَيْلَه اَوَّلِ بَابِ اَوُكُنَدَ نِيجه وَدَاغِ
 اَلَّذِينَ اِذَا اَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ

بَعْدَ زَانٍ مَرْكَبَه سَوَارِ اُولَه سِنِ
 يَعْنِي هَمَّ اَوْكَارُ وَاَنْ اُولَه سِنِ
 صَافِيكَ كَا وَانْدَن اُولَه دُو

دُرُغَزَلِي كِي مَنَاسِبِ حَالِ سَتِ

675
 بَوْمِ مُصِيبَتِ دُرُكِلْدُ زِيَارَتِ
 خَاصَه كِيَمِ اُولَه اَهْلِ مَكَا اَوْشَنَه
 اُولَه اَهْلِ دُوعِيَا اِلَيْهِ هَمَّ اَنَدِ
 رُومَنَه فِرَقَتِ اَوْدِي بَا قَرَا پَكِنِ
 اَكَه زِنْدَا يَكِنِ بُو دَا رِجَهَا تِ
 680
 بَنِي اَوَّلِ شَخْفِ كِيَمِ فَلَكِنِ اِيَكِنِ
 اَيِ غَبَارِي اُمِيدِ وَا رَمِ حَكِمِ
 بِيَنَه مَحْرَمِ اَيْدِو بِنِي حَرَمِ
 عَاقِبَتِ هَمَّ تَرَا بَمِ اَنَدِ اَوْلُوبِ

كِيَه اُولَه دُورِ كَنَبَه دَنَا نَانِ
 بَلَكِه هَمَّ اُولَه اَوْبِي جِيَرَانِ
 كَنَدِي اَشَكِ كِيَمِ اُولَه رُومَنَه نَا
 اَوْلُوبِ شِيَكِنِ بَرَا اَنَشِ شُوزَانِ
 اِيَكِه كَرَا بِيَنَه دَرُ زِنْدَانِ
 اَوْلُوبِ شِمَمِ شِمَمِ حَا كِيَكِه يَكِنَانِ
 دَسْتِ كِيَرِمِ اَوْلُوبِ بِيَنَه سُبْحَانِ
 اُولَه مُمَكِنَلَه مَكَه بَا كِه مَكَانِ
 طَبَرِ عِي جَكَدِي دِيَبَه هَبِ يَا دَا نِ

685 سَمَكَ دَنْ دَلْخِي وَلَمَدَنْ فَارِقْ
عَدَقَهُ اَيْلِيكَ يَمِينُ وَيَسَادْ
فَقَرَأْتُكَ جَهْلَكَ دُعَا سَيْبِكَ
بِجَهِّ كُوزُلْ دُعَا لَرَا بَيْتُكَ لَرْ
جَا نَ قَدَا اَنْلَرُكَ دُعَا سَيْبِنَه
كَاشِيكَ بِنَ اُولَرْدَنْ اُولَهْ اَيْدَمْ

690 يَا اَلْهَى اُولَرْدَنْ اَيْلَهْ بَيْخِ
فَقَرُوْا قَلَمْلَهْ لَفْ وَنَشْرُ اُولَمْ
تَكَ هَمَانْ اَنْلَرُكَلَهْ حَشْرُ اُولَهْ يَمْ

قَطْعُهُ خَاتَمُهُ زُرُورِي رِيَا ز

فَضِلْ وُجُودُكَلَهْ بُوْرَسَالَهْ مِيْ هَمْ
بُجُوْنِكَلَهْ اَحْسَا بِيْكَ لَهْ خَتْمُ اُولَمْ

تَارِيْخُ تَمَامِ اَبْنِ رَسَالَهْ

بُجُوْنُ كَشْتِ تَمَامِ اَبْنِ رَسَالَهْ
دُرْمَاهُ رَجَبُ زِيَهْرِ حِجَابِ

695 اَيْدِيْدَكُمْ زَكِيَّكَ تَارِيْخُ
تَمَامِ شُدْمَنَاسِيْكَ حَاجْ
تَمَتْ هَذِهِ الرِّسَالَةُ الشَّهِيْدَةُ الْمَنْطُومَةُ وَالْمَقَالَةُ الْمُنِيْفَةُ
الْمَرْفُوعَةُ عَلَى يَدِ مُؤَلِّفِهَا الْفَقِيْرَ اِي رَحْمَةِ اللهِ تَعَالَى وَتَقَدَّسَ
لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعِبَادِي الْاَفْشَهْرِي ثُمَّ الْمَلِكِي بُوْطَيْنِ الْاِقَامَةِ
بِاَهْلِيْهِ وَعِيَالِهْ اَسْعَدَهُمُ اللهُ فِي الدَّارَيْنِ
الْقَطْعَةُ الْعَرَبِيَّةُ

حَبَسُوْنِي بِسُجْنِ سُلْطَانِ
اَبْدًا مَا رَاَيْتُ هَذَا حَبْسُ
غَيْرُ تَقْلِيْمِ صَبِيْرٍ اَلْاَحْرَارِ
اَيُّ عِبَادِي فَلَا تَغْنَمْ نَعْمًا
فَقَطْعُهُ
اَمُوْتُ وَيَسْبِقُ كُلُّ مَا كَتَبْتُهُ
فَيَا لَيْتَ مَنْ يَقْرَأُ خَطُوْطِي دَعَا لِيَا

لَعَلَّ اَلْهَى يَغْنَمُ عَنِّيْ بِفَضْلِهِ

وَيَهْفِرُ ذَلَالِيْ وَسُوْءُ فَعَالِيَا